КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Іванова Валерія Сергіївна

УДК 346.7:001.895

ДИСЕРТАЦІЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

081 «Право»
08 «Право»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В.С. Іванова

Науковий керівник –
Поєдинок Валерія Вікторівна,
доктор юридичних наук, професор

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Іванова В.С. Організаційно-господарське забезпечення функціонування національної інноваційної системи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2025.

Інновації відіграють основну роль в економічному розвитку держави та є запорукою конкурентоспроможності країни. Саме державний вплив та безпосередня участь держави у формуванні інноваційної політики забезпечують високі темпи економічного зростання. Задля ефективного функціонування інноваційної сфери важливу роль відіграє організаційно-господарське забезпечення останньої, яке охоплює суб'єктів організаційно-господарських повноважень та інструменти державного регулювання. Аналіз наукових праць і чинної нормативно-правової бази України демонструє фрагментарність та непослідовність регулювання питання органів організаційно-господарських повноважень держави. Така непослідовність проявляється в тому, що центральні органи виконавчої влади реалізовують свою компетенцію в інноваційній сфері паралельно без координації своїх дій, що призводить до дублювання їхніх функцій. Як результат, компетенційне навантаження органів державної влади є перевантаженим і несфокусованим, що унеможливлює реалізацію заходів державної інноваційної політики. Функції між органами розподіляються за галузевим принципом, однак без дотримання міжвідомчої координації і механізму розмежування відповідальності.

Такі недоліки зумовлюють необхідність змін в інституційній структурі організаційно-господарського забезпечення національної інноваційної системи. У цьому контексті доцільно приділити увагу науковим дослідженням, які сформували теоретичну базу для переосмислення чинної моделі органів організаційно-господарського забезпечення держави.

У роботі здійснено дослідження організаційно-господарського забезпечення функціонування національної інноваційної системи як макрооб'єкта регулюючого впливу держави. В межах цієї роботи вперше було обґрунтовано виділення двох концепцій: функціональної та об'єктної до розуміння національної інноваційної системи, що дозволяє сформувати комплексне розуміння національної інноваційної системи як об'єкта регулюючого впливу держави. Така класифікація створює підґрунтя для розбудови комплексної та ефективної моделі державного управління інноваційною системою, враховуючи ланки інноваційного процесу, суб'єктний, об'єктний склад і механізми державного регулювання. Вона дозволяє поєднати статику і динаміку інноваційних правовідносин, що дає можливість розглядати інноваційну сферу як динамічну систему, що потребує відповідного законодавчого унормування.

Запропоновано універсальну схему мінімального стандарту функціонального компетенційного навантаження суб'єктів організаційно-господарських повноважень в інноваційній сфері, яка складається з семи функцій: моніторинг, програмування, нормотворчість, здійснення державного впливу, участь у здійсненні інноваційних проєктів, розподіл публічних фінансів на стимулювання або забезпечення інноваційних результатів, оцінка ефективності організаційно-господарського впливу. Запропоноване рішення конкретизує функціональне навантаження органів державної влади, окрім виключно нормотворчої функції й забезпечує ефективність державного управління інноваційною сферою.

Перспективною в зазначеному контексті вважається ідея побудови інституційної структури органів організаційно-господарських повноважень держави в інноваційній сфері на основі об'єктної концепції та ідеї подвійного підпорядкування. Окреслена модель ґрунтується на розподілі повноважень між центральними органами виконавчої влади на підставі виділення об'єктів державного управління в межах національної інноваційної системи й прив'язки компетенції центрального органу виконавчої влади до специфіки

конкретного об’єкта; застосуванні принципу подвійного підпорядкування (підпорядкування галузевому міністру і спеціально створеному органу загальної компетенції в інноваційній сфері зі спеціальним статусом – Міністерству інноваційної політики). Таке бачення дозволяє поєднати у фокусі організаційно-господарського впливу держави і проблематику функціонування макросистеми – національної інноваційної системи, так і проблематику реалізації окремих публічно важливих інноваційних проєктів на мікрорівні.

Також, удосконалено концепцію розуміння індустріальних парків. У дослідженні є пропозиція розглядати останніх не лише як суб’єктів інноваційної інфраструктури, а як складних об’єктів регулюючого впливу держави зі змішаною публічно-приватною природою, які поєднують ознаки територіальної одиниці, організаційної структури, інструмента державної політики. Правовий статус індустріальних парків не обмежується виключно класичними ознаками суб’єкта господарювання, тому останні є унікальними правовими конструкціями, що можуть поєднувати диспозитивну модель взаємодії всередині парку та імперативні приписи чинного законодавства. Тому, індустріальні парки потребують спеціального режиму діяльності задля забезпечення балансу інтересів держави та учасників.

У дисертації удосконалено розуміння статусу технологічних парків шляхом пропозиції розглядати технологічні парки не лише як суб’єкти інноваційної інфраструктури, а як особливу форму інноваційного партнерства. Так, удосконалення полягає у визнанні змішаного характеру такого суб’єкта інноваційної інфраструктури, який поєднує у собі імперативні елементи та диспозитивну основу.

Крім цього, удосконалено підхід до визначення правової природи інноваційних кластерів шляхом доведення необхідності вивчення останнього через синтез таких категорій як «приватне партнерство» і «типова технологічна конфігурація». Так, науковці досліджували зазначені категорії окремо, однак у роботі запропоновано розглядати синтез окреслених

категорій як основних ознак інноваційного кластера. У роботі обґрунтовано, що інноваційний кластер виникає на основі приватного партнерства, що передбачає глибоку виробничу й технологічну кооперацію, довгострокову співпрацю та корпоративно-інноваційні елементи, і водночас функціонує як типова технологічна конфігурація, що відображає організацію та взаємопов'язаність виробничих процесів. Доведено, що правова природа інноваційного кластера має комплексний характер і не є типовою організаційно-правовою формою юридичної особи, а навпаки є некласичним господарським об'єднанням або іншою формою спільної діяльності. Такий підхід дозволяє обґрунтувати специфіку інноваційного кластера як гнучкого, водночас структурованого об'єднання, що поєднує стабільність взаємозв'язків і динаміку інноваційних процесів.

Сформовано оновлену методологію державної інноваційної політики, яка містить правову і законодавчу політики. У роботі обґрунтовано необхідність поєднання регулятивно-статичної й регулятивно-динамічної функцій права для забезпечення не лише правової стабільності, а й адаптивності нормативної бази. Таким чином, правова інноваційна політика повинна переплітатися із законодавчою політикою, яка передбачає цілеспрямоване оновлення нормативної бази шляхом внесення змін до чинних нормативно-правових актів, прийняття нових актів і розробку спеціальних правових механізмів. Такі дії дозволять забезпечити комплексну правову базу для розвитку інноваційної системи, підвищать її адаптивність до сучасних викликів та сформують середовище для інноваційного прориву. Зазначена методологія передбачає напрацювання необхідних трансформаційних механізмів та інструментів, що мають на меті як переведення завдань та інструментів державної економічної інноваційної політики на мову державної правової інноваційної політики так і останньої на мову державної законодавчої інноваційної політики. Тільки в такій послідовності можна уникнути типової ситуації розриву між економічними завданнями й нормативно-правовими засобами їх вирішення.

Удосконалено засади оцінки планування державної інноваційної політики шляхом виокремлення системних прогалин у Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року та розробки нових положень, які мають бути враховані при державному регулюванні зазначеної сфери. Так, у роботі обґрунтовані негативні наслідки відсутності громадських обговорень і незалучення представників бізнесу і науки у розробку стратегічних документів інноваційної сфери. Доведено, що недостатня конкретизація завдань унеможливлює ефективну реалізацію останніх. Встановлено відсутність механізмів моніторингу реалізації завдань Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, що так само не дозволяє своєчасно корегувати заходи і слідкувати за ефективністю впровадження останніх. Отже, удосконалення полягає у включенні до Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року таких обов'язкових елементів зокрема процедурності, конкретизації, інституційності та моніторинговості, з метою створення умов для функціонування національної інноваційної системи, що відповідатиме реальним потребам суб'єктів інноваційної інфраструктури та забезпечуватиме сталий розвиток економіки держави.

Отримали подальший розвиток засади правового регулювання венчурної діяльності в інноваційній сфері шляхом аналізу положень законопроєкту «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері». Так, у роботі запропоновані рекомендації, які націлені на підвищення ефективності правового регулювання цього напрямку шляхом включення сучасних інструментів венчурного інвестування (краудфандинг і convertible note), запровадження спеціального режиму господарювання суб'єктам венчурної діяльності, закріплення права і форм виходу інвестора з інноваційного проєкту після отримання прибутку, передання повноважень від Міністерства освіти і науки України до новоствореного Міністерства інноваційної політики, закріплення права участі іноземних інвесторів та іноземних венчурних фондів у фінансуванні інноваційних проєктів в Україні.

Отримало подальший розвиток розуміння правового статусу венчурного фонду в інноваційній сфері. Так, у дисертації запропоновано розглядати венчурний фонд не лише як фінансовий інструмент для залучення капіталу, а як самостійний об'єкт регулюючого впливу держави, що поєднує у собі функції інвесторів й учасника інноваційної діяльності. Тому, венчурний фонд має розглядатися як окремий суб'єкт з комплексною правосуб'єктністю, правовий статус якого не обмежується виключно питаннями залучення фінансів. В такому ключі виникає потреба у комплексному правовому регулюванні, шляхом прийняття окремого нормативно-правового акту.

Отримані результати мають практичне значення і можуть бути використані органами державної влади при реформуванні структури центральних органів державної влади та коригуванні компетенційного навантаження визначених органів. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути застосовані при підготовці проєктів нормативно-правових актів, стратегічних документів, а також вдосконаленні нормативно-правової бази, яка регулює питання організаційно-господарського забезпечення функціонування національної інноваційної системи.

Ключові слова: національна інноваційна система, державне регулювання, державний вплив, інновації (інновація), господарська діяльність, суб'єкти господарювання, цифровізація, штучний інтелект, державна економічна політика, трансфер технологій, повоєнне (післявоєнне) відновлення, воєнний стан, стартап, впровадження інновацій

SUMMARY

Ivanova V. Organizational and Economic Support for the Functioning of the National Innovation System. – Qualification Academic Work.

Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in Law (Specialty 081 "Law") – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2025.

Innovation plays a central role in the economic development of the state and serves as a key determinant of national competitiveness. State influence and the direct involvement of public authorities in shaping innovation policy ensure high rates of economic growth. For the effective functioning of the innovation sphere, particular importance is attached to its organizational and economic support, which encompasses both the subjects vested with organizational and economic powers and the instruments of state regulation.

An analysis of academic literature and the current regulatory framework of Ukraine reveals the fragmented and inconsistent nature of the regulation governing public authorities exercising organizational and economic powers. This inconsistency manifests itself in the parallel exercise of competences by central executive authorities in the innovation sphere without proper coordination, resulting in the duplication of functions. As a consequence, the distribution of competences becomes excessive and unfocused, which prevents the effective implementation of state innovation policy measures. Although competences are formally allocated according to a sectoral principle, this occurs in the absence of effective interagency coordination and clearly defined mechanisms for delineating responsibility.

These shortcomings necessitate changes in the institutional structure of the organizational and economic support of the national innovation system. In this context, particular attention is devoted to scholarly research that has formed the theoretical basis for rethinking the existing model of public authorities responsible for organizational and economic support.

The dissertation examines the organizational and economic support of the national innovation system as a macro-level object of state regulatory influence. Within this research, two conceptual approaches to understanding the national innovation system — functional and object-based — are substantiated for the first time. This distinction enables the formation of a comprehensive understanding of the national innovation system as an object of state regulation. The proposed classification provides a foundation for developing an integrated and effective model of public administration of the innovation system, taking into account the stages of the innovation process, the composition of subjects and objects, and the mechanisms of state regulation. It allows for the integration of the static and dynamic dimensions of innovation-related legal relations, thereby conceptualising the innovation sphere as a dynamic system requiring appropriate legislative regulation.

A universal model of a minimum functional competence standard for subjects exercising organizational and economic powers in the innovation sphere is proposed. This model includes seven core functions: monitoring, programming, rule-making, implementation of state influence, participation in innovation projects, allocation of public funds to stimulate or ensure innovation outcomes, and assessment of the effectiveness of organizational and economic influence. The proposed approach specifies the functional responsibilities of public authorities beyond their exclusively rule-making role and contributes to enhancing the effectiveness of public administration in the innovation sphere.

Within this framework, the dissertation substantiates the feasibility of constructing an institutional structure of public authorities exercising organizational and economic powers in the innovation sphere based on an object-oriented approach and the principle of dual subordination. This model is grounded in the allocation of competences among central executive authorities according to clearly identified objects of public administration within the national innovation system and the linkage of institutional competence to the specific characteristics of each object, as well as the application of dual subordination to both a sectoral

minister and a specially established general-competence authority in the innovation sphere with a special legal status — the Ministry of Innovation Policy. Such an approach allows for addressing both the functioning of the national innovation system as a macro-structure and the implementation of individual publicly significant innovation projects at the micro level.

The concept of industrial parks is further developed by proposing to consider them not merely as subjects of innovation infrastructure, but as complex objects of state regulatory influence characterised by a mixed public-private nature. Industrial parks combine the features of a territorial unit, an organisational structure, and an instrument of state policy. Their legal status is not limited to the classical attributes of an economic entity; rather, they constitute unique legal constructs capable of integrating a dispositive model of internal interaction with imperative legislative requirements. Accordingly, industrial parks require a special legal regime to ensure a balanced alignment of public and private interests.

The understanding of the legal status of technology parks is refined through the proposal to view them not only as subjects of innovation infrastructure, but as a specific form of innovation partnership. This improvement is based on recognising their mixed legal nature, which combines imperative regulatory elements with a dispositive foundation.

In addition, the approach to defining the legal nature of innovation clusters is improved by substantiating the necessity of analysing them through a synthesis of private partnership and typical technological configuration. While these categories have traditionally been examined separately, the dissertation proposes their synthesis as a defining characteristic of innovation clusters. It is demonstrated that an innovation cluster emerges from private partnership involving deep production and technological cooperation, long-term collaboration, and corporate-innovation elements, while simultaneously functioning as a typical technological configuration reflecting the organisation and interconnection of production processes. The legal nature of innovation clusters is therefore complex and does not correspond to a classical organisational-legal form of a legal entity; rather, they

constitute non-classical economic associations or other forms of joint activity. This approach captures the specificity of innovation clusters as flexible yet structured formations combining stable interrelations with the dynamic nature of innovation processes.

An updated methodology of state innovation policy is developed, encompassing legal and legislative dimensions. The dissertation substantiates the necessity of combining the regulatory-static and regulatory-dynamic functions of law to ensure not only legal stability, but also adaptability of the regulatory framework. Accordingly, legal innovation policy should be closely integrated with legislative policy aimed at systematically updating the regulatory framework through amendments to existing legal acts, adoption of new legislation, and the development of specialised legal mechanisms. This approach ensures a coherent legal basis for the development of the innovation system, enhances its adaptability to contemporary challenges, and fosters an environment conducive to innovation-driven growth. The proposed methodology emphasises a sequential transformation of the objectives and instruments of state economic innovation policy into legal and subsequently legislative mechanisms, thereby avoiding the structural gap between economic objectives and legal means.

The principles of planning and evaluating state innovation policy are further developed through the identification of systemic shortcomings in the Strategy for the Development of the Innovation Activity Sphere up to 2030. The dissertation demonstrates the negative consequences of the absence of public consultations and insufficient involvement of business and scientific communities in the development of strategic documents. It is shown that inadequate specification of objectives undermines their effective implementation, while the absence of monitoring mechanisms prevents timely adjustment of policy measures and assessment of their effectiveness. Accordingly, improvement is achieved through the incorporation of mandatory elements — procedural clarity, specificity, institutionalisation, and monitoring — into the Strategy for the Development of the Innovation Activity Sphere up to 2030, aimed at creating conditions for the

effective functioning of a national innovation system responsive to the real needs of innovation infrastructure entities and supportive of sustainable economic development.

Further development is achieved in the legal regulation of venture activity in the innovation sphere through an analysis of the draft Law "On Venture Activity in the Innovation Sphere". The dissertation proposes recommendations aimed at enhancing regulatory effectiveness by introducing modern venture investment instruments, including crowdfunding and convertible notes, establishing a special economic regime for venture entities, securing investors' exit rights, reallocating competences from the Ministry of Education and Science of Ukraine to the newly established Ministry of Innovation Policy, and ensuring the participation of foreign investors and venture funds in financing innovation projects in Ukraine.

Further development is also achieved in understanding the legal status of venture funds in the innovation sphere. The dissertation proposes to regard venture funds not merely as financial instruments for capital mobilisation, but as independent objects of state regulatory influence combining the functions of investors and participants in innovation activity. In this regard, venture funds should be recognised as separate subjects endowed with complex legal personality, necessitating comprehensive legal regulation through the adoption of a dedicated legal act.

The results of the dissertation have practical significance and may be utilised by public authorities in reforming the system of central executive bodies and optimising their distribution of competences. The findings may also be applied in drafting legislation and strategic policy documents, as well as in improving the regulatory framework governing the organisational and economic support of the national innovation system.

Keywords: national Innovation System; state regulation; state influence; innovation (innovations); economic activity; business entities; digitalization; artificial intelligence; state economic policy; technology transfer; post-war recovery; martial law; startup; implementation of innovations.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких відображені основні результати дослідження:

1. Іванова В. С. Національна інноваційна система як об’єкт законодавчого регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. вип. 1. С. 182–186. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/39.

2. Іванова В. С. Реформування системи органів державної влади, що реалізують політику у сфері інноваційної діяльності. *Нове українське право*. 2025. вип. 1. С. 163–167. URL: https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.21.

3. Іванова В. С. Правове регулювання інноваційної сфери в умовах воєнного та післявоєнного періоду. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.*. 2025. вип. 1. С. 44–49. URL: https://doi.org/10.32782/2408-9257-2025-1-8.

4. Іванова В. С. Державний вплив на систему інноваційних відносин як необхідний елемент економічної політики держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. вип. 7. С. 197–200. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/46.

Наукові праці, в яких засвідчено апробацію матеріалів дослідження:

5. Іванова В. С. Кодифікація законодавства як складова розвитку національної інноваційної системи України. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*, Тернопіль, Ополе, Україна, Польща, 13–14 лют. 2025 / ред.: О. М. Яремко та ін. ; ГО "Наукова спільнота". Тернопіль, 2025. С. 54–57. ISBN 2617-2364. URL: https://www.lex-line.com.ua/data/downloads/file_1740667023.pdf (дата звернення: 21.02.2025).

6. Іванова В. С. Правові аспекти інтеграції штучного інтелекту в національну інноваційну систему. *Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук* : Збірник наукових праць з матеріалами VI міжнародної наукової конференції, Львів, Україна, 7 берез. 2025 / ГО «Міжнародний центр наукових досліджень». Львів : ТОВ "УКРЛОГОС Груп", 2025. С. 133–135. URL:

https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/07.03.2025/36 (дата звернення: 01.04.2025).

7. Іванова В. С. Процедура реєстрації інноваційних проєктів в Україні: необхідність змін та міжнародні практики. *Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти* : збірник наукових праць з матеріалами IV Міжнародної наукової конференції, Дніпро, Україна, 28 лют. 2025 / ГО " Міжнародний центр наукових досліджень". Вінниця : ТОВ "УКРЛОГОС Груп", 2025. С. 146–149. URL: https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/28.02.2025/35 (дата звернення: 01.05.2025).

8. Іванова В. С. Національна інноваційна система: підходи до структури та правового регулювання. *Юридична наука та освіта: минуле, сучасне і майбутнє* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 1 трав. 2025. Київ : Видавництво Людмила, 2025. С. 124-125. ISBN 978-617-555-295-7. URL: https://doi.org/10.32751/LegalScience2025.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ……..…17

ВСТУП……...……18

РОЗДІЛ 1. СИСТЕМА ІННОВАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЯК ЗАГАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ…….….28

1.1. Національна інноваційна система як макрооб'єкт регулюючого впливу держави……...……...……28

1.2. Інноваційний проєкт, технологія, інноваційне підприємство, інноваційні ланцюги і траєкторії як об'єкти регулюючого впливу держави……...……66

1.3. Технологічні парки, інноваційні кластери та суб'єкти інноваційної інфраструктури як об'єкти регулюючого впливу держави.....…85

Висновки до розділу 1……..……..…....….107

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНУ СФЕРУ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН…..109

2.1. Організаційно-господарські правовідносини в системі господарсько-правового регулювання……..109

2.2. Суб'єкти організаційно-господарських повноважень держави та їх систематизація в інноваційній сфері…….....119

2.3. Особливості компетенційного навантаження суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави в інноваційній сфері.128

Висновки до розділу 2……....……..142

РОЗДІЛ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНУ СФЕРУ…….145

3.1. Державний вплив на сферу інноваційних відносин як необхідний елемент реалізації економічної політики держави……..145

3.2. Реформування системи суб’єктів організаційно-господарських повноважень відповідно до систематики об’єктів інноваційної сфери господарювання……...163

Висновки до розділу 3……...175

ВИСНОВКИ……..……...….176

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….....…182

ДОДАТОК А……...…...……...……212

ДОДАТОК Б…….214

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

НІС – Національна інноваційна система

НДДКР – Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи

ЄС – Європейський Союз

ВР АРК – Верховна Рада Автономної Республіки Крим

ДІФКУ – Державна інноваційна фінансово-кредитна установа

МІП – Міністерство інноваційної політики

МОН – Міністерство освіти і науки України

ППП – Публічно-приватне партнерство

КНР – Китайська Народна Республіка

IPR – Internal Rate of Return

ROI – Return On Investment

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Національна інноваційна система є основоположним і керівним чинником розвитку держави, що гарантує їй конкурентоспроможність на міжнародній арені та забезпечує сталий розвиток всередині держави. Одним із найважливіших аспектів є організаційно-господарське забезпечення функціонування НІС. Організаційно-господарське забезпечення НІС має містити комплекс заходів та процесів, які спрямовані на створення і підтримку ефективного функціонування останньої. Таке забезпечення, закріплене на законодавчому рівні, сприятиме інноваційному розвитку країни, підвищенню конкурентоспроможності новаторів на міжнародному ринку, залученню інвестицій у наукові дослідження та розвитку нових технологій, а також формуванню сприятливого середовища для розвитку інноваційних стартапів і бізнесу.

Аналіз чинного законодавства України вказує на відсутність чіткої та послідовної законодавчої бази, що є гальмом для функціонування НІС і обмежує можливості держави у досягненні результату щодо розвитку інноваційної сфери. Непослідовність і відсутність системності в розвитку інноваційної політики держави призводять до невизначеності для інноваційних підприємств, ускладнення процесів технологічного трансферу та обмеження конкурентоспроможності національних розробок на міжнародному рівні. Тому, доцільно розробляти і втілювати в життя ідеї реформування правового середовища, що у результаті будуть сприяти розвитку НІС в Україні.

Відсутність спеціалізованого органу суттєво ускладнює розвиток інноваційного потенціалу держави. Подолання окресленої проблеми шляхом реформування системи органів державної влади є критично важливим для забезпечення сталого функціонування та розвитку національної інноваційної системи. Відтак дослідження організаційно-господарського забезпечення

національної інноваційної системи на правовому рівні має визначальний вплив на подальший розвиток України як інноваційної держави.

Проблематика організаційно-господарського забезпечення функціонування НІС давно стала предметом господарсько-правових досліджень. У процесі роботи над дисертаційним дослідженням використовувалися наукові роботи двох груп дослідників. Перша група охоплює дослідників, чиї роботи безпосередньо стосуються інноваційного права. До цієї групи належать праці таких науковців як: Ю.Є. Атаманової, О.В. Вакім, А.І. Врублевської-Місюни, Ю.В. Георгіївського, Н.К. Гольєвої, О.М. Давидюка, А.І. Денисова. Зазначені роботи присвячені формуванню інноваційної інфраструктури, формам взаємодії в межах реалізації інноваційних проєктів та аналізу дворівневої моделі державного управління інноваційною сферою. Другу групу складають науковці, які у своїх працях розробляли проблеми господарського права, що становлять теоретичне підґрунтя для аналізу інноваційної сфери, а саме: О.В. Гарагонич, Д.В. Задихайло, О.Р. Кібенко, О.В. Кологойда, І.М. Кравець, Ю.І. Остапенко, О.П. Подцерковний, В.В. Поєдинок, В.В. Резнікова, В.А. Устименко, В.С. Щербина. Поєднання двох підходів надало підґрунтя для обґрунтування власної моделі побудови системи організаційно-господарського забезпечення функціонування НІС.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в дослідженні організаційно-господарського забезпечення НІС з позицій науки господарського права, виявленні недоліків і прогалин такого забезпечення та розробці теоретичних і практичних рекомендацій задля удосконалення регулювання та управління інноваційною сферою в Україні.

Завданнями дисертаційного дослідження є :

1. Розкрити зміст національної інноваційної системи як об’єкта регулюючого впливу держави через встановлення її структури, елементів та правових засад функціонування.

2. Сформулювати правову природу інноваційного проєкту,

технології, інноваційного підприємства, інноваційних ланцюгів і траєкторій як об’єктів регулюючого впливу держави.

3. Окреслити правовий статус технологічних парків, інноваційних кластерів та інших суб’єктів інноваційної інфраструктури як об’єктів регулюючого впливу держави.

4. Визначити зміст і структуру організаційно-господарських правовідносин як інструменту державного впливу в системі господарсько-правового регулювання.

5. Виокремити систему суб’єктів організаційно-господарських повноважень держави в інноваційній сфері і здійснити їх класифікацію.

6. Охарактеризувати особливості компетенційного навантаження суб’єктів організаційно-господарських повноважень держави у сфері інноваційної діяльності і дослідити проблеми розмежування компетенції між ними.

7. Обґрунтувати державний вплив на сферу інноваційних правовідносин як необхідний елемент реалізації економічної політики держави.

8. Розробити пропозиції щодо реформування системи суб’єктів організаційно-господарських повноважень держави у відповідності до систематики об’єктів інноваційної сфери господарювання.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що забезпечують організаційно-господарський вплив на зміст та характер функціонування НІС.

Предметом дослідження є правове забезпечення організаційно-господарського впливу на інноваційні відносини у сфері господарювання.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність філософських, загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-правових методів, застосування яких забезпечило системність, комплексність і наукову обґрунтованість отриманих результатів.

Філософські методи пізнання:

- ***Діалектичний метод*** використано дослідження еволюції НІС як макрооб'єкта державного впливу (п. 1.1), динаміки формування організаційно-господарських правовідносин (п. 2.1), а також трансформації державної інноваційної політики (п. 3.1, п. 3.2).
- ***Герменевтичний метод*** застосовано при тлумаченні понять «національна інноваційна система», «інноваційний проєкт», «інноваційний кластер», «організаційно-господарські повноваження» з урахуванням змін нормативного змісту та наукових інтерпретацій (п. 1.1, 1.2, 1.3).

Загальнонаукові методи пізнання:

- ***Аналіз і синтез*** використано при дослідженні структури НІС, інноваційних об'єктів, елементів інноваційної інфраструктури (п. 1.2, 1.3), організаційно-господарських правовідносин (п. 2.1), компетенцій суб'єктів організаційно-господарських повноважень (п. 2.2, 2.3), а також при узагальненні підходів до реформування державного управління інноваційною сферою (п. 3.1, 3.2).
- ***Системно-структурний метод*** застосовано при визначенні НІС як цілісної системи, що складається із суб'єктів, об'єктів та механізмів державного впливу (п. 1.1–1.3). Також цей метод використано для систематизації суб'єктів організаційно-господарських повноважень (п. 2.2), обґрунтування моделі подвійного підпорядкування та реформування системи органів державної влади (п. 3.2).
- ***Формально-логічний метод*** використано при формулюванні категоріального апарату дослідження, визначенні ознак інноваційних об'єктів, класифікації суб'єктів організаційно-господарських повноважень та систематизації функціонального компетенційного навантаження (п. 1.2, 1.3, п. 2.2–2.3, п. 3.2).

Спеціальні юридичні методи:

- ***Юридико-догматичний метод*** використано при дослідженні законодавства у сфері інноваційної діяльності, визначенні правового статусу

інноваційних проєктів, технологічних парків, інноваційних кластерів, індустріальних парків, а також суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави (п. 1.2–1.3, п. 2.1–2.3, п. 3.1–3.2).

- ***Логіко-юридичний метод*** застосовано для тлумачення правових норм, встановлення юридичних зв'язків між елементами НІС і для обґрунтування пропозицій із реформування законодавства (п. 2.1–2.3, п. 3.1–3.2).
- ***Порівняльно-правовий метод*** використано при дослідженні досвіду ЄС щодо функціонування НІС, технологічних парків та інноваційних кластерів, а також при дослідженні моделей державного управління інноваційною діяльністю (п. 1.3, п. 2.2–2.3, п. 3.2).
- ***Історико-правовий метод*** застосовано для дослідження еволюції законодавчого регулювання інноваційної діяльності в Україні (п. 1.1, 3.1).
- ***Нормативно-концептуальний метод*** використано під час побудови авторської моделі інституційної структури суб'єктів організаційно-господарських повноважень та формування оновленої методології державної інноваційної політики (п. 2.3, 3.2).

Спеціальні міждисциплінарні методи:

- ***Синергетичний метод*** використано для дослідження інноваційної сфери як складної динамічної системи, у межах якої взаємодіють інноваційні об'єкти, суб'єкти та механізми державного впливу (п. 1.1–1.3, п. 2.1).
- ***Статистичний метод*** застосовано для дослідження динаміки розвитку інноваційної діяльності в Україні, структури інноваційної інфраструктури, ефективності стратегічних документів у сфері інновацій (п. 1.1, п. 3.1).

Зазначені методи використовувалися у взаємозв'язку, з метою забезпечення всебічного та логічного виконання завдань відповідно до мети дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вона є першим в Україні комплексним господарсько-правовим дослідженням організаційно-господарського забезпечення НІС на підставі об'єктної концепції розуміння НІС. За результатами проведеного дослідження сформульовано такі наукові положення, які виносяться на захист:

Вперше:

1. обґрунтовано виділення двох концепцій розуміння НІС: функціональної та об'єктної, що дозволяє сформувати комплексне розуміння НІС як об'єкта регулюючого впливу держави. Функціональна концепція визначає НІС як систему правовідносин, що виникають на послідовних етапах інноваційного процесу (розробка, створення продукту, трансфер, виробництво, реалізація). Об'єктна концепція, натомість, розглядає НІС як цілісний макрооб'єкт державного впливу, що функціонує через взаємодію трьох блоків — суб'єктів, об'єктів та механізмів державного регулювання — і потребує правової визначеності кожного з цих елементів.;

2. запропоновано універсальну схему мінімального стандарту функціонального компетенційного навантаження суб'єктів організаційно-господарських повноважень в інноваційній сфері, яка складається з семи функцій: моніторинг, програмування, нормотворчість, здійснення державного впливу, участь у здійсненні інноваційних проєктів, розподіл публічних фінансів на стимулювання або забезпечення інноваційних результатів, оцінка ефективності організаційно-господарського впливу. Запропоноване рішення конкретизує функціональне навантаження органів державної влади, окрім виключно нормотворчої функції й забезпечує ефективність державного управління інноваційною сферою;

3. запропоновано модель побудови інституційної структури органів державної влади, що здійснюють організаційно-господарські повноваження в інноваційній сфері, на основі об'єктної концепції та подвійного підпорядкування. Така модель ґрунтується на: (а) розподілі повноважень між

центральними органами виконавчої влади на підставі виділення об’єктів державного управління в межах НІС й прив’язки компетенції центрального органу виконавчої влади до специфіки конкретного об’єкта; (б) застосуванні принципу подвійного підпорядкування – підпорядкування галузевому міністру і спеціально створеному органу загальної компетенції в інноваційній сфері зі спеціальним статусом (Міністерству інноваційної політики);

4. сформовано оновлену методологію державної інноваційної політики, що передбачає послідовність дій: спочатку визначення цілей і завдань правової інноваційної політики, далі — їх трансформацію у напрями законодавчої політики, після чого здійснюється оновлення нормативної бази шляхом внесення змін до чинних законів, прийняття нових актів та впровадження спеціальних правових механізмів, що забезпечує узгодженість між економічними завданнями держави та правовими засобами їх реалізації.

Удосконалено положення щодо:

1. визначення правового статусу технологічних парків шляхом обґрунтування доцільності розглядати їх не лише як суб’єктів інноваційної інфраструктури, а як особливу форму інноваційного партнерства, що поєднує імперативні елементи державного впливу з диспозитивною основою господарської автономії;

2. визначення правової природи інноваційних кластерів шляхом синтезу категорій «приватне партнерство» і «типова технологічна конфігурація», що дозволило обґрунтувати комплексний характер правового статусу інноваційного кластера як некласичного господарського об’єднання або іншої форми спільної діяльності;

3. розуміння правової природи індустріальних парків шляхом обґрунтування їхнього змішаного публічно-приватного характеру та визначення їх не лише як суб’єктів інноваційної інфраструктури, а й як об’єктів державного регулювання, що поєднують ознаки територіальної одиниці, організаційної структури й інструмента державної політики;

4. правових засад планування державної інноваційної політики шляхом виявлення системних прогалин у Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року шляхом обґрунтування необхідності включення до неї обов'язкових елементів процедурності, конкретизації, інституційності та моніторинговості.

Отримали подальший розвиток положення щодо:

1. правового регулювання венчурної діяльності в інноваційній сфері шляхом розроблення пропозицій до законопроєкту «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері», які передбачають запровадження сучасних інструментів венчурного інвестування (краудфандинг, convertible note), установлення спеціального режиму господарювання для суб'єктів венчурної діяльності, закріплення права виходу інвестора з інноваційного проєкту, передачу повноважень у сфері інноваційної політики до спеціалізованого центрального органу виконавчої влади, а також розширення участі іноземних інвесторів і фондів.

2. визначення правового статусу венчурного фонду в інноваційній сфері шляхом обґрунтування його як окремого суб'єкта з комплексною правосуб'єктністю, що поєднує інвестора та учасника інноваційної діяльності.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка у межах бюджетних науково-дослідних тем «Удосконалення нормативно-правового забезпечення сталого правосуддя у світлі євроінтеграційних прагнень України» (0124U003063) на 2020 – 2024 роки та «Правове забезпечення сталого розвитку економіки України в умовах євроінтеграції» (0124U003297) на 2024 – 2029 роки. Тему дисертаційної роботи затверджено рішенням Вченої ради Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 4 від 31 жовтня 2023 року).

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати мають практичне значення і можуть бути використані органами державної влади при реформуванні моделі центральних органів державної влади та коригуванні компетенційного навантаження визначених органів. Матеріали дисертації можуть бути застосовані при підготовці проєктів нормативно-правових актів, стратегічних документів, а також вдосконаленні нормативно-правової бази, яка регулює питання організаційно-господарського забезпечення функціонування НІС.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Запропоновані в дисертації висновки, рекомендації, пропозиції сформульовані авторкою самостійно за результатами аналізу наукових джерел, нормативно-правових актів, судової практики Використані в роботі теоретичні позиції, висновки інших авторів містять відповідні посилання.

Публікації. За темою дисертації в наукових фахових виданнях України опубліковано 4 наукові статті, а також 4 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Апробація матеріалів дисертації. Отримані у ході написання дисертаційного дослідження висновки і пропозиції були оприлюднені у матеріалах наукових конференції, таких як: «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (Тернопіль, Ополе, Україна, Польща, 13–14 лют. 2025), «Юридична наука та освіта: минуле, сучасне і майбутнє» (Київ, 1 трав. 2025), «Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти» (Дніпро, Україна, 28 лют. 2025), «Інноваційні тенденції сьогодення у сфері природничих, гуманітарних та точних наук» (Львів, Україна, 7 берез. 2025).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації (українською та англійською мовами), переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу роботи, загальних висновків до дисертації, списку використаних джерел і додатків. Перший і другий розділ

містить 3 підрозділи, третій розділ містить 2 підрозділи. Загальний обсяг рукопису дисертаційного дослідження становить 215 сторінок, з яких основний текст 163 сторінки, список використаних джерел – 182 найменування і два додатки.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати мають практичне значення і можуть бути використані органами державної влади при реформуванні моделі центральних органів державної влади та коригуванні компетенційного навантаження визначених органів. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути застосовані при підготовці проєктів нормативно-правових актів, стратегічних документів, а також вдосконаленні нормативно-правової бази, яка регулює питання організаційно-господарського забезпечення функціонування національної інноваційної системи.

РОЗДІЛ 1. СИСТЕМА ІННОВАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЯК ЗАГАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ

1.1. Національна інноваційна система як макрооб'єкт регулюючого впливу держави

Національна інноваційна система відіграє ключову роль у сприянні та підтримці інноваційного потенціалу країни. Існування національної інноваційної системи переплітається з усвідомленням того, що інновації – це реалії сучасного світу, що активно розвиваються і для ефективного існування яких необхідною умовою є створення національної інноваційної системи, що, як наслідок, підвищить конкурентоспроможність держави на міжнародній арені та створить передумови всередині країни для стимулювання економічного розвитку та технологічного прогресу.

Ефективність функціонування національної інноваційної системи є чинником економічної стійкості країни, оскільки остання відіграє основну роль у розвитку передових технологій та залученню іноземних інвестицій, що визначають вектор розвитку сучасної економіки країни.

Крім цього, важливе місце у формуванні національної інноваційної системи відграють правові механізми, які створюють базу для перетворення інновацій з теоретичної площини на реальні економічні та соціальні результати.

Таким чином, правова основа НІС є не лише інструментом для сприяння інновацій та механізмом для їх комерціалізації, а також фундаментом сучасного економічного розвитку країни.

У цьому контексті важливим є нормативні визначення таких категорій як «інновація» та «національна інноваційна система», що забезпечують базу для формування правових правил їх впровадження.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації визначаються як створені або вдосконалені конкурентоспроможні

технології, продукція чи послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, управлінського, комерційного чи іншого спрямування, які забезпечують істотне поліпшення структури, якості та результативності виробничої діяльності або функціонування соціальної сфери [1]. Це визначення підкреслює необхідність правового забезпечення інновацій, спрямованого на створення умов для їх ефективного впровадження.

Як вказує О.Е. Сімсон, інновацію потрібно розуміти як результат інтелектуальної творчої діяльності, який має практичне значення у вигляді нових або покращених продуктів, технологій або послуг, що впроваджуються в обіг [2, с.11].

З метою активізації інноваційного процесу в розвинених країнах світу в 1950-х роках почала активно формуватися НІС, яка відігравала інституційну фундаментальну роль і створювала необхідні умови для розвитку інновацій. Трансформації, що відбуваються у суспільстві, неминуче спричиняють зміни у всіх сферах діяльності, покликаних забезпечувати його потреби [3, с.222]. Тому для досягнення правового ефекту першочергово необхідно створити належні умови та забезпечити достатні ресурси, які дозволять ефективно перетворювати нові знання в інновації та впроваджувати їх у практику.

Сьогодні в Україні відсутнє легальне визначення поняття «національна інноваційна система», хоча термін широко використовується у законодавстві. Значення та роль НІС неодноразово обговорювалось на державному рівні, однак її формування досі залишається незавершеним процесом.

Статтею 9 Закону України «Про інноваційну діяльність» 04.07.2002р. № 40-IV визначено, що центральний орган виконавчої влади, відповідальний за формування та реалізацію державної політики у сфері інноваційної діяльності, здійснює правове регулювання в цій галузі, забезпечує створення умов для розвитку інноваційного потенціалу України та сприяє ефективному функціонуванню національної інноваційної системи [1].

Проте аналіз Рекомендацій парламентських слухань на тему «Національна інноваційна система України: проблеми формування та

реалізації», схвалених Постановою Верховної Ради України від 27 червня 2007 року № 1244-V [4] та парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система: стан та законодавче забезпечення розвитку» проведених на виконання Постанови Верховної Ради України від 8 лютого 2018 року № 2291-VIII [5] свідчить про наявність системних проблем у процесі її становлення.

Уже у 2007 році було офіційно констатовано, що формування національної інноваційної системи в Україні перебуває лише на початковому етапі становлення. Її розвиток гальмувався через наявність суттєвих структурних дисбалансів, хронічне недофінансування наукової сфери та низьку частку високотехнологічного сектору в загальній економічній структурі. За результатами парламентських слухань було підкреслено потребу у формуванні цілісної стратегії інноваційного розвитку держави, створенні мережі технопарків і кластерів, а також у зміцненні правових засад охорони та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності [4].

Разом із тим, позитивна динаміка, зафіксована у 2018 році — зокрема підвищення позиції України у Глобальному індексі інновацій до 50-го місця, — супроводжувалася появою нових викликів для національної інноваційної системи. Під час парламентських слухань на тему «Національна інноваційна система України: стан та законодавче забезпечення розвитку» було наголошено на недостатньому рівні державної підтримки стартапів і обмеженому фінансуванні інноваційних ініціатив. Одним із можливих напрямів подолання цих проблем учасники визначили створення при закладах вищої освіти інноваційних систем, що об'єднували б бізнес-інкубатори, науково-дослідні центри та фонди сприяння розвитку інноваційної діяльності [5].

Важливим кроком у розвитку НІС стало прийняття Концепції розвитку національної інноваційної системи № 680-р від 17 червня 2009 року, яка втратила чинність у 2021 році [6]. У цьому документі вперше було сформульовано офіційне визначення національної інноваційної системи, яка

розумілась як цілісне утворення, яке охоплює законодавчі, інституційні, структурні та функціональні елементи, що беруть участь у створенні, поширенні та використанні наукових знань і технологій та забезпечують необхідні правові, економічні, організаційні й соціальні умови для реалізації інноваційного процесу. Однак втрата чинності цього нормативного акту створила правову прогалину, що ускладнює формування законодавчого розуміння національної інноваційної системи.

Натомість Стратегією інноваційного розвитку України на період до 2030 року № 526-р. від 10 липня 2019р. введено поняття «національна інноваційна екосистема», що розуміється як система організацій, взаємозв'язків і різноманітних ресурсів, залучених до процесів створення, поширення та використання наукових знань і технологій, що забезпечують розвиток і підтримку інноваційної діяльності [7].

Водночас у згаданій Стратегії вживаються паралельно обидва поняття. Так, у тексті зазначається, що в Україні не створена комплексна НІС, однак наявні окремі елементи національної інноваційної екосистеми [7]. Отже, на практиці це означає, що чинне законодавство України не розмежовує такі поняття як «національна інноваційна система» і «національна інноваційна екосистема». Як результат, відбувається просто словесна підміна понять без зміни змістового навантаження.

Так, Європейська Комісія активно використовує поняття саме «національна інноваційна екосистема» у таких документах як: A New European Innovation Agenda [8], Europe`s innovation ecosystem survey report [9]. Однак, аналіз змісту цих двох документів дозволяє дійти висновку, що поняття «національна інноваційна екосистема» є синонімом до усталеного поняття «національна інноваційна система», адже і те і те поняття містять однаковий набір суб'єктного складу: представників науки, бізнесу, влади і суспільства, які взаємодіють з метою розробки і впровадження інноваційних продуктів і послуг.

Крім цього, серед науковців є думка, що поняття «екосистема» є нічим іншим, як лише новою популярною ідеєю сучасності, яка потребує детального й критичного осмислення для коректного використання. У статті «Інноваційні екосистеми: критичний аналіз» автори звертають увагу саме на це питання, вказуючи, що поняття «інноваційна екосистема» швидко завоювало увагу представників політики і стимулювало реформування у державних програмах. При цьому автори доречно ставлять запитання: «Що саме змінюється по суті, якщо додати частинку «еко-» до усталеного поняття національної інноваційної системи?». На їхню думку, це практично нічого не змінить, адже переваги від таких змін мінімальні, натомість потенційні ризики значно більші. Таким чином, «інноваційна екосистема» є нечітким і недостатньо опрацьованим поняттям, яке надто тісно пов'язане з ринковими механізмами і створює хибну аналогію з екосистемами природного середовища [10, 11].

Водночас у межах дослідження наведена позиція використовується не як заперечення екосистемного підходу загалом, а як аргумент на користь обережного застосування відповідної термінології у сфері господарсько-правового регулювання інноваційної діяльності.

Отже, такі поняття як «національна інноваційна система» і «національна інноваційна екосистема» варто розглядати як синонімічні за змістовним наповненням. Таким чином, запровадження поняття «національна інноваційна екосистема» є сучасними тенденціями і прагненням підкреслити динаміку взаємодії, однак не формує нового самостійного явища, що потребує окремого правового регулювання. У межах цього дисертаційного дослідження поняття «система» та «екосистема» використовуються як взаємозамінні. Так, при посиланні на нормативно-правові акти або наукові джерела буде використовувати термінологія відповідно до оригіналу, однак авторська позиція полягає у використанні класичного та усталеного поняття «національна інноваційна система».

Правове регулювання інноваційної діяльності є важливою складовою національного розвитку країни, позаяк створює підґрунтя для інтеграції науки, бізнесу та держави. Україна стикнулася з проблемами формування національної інноваційної системи внаслідок відсутності легального визначення цього поняття, недостатнього фінансування стартапів і технопарків. Однак, прийняття Концепції розвитку національної інноваційної системи та Стратегії інноваційного розвитку до 2030 року відображає бажання влади розвивати державу в напрямку інновацій, але прогалини у правовій базі є головною перепоною на шляху формування національної інноваційної системи.

Попри важливість правового регулювання цього поняття, у науковій літературі досі відсутнє єдине теоретичне розуміння детермінації зазначеної категорії.

Категорія «національна інноваційна система» виникло ще у 1980-х роках і широко використовується в багатьох країнах світу. Основоположниками теорії «національної інноваційної системи» вважаються Річард Нельсон, Бенгт-Аке Лундвалл, Крістофер Фрімен, які майже одночасно заклали основу нових концепцій інноваційного розвитку, проте по-різному трактували її суть, головним чином через різні дослідницькі завдання та погляди на економічні явища та процеси.

Дослідник Річард Нельсон зосереджував увагу переважно на аналізі процесів, пов’язаних із технологічними інноваціями, тоді як Бенгт-Аке Лундвалл та Крістофер Фрімен розширили предмет дослідження, охопивши як технологічні, так і нетехнологічні нововведення, включно з інституційними, соціальними, освітніми та організаційними трансформаціями. Спираючись на концепцію «національної виробничої системи» Фрідріха Ліста, Лундвалл досліджував динаміку взаємодії між виробниками знань і їх споживачами, розглядаючи цей процес як ключовий елемент розвитку інноваційної економіки [12,13,14].

Таким чином, різні дослідницькі завдання та погляди у дослідженні змісту «національної інноваційної системи» зумовило варіативність у трактуванні змісту цієї категорії.

Річард Нельсон визначив НІС як сукупність інститутів, взаємодія яких визначає інноваційну продуктивність (ефективність) національних підприємств [13]. У своєму дослідженні вчений наголошував на ролі конкуренції у стимулюванні інноваційної діяльності.

Бенгт-Аке Лундвалл визначав НІС як систему організацій та установ, що беруть участь у дослідженні – такі як, відділи досліджень і розробок, технологічні інститути та університети [14].

Крістофер Фрімен визначав НІС як мережу інститутів державного та приватного секторів, діяльність та взаємодія яких ініціює, імпортує, модифікує та поширює нові технології [12].

Історія наукових досліджень поняття «національна інноваційна система» демонструє її багатогранність та важливість у забезпеченні інноваційного розвитку держав. Різні розуміння цієї категорії, викладені її засновниками у своїх працях все ж таки об’єднані спільною ідеєю – важливістю взаємодії інститутів, а саме держави, бізнесу і наукових установ з метою створення умов для розвитку та впровадженню інновацій.

Варто зазначити, що хоча сьогодні багато країн світу широко використовують поняття НІС при формуванні стратегій і планів розвитку, єдиного способу визначення сутності поняття «національна інноваційна система» не існує.

Наприклад, у Швеції концепція інноваційної політики була сформована ще на початку 1990-х років, однак її практичне втілення розпочалося лише у 2001 році зі створенням нової державної інституції — Шведського агентства з розвитку інноваційних систем. Цей орган отримав повноваження з розроблення інноваційної політики та забезпечення економічного зростання на основі наукових досліджень. Структура шведської інноваційної системи охоплює три рівні: національний, галузевий і регіональний. Важливою

особливістю є тісна співпраця державного та приватного секторів у сфері фінансування інноваційної діяльності [15, с.201]

Аналіз особливостей інших країн демонструє варіативність у підходах до побудови національної інноваційної системи залежно від соціально-економічного, культурного та історичного аспектів. Однак все ж таки спільною рисою у наведених вище прикладах є взаємодія влади, науки та бізнесу, що побудована відповідно до національних потреб. Отже, ідеальної моделі побудови НІС не існує, адже кожна країна будує свою систему, опираючись на соціально-економічні умови, політичний устрій та стратегічні пріоритети.

Поняття «національна інноваційна система» стало досить популярним в останні роки в Україні, що, у підсумку, зумовило наукові дослідження і забезпечило різні тлумачення цього визначення.

Серед сучасних поглядів можна виділити наступні:

1. Національна інноваційна система розглядається як мережа організацій, діяльність яких спрямована на створення сприятливого середовища для виникнення, розвитку та впровадження інновацій. У документах Організації економічного співробітництва та розвитку зазначається, що така система охоплює установи державного й приватного секторів, які, взаємодіючи між собою, забезпечують формування, розвиток і поширення нових технологій у межах національної економіки [16].

Схожу позицію поділяє В. С. Білозубенко, який пропонує більш деталізований підхід: він визначає національну інноваційну систему як взаємопов’язану структуру організацій і правових інститутів, з’єднаних спеціальними механізмами координації, що забезпечують послідовне здійснення інноваційного процесу на національному рівні, а також участь держави у його регулюванні. Учений підкреслює, що національна інноваційна система є основою економіки, заснованої на знаннях, адже саме вона перетворює наукові результати на практичні інноваційні продукти [17, с. 77–78].

2. Національну інноваційну систему можна розглядати як об'єднання організацій, діяльність яких безпосередньо пов'язана з реалізацією інноваційних процесів. На думку Л. А. Яремко, НІС становить собою мережу взаємопов'язаних структур, що забезпечують створення, впровадження та комерційне використання наукових знань і технологій у межах національної економіки [18, с. 55].

Вважаю, що таке тлумачення є дещо вузьким, оскільки зосереджується лише на групі організацій та не охоплює інших учасників інноваційного процесу, а саме: наукових установ, освітніх закладів та органів влади.

3. Національна інноваційна система розглядається як комплекс взаємопов'язаних організацій та інститутів, діяльність яких спрямована на створення, передачу та практичне використання нових знань і технологій з метою сприяння економічному та суспільному розвитку. Українські дослідники під керівництвом І. П. Макаренка визначають її як систему державних, приватних і громадських організацій, а також механізмів їх взаємодії, у межах яких відбувається генерування, збереження та поширення інноваційних знань і технологічних рішень [19, с. 36]. Подібної позиції дотримується О. Кузьменко, проте він акцентує увагу передусім на взаємозв'язках між учасниками інноваційної діяльності. Науковець підкреслює, що національна інноваційна система являє собою мережу відносин між суб'єктами інноваційної діяльності у процесі створення, поширення й використання інновацій, які формуються під впливом історико-культурних, економічних, науково-технічних та інформаційних чинників у межах певного середовища [20].

Таке бачення має певні недоліки, оскільки фокусується лише на інститутах, які безпосередньо залучені до інноваційного процесу, таких як університети, науково-дослідні центри чи технологічні компанії. Однак він ігнорує інші важливі інститути, які створюють необхідні умови для успішної інноваційної діяльності. До таких інститутів належать органи державної

влади, які формують та впроваджують політику підтримки інновацій через законодавчі та регуляторні механізми.

4. Національну інноваційну систему можна розглядати як поєднання організацій, що безпосередньо беруть участь у здійсненні інноваційного процесу та інститутів, які забезпечують умови для його ефективного функціонування. На думку Л. Федулової та М. Пашути, національна інноваційна система являє собою мережу взаємопов'язаних організацій і структур, що здійснюють виробництво та комерціалізацію наукових знань і технологій у межах країни. До її складу належать як малі, так і великі підприємства, науково-дослідні лабораторії, університети, технопарки та бізнес-інкубатори, які діють у взаємодії з правовими, фінансовими та соціальними інститутами. Ця система ґрунтується на національних традиціях, політичних та культурних особливостях, що зумовлюють специфіку функціонування інноваційних процесів [21, с. 157; 22, с. 36].

Вважаю, що таке тлумачення є комплексним та підкреслює важливість взаємодії організацій різного рівня з метою ефективного функціонування системи.

5. Національна інноваційна система розглядається як складова частина глобальної інноваційної системи. На думку О. П. Цавтиша та А. В. Гречка, вона є динамічною, відкритою та структурно впорядкованою підсистемою міжнародної інноваційної системи, яка об'єднує взаємопов'язані та взаємодіючі інститути й допоміжні організації, залучені до наукових досліджень, створення, накопичення та впровадження новітніх технологій. При цьому враховуються правові, економічні, організаційні, соціальні й культурні умови здійснення інноваційної діяльності в межах національної економіки, що ґрунтується на стратегії розвитку науки та технологій і спрямована на підвищення економічної конкурентоспроможності та рівня життя населення [23, с. 116]. Таке тлумачення має системний характер, адже охоплює не лише внутрішню структуру національної інноваційної системи, але й механізми її взаємодії з міжнародним інноваційним простором.

6. Водночас, згідно з підходом С. В. Захар'їна та І. С. Іщенка, національна інноваційна система може розглядатися як об'єднання організацій, які безпосередньо беруть участь у процесі інноваційного розвитку [24].

Вважаємо, що такий підхід є занадто обмеженим, оскільки він зосереджується лише на діяльності організацій, безпосередньо залучених до інноваційного процесу, таких як науково-дослідні центри чи технологічні компанії. Однак він не враховує значущість інститутів, які створюють сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності, таких як судові органи, органи державної влади, що формують законодавче середовище, а також фінансові установи, які надають необхідні ресурси для впровадження інновацій.

Системний аналіз наукових джерел демонструє різнобічне трактування змісту та сутності процесу становлення НІС, а узагальнення конкретних аналітичних даних дає змогу виділити наступні характеристики досліджуваного явища:

- головною метою є створення, поширення та використання інновацій як джерела підвищення національної конкурентоспроможності та економічного зростання держави;

- знання – головна продуктивна сила;

- орієнтація на забезпечення пріоритетного розвитку трьох основних галузей науки, освіти та наукомісткого виробництва;

- інноваційна система є одночасно підсистемою міжнародної інноваційної системи та підсистемою національної економіки. Тому її особливості з однієї сторони визначається динамічністю та відкритістю міжнародних інноваційних процесів, а з іншої – національною специфікою внутрішньої економічної політики держави та характером взаємодії між суб'єктами інноваційної діяльності.

Вважаємо зокрема, що **національна інноваційна система** – це сукупність взаємопов'язаних елементів, які займаються виробництвом та

комерційною реалізацією результатів наукових знань та технологій, здійснюють, забезпечують та сприяють розробці, комерціалізації та практичному застосуванню результатів інтелектуальної діяльності з метою створення інновацій.

Так, є думка, що створення і впровадження інновацій найефективніше здійснювати через інноваційні екосистеми. Такі екосистеми мають внутрішні механізми, які дозволяють останнім адаптуватися до самостійного розвитку і зменшити вплив з боку держави. Разом з тим, досягнення балансу в інноваційних екосистемах є складним завданням, бо останні комбінують в собі дві сфери діяльності, а саме: науково-дослідну і комерційну, що створює зв'язок між екосистемою знань і підприємницьким середовищем [25, с. 141].

При вивченні природи НІС дуже важливого значення набуває визначення її основних елементів, а також розуміння їх зв'язків і взаємодій як основного джерела підвищення «продуктивності інновацій» [26, с.250]

У науково-правовій літературі сформувалося два основні підходи до визначення ключових елементів національної інноваційної системи: перший базується на ступені залучення учасників до інноваційного процесу, другий — на виконуваних ними функціях у межах цього процесу. Відповідно до першого підходу, виокремлюють організації, які безпосередньо беруть участь у створенні, поширенні та використанні нових знань і технологій, а також організації, що формують організаційно-економічне середовище, в якому реалізується інноваційна діяльність.

Так, М. Бунчук запропонував поділ інститутів на дві основні групи: перша охоплює суб'єктів, безпосередньо залучених до процесів виробництва, передачі та застосування знань (підприємства, науково-дослідні організації, елементи економічної інфраструктури); друга включає інститути, які створюють умови для функціонування інноваційного середовища, що визначається макроекономічною політикою, системою державного регулювання, специфікою товарних ринків, ринку праці, освіти й

професійної підготовки кадрів, а також механізмами фінансування та комунікаційними зв'язками [27, с. 86].

Інший підхід, представлений у працях О. П. Цавтиша, А. В. Гречка та Л. Я. Яремко, передбачає поділ національної інноваційної системи на дві основні складові — науково-виробничу та інфраструктурну. До їхнього складу включаються організації правового, фінансового та соціального характеру, які забезпечують реалізацію інноваційних процесів і ґрунтуються на національних традиціях, політичних та культурних особливостях [23].

Відповідно до другого підходу до виокремлення основних елементів національної інноваційної системи здійснюється залежно від того, які функції вони виконують в інноваційному процесі.

Відповідно до Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності України на період до 2030 року, національна інноваційна екосистема охоплює ключові структурні елементи, на вдосконалення діяльності яких спрямовані стратегічні заходи державної політики. До них належать: наукові працівники та юридичні особи, що забезпечують їхню діяльність, зокрема заклади вищої освіти та науково-дослідні установи; фізичні та юридичні особи, які створюють нові технологічні рішення, продукти, методи або засоби виробництва, а також нові види товарів, послуг і управлінських структур без обов'язкового проведення наукових чи науково-технічних робіт. Важливу роль відіграють також організації, що надають різні види послуг у процесі впровадження інновацій, включаючи проєктно-конструкторські, технологічні, дизайнерські, маркетингові, освітньо-тренінгові, юридичні та патентні послуги, тобто ті, що формують інноваційну інфраструктуру. До складу екосистеми належать і підприємства — стартапи, а також малі, середні та великі компанії, як вітчизняні, так і іноземні, що впроваджують інновації, створені власними силами або отримані від інших суб'єктів господарювання. Окреме місце займають інвестори, які не залучені безпосередньо до операційної діяльності, але забезпечують її фінансування власними коштами або через інвестиційні фонди. Важливими учасниками є

також галузеві асоціації, громадські організації, міжнародні установи та організації, які надають експертну допомогу, інформаційно-консультаційну підтримку та сприяють розвитку інноваційної діяльності інших елементів національної інноваційної екосистеми. У такому контексті стратегія розглядає екосистему як інтегровану систему взаємодіючих учасників, діяльність яких спрямована на створення, підтримку й розвиток інноваційної активності в державі [7].

Зазначені підходи до структуризації базових елементів НІС, на нашу думку, взаємодоповнюють один одного. У наукових дослідженнях, які присвячені питанню формування та розвитку національної інноваційної системи, основна увага акцентована на існуванні механізмів взаємодії між її елементами. Адже саме вони відіграють визначальну роль у розвитку інноваційного процесу, забезпечуючи його ефективну реалізацію.

Нормативно-правове забезпечення правовідносин у сфері інноваційної діяльності здійснюється на основі сукупності нормативно-правових та підзаконних правових актів, що базуються на положеннях Конституції України [28].

В цілому правове регулювання інноваційної діяльності здійснюється на основі комплексу нормативно-правових актів, які безпосередньо впливають на формування та розвиток інноваційного процесу.

До базових законодавчих актів належать закони України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [29], «Про інноваційну діяльність» [1], «Про інвестиційну діяльність» [30], «Про наукову та науково-технічну експертизу» [31], «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» [32], «Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії, з іншої сторони, про участь України у Рамковій програмі з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» та Програми з досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії (2021–2025), комплементарній до Рамкової програми з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» [33], Порядок

державної реєстрації інноваційних проєктів і ведення Державного реєстру інноваційних проєктів [34], Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [7], Критерії оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційну діяльність [35], Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України [36].

Вищезазначені закони та підзаконні акти визначають національні пріоритети, засади науково-технічної та інноваційної політики, порядок фінансування та державної підтримки науково-технічної діяльності, регулюють захист прав інтелектуальної власності, творчості та фінансування інноваційних структур.

З 2014 року Європейський Союз запустив восьмий рамковий план «Горизонт 2020», на розробку якого пішло сім років. Варто зазначити, що після підписання Президентом України закону «Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії, з іншої сторони, про участь України у Рамковій програмі з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» та Програми з досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії (2021-2025), комплементарної до Рамкової програми з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» [33] було забезпечено створення належних умов для ефективного використання науково-технічного та інноваційного потенціалу та захисту прав інтелектуальної власності.

Зокрема, Horizon Europe strategic plan 2021-2024 закріплює необхідність зміцнення наукового компонента за допомогою досліджень, стимулювання та активного впровадження інноваційних рішень. Метою програми є промислове Лідерство Європи і стратегічна автономія [37, с. 3].

Ці положення мають особливе значення для розвитку НІС України в ключі реформування державної політики від фрагментарного фінансування НДДКР до повної фінансової підтримки суб'єктів інноваційної інфраструктури на всіх етапах інноваційного процесу.

Окрім цього, у плані зосереджується увага на потребі забезпечення тісної співпраці між представниками науки, освіти бізнесу і громадян задля зменшення регіональних відмінностей в межах інноваційної системи [37, с. 5].

У цьому контексті особливої актуальності набуває поширення і функціонування інноваційних кластерів як однієї із форм взаємодії учасників інноваційної сфери, що поєднує у собі публічний і приватний сектор і сприяє формуванню сталих інноваційних ланцюгів і траєкторій.

Відповідно до Регламенту ЄС 2021/695, програма «Горизонт Європа» має на меті зміцнення науково-технологічної бази ЄС, підтримування різних форм інноваційної діяльності і впровадження нових рішень в економіку ЄС [38].

На додаток, у березні 2021 в межах програми «Горизонт Європа» року була заснована Європейська інноваційна рада. Метою діяльності такої ради є підтримка комерціалізації ризикових інноваційних технологій, шляхом надання грантів стартапам для виведення інноваційних продуктів на ринок [39].

Крім цього, у 2021 році зазнало змін правове регулювання діяльності Європейського інституту інновацій і технологій. Оновлення стосується змін регламенту і визначення нового порядку денного інновацій. Так, Європейський інститут інновацій і технологій, що був заснований у 2008 році має на меті підвищення конкурентоспроможності і забезпечення сталого економічного зростання, спираючись на певний «трикутник знань», що поєднує у собі: вищу освіту, дослідження та інновації. Ці зміни мають розв’язати такі суспільні проблеми як цифровізація, міська мобільність, клімат і сировина, а також цей інститут є частиною програми «Горизонт Європа» [40].

З метою підтримки стартапів та малих підприємств в інноваційній сфері, ЄС у 2021 році запустив «Стандарт націй стартапів». До цієї ініціативи доєдналися 26 країн-членів та Ісландія, які взяли на себе зобов’язання

запроваджувати найкращі регуляторні практики для розвитку стартап-екосистеми. Цей стандарт включає 8 основних напрямків підтримки і розвитку інноваційних стартапів, а саме: швидка процедура створення стартапів і вихід на ринок; залучення талантів; закупівля інновацій, включаючи трансфер технологій; фінансування; соціальна інтеграція; «цифровий пріоритет» у питаннях комунікації влади і стартапів; регулювання інновацій; опціони на акції. Для контролю створено Європейський альянс стартап-націй, який розробив систему індикаторів і здійснює контроль за впровадженням стандартів державами [41].

Таким чином, аналіз нормативно-правових актів ЄС, що регулюють інноваційну сферу, містить важливі положення і принципи, що стосуються розвитку науково-технологічної бази та активної підтримки розвитку малих і середніх підприємств. Так, враховуючи євроінтеграційні заходи, які здійснює Україна, можна стверджувати, що ці положення і принципи повинні активно впроваджуватися до НІС України.

Водночас варто врахувати, що відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС» окреслює підхід до наближення національної правової системи до стандартів ЄС, який передбачає узгодження українського законодавства з європейськими нормами, формування необхідних інституційних структур і впровадження додаткових організаційних заходів, спрямованих на підвищення ефективності нормотворення та правозастосування, а головною метою цієї адаптації визначає забезпечення відповідності правової системи України acquis communautaire — ключової передумови для держав, що прагнуть приєднатися до Європейського Союзу [42; 43, с. 48]

Важливою зміною для України повинно стати не лише повна імплементація інноваційного законодавства ЄС, а й структурні зміни в питаннях кластерної політики, що охоплює розвиток останніх як основи для інтеграції представників науки, держави й бізнесу. На додаток, доцільно

запровадити механізм повної фінансової підтримки суб'єктів інноваційної інфраструктури на всіх етапах інноваційного процесу. Такі структурні зміни створять передумови для розвитку інноваційної діяльності, що зі свого боку впливатиме на розвиток національної економіки.

Відповідно до положень Національної доповіді «Україна інноваційна 2020», підготовленої колективом експертів Національної академії наук України у співпраці з представниками наукових установ і державних органів, розвиток нормативно-правової бази у сфері науки, технологій та інноваційної діяльності в Україні має поетапний характер і може бути поділений на три основні періоди [44].

Перший етап (1991–1998 рр.) пов'язаний із формуванням базових правових засад інноваційної політики держави. Ключовим нормативним актом цього періоду став Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року, який запровадив податкові стимули для інноваційних структур. У межах цього етапу було розроблено модель фінансової підтримки інноваційних проєктів, що охоплювала різні рівні — місцевий, регіональний, галузевий і загальнодержавний, — тим самим забезпечуючи системну основу для стимулювання інноваційного розвитку.

Варто зазначити, що низка держав, які перебувають у процесі економічної трансформації або розвитку активно застосовують податкові стимули та преференцій для активізації промислового й технологічного зростання, хоча їх реальний вплив на економічну активність і бюджетні надходження залишається предметом дискусій [45, с.45]. Разом із тим подальший розвиток інноваційної сфери України мав свої особливості.

Другий етап (1999–2007 рр.) характеризувався поступовим згортанням механізмів державної підтримки інноваційної діяльності. Попри ухвалення Закону України «Про інноваційну діяльність» (2002 р.) та Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (2006 р.), положення цих актів щодо фінансового стимулювання інновацій і розвитку технологічного трансферу залишилися без практичної реалізації,

що свідчило про формальний характер нормативного забезпечення інноваційної політики.

Третій етап, який розпочався з 2008 року, відзначався активізацією нормативного обговорення питань інноваційного розвитку, однак практична імплементація прийнятих документів залишалася обмеженою. Попри ухвалення низки стратегій і концепцій, спрямованих на стимулювання науково-технічного прогресу, відсутність реальних фінансових, податкових, кредитних і митних інструментів гальмувала інноваційну активність. Проєкти нормативних актів, які передбачали запровадження пільгового фінансування, податкових стимулів чи спеціальних кредитних програм для інноваційних суб'єктів, не отримали підтримки з боку фінансових відомств, що свідчило про невизнання інноваційно-технологічного сектору як стратегічного пріоритету економічної політики.

Закон України «Про інноваційну діяльність» закріпив основні економічні, правові та організаційні принципи державного регулювання у сфері інновацій, а також визначив механізми стимулювання розвитку національної інноваційної системи. Наступним кроком стало ухвалення Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8 вересня 2011 року, спрямованого на формування інноваційної моделі розвитку держави. Цей нормативний акт передбачав використання державних і громадських ресурсів для підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, розширення виробничого потенціалу та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [32].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» 8 вересня 2011 р., пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні визначаються як обґрунтовані орієнтири розвитку, спрямовані на забезпечення національної та економічної безпеки, підвищення обороноздатності держави, створення високотехнологічної, конкурентоспроможної й екологічно безпечної продукції, а також надання

якісних послуг і розширення експортного потенціалу. Їхнє впровадження базується на раціональному використанні досягнень вітчизняної та світової науки і техніки.

Згідно із законодавством, пріоритетні напрями поділяються на стратегічні та середньострокові. Стратегічні напрями визначаються Верховною Радою України на тривалий період — до десяти років — і встановлюють довгострокові цілі інноваційного розвитку країни. Середньострокові напрями формуються терміном до п’яти років і конкретизують шляхи реалізації стратегічних завдань, забезпечуючи їх практичне втілення в окремих галузях економіки [32].

Одним із ключових стратегічних документів, що визначає інноваційний курс розвитку України, є ухвалена Кабінетом Міністрів України Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. У цьому документі окреслено основні цілі, пріоритети та принципи державної політики у сфері науки, техніки та інновацій, а також запропоновано механізми стимулювання інноваційного розвитку й ефективного використання науково-технічного потенціалу. Стратегія містить орієнтири для формування ресурсного забезпечення інноваційної діяльності та визначає засади взаємодії між державою, науковими установами та суб’єктами науково-технічної діяльності. Основний акцент зроблено на провідній ролі держави у підтримці науки, технологій та інновацій як ключових чинників економічного зростання, складових національної культури, освіти та розвитку інтелектуального потенціалу громадян [7].

У цьому аспекті доцільно погодитися з позицією К. М. Куркової, яка акцентує на необхідності удосконалення механізмів визначення та реалізації пріоритетів інноваційного розвитку. Зокрема, існує потреба в оновленні й уточненні чинних напрямів науково-технологічного поступу через запровадження форсайт-методології, що сприятиме формуванню й ефективному впровадженню державної політики у сфері науки та інновацій [46, с. 7].

Запровадження такої концепції є особливо важливою у світлі посилення міжнародного співробітництва в інноваційній сфері. Так, правову основу для розвитку міждержавної інноваційної діяльності становлять численні міжурядові угоди про науково-технічне співробітництво у сферах спільного інтересу. Урядом України укладено низку угод про науково-технічне співробітництво, консультаційно-технічне співробітництво, технічне та фінансове співробітництво, науково-технічне співробітництво тощо, встановлено загальні принципи науково-технічного співробітництва.

Серед вищезазначених угод варто відзначити «Про ратифікацію Угоди (у формі обміну нотами) між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про продовження дії Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про співробітництво у сфері науки та технологій» [47], Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України та Міністерством науки і техніки КНР про надання підтримки у створенні українсько-китайського Інституту зварювання ім. Є.О. Патона [48], Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Болгарія про співробітництво у сфері охорони авторського права і суміжних прав [49], Угода про науково-технічне співробітництво між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Австрія [50], Угода між Кабінетом Міністрів та Урядом Естонської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво [51].

Сучасний етап переходу економіки України до інноваційної моделі розвитку потребує комплексного та системного правового забезпечення функціонування НІС. Важливими є правові інструменти, що створюють сприятливе середовище для інновацій. Правова система України має ґрунтуватися на сучасних і гнучких інструментах регулювання, здатних оперативно реагувати на зміни економічного середовища, забезпечуючи швидку адаптацію національної економіки до нових умов ринку та створення сприятливих конкурентних переваг для учасників господарської діяльності

[52, с. 11]. Однак, в українському законодавстві, яке регулює інноваційну діяльність, наявні численні суперечності і прогалини, що стримують належне формування та розвиток інноваційної системи.

Доречним є приклад з правовим регулюванням сфери криптоактивів у ЄС. До запровадження єдиного нормативного підходу ця сфера залишалася фрагментованою: у різних державах-членах діяли відмінні вимоги, що породжувало регуляторні прогалини та нестабільність правозастосування. Така невпорядкованість не лише створювала ризики для традиційних фінансових інститутів, але й стримувала повноцінну реалізацію потенціалу ринку криптоактивів [53, с. 274].

Повертаючись до оцінки стану інноваційного законодавства, Ю. Є. Атаманова слушно зауважує, що його фрагментарність зумовлена не стільки недосконалістю законодавчої техніки чи формальним підходом законодавця, скільки відставанням нормативного регулювання від динамічних трансформацій, які відбуваються у сфері інновацій у провідних державах світу. На час ухвалення Закону України «Про інноваційну діяльність» правове регулювання інноваційних процесів було зосереджене переважно на їх інвестиційній складовій, тобто на створенні, використанні та комерціалізації інноваційної продукції. Натомість сучасне розуміння інноваційної сфери передбачає сприйняття національної інноваційної системи як самостійного елементу економічної структури, що охоплює ширший спектр процесів і, відповідно, потребує цілісного та комплексного правового регулювання [54, с. 53].

Це призводить до того, що багато важливих аспектів інноваційної діяльності, зокрема визначення у правовому полі процедури отримання фінансування або регулювання партнерських відносин між суб’єктами інноваційного процесу, залишаються недостатньо врегульованими.

Ось кілька прикладів норм із чинного законодавства:

- Закон України «Про інноваційну діяльність» надає лише визначення поняття інноваційна діяльність, загальні принципи інноваційної

діяльності, види та джерела фінансової підтримки суб'єктів інноваційної діяльності, однак не деталізує процедуру отримання фінансової підтримки, що створює невизначеність для підприємців.

- Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначає, що фінансове забезпечення наукової і науково-технічної діяльності в Україні здійснюється коштом державного та місцевих бюджетів, коштів установ, організацій та підприємств, вітчизняних та іноземних замовників робіт, грантів, інших джерел, не заборонених законом. Однак, недостатньо визначено порядок розподілу коштів з державного бюджету, що може призводити до нерівномірного фінансування різних напрямів науково-технічної діяльності.

Наслідком недостатнього та неналежного правового забезпечення розвитку інноваційної системи в Україні стала абсолютна неготовність до повномасштабного вторгнення військ країни агресора на територію України. Тривала війна актуалізувала потребу в формуванні дієвих рішень, здатних забезпечити посилення обороноздатності і переведення економіки на режим мобілізаційного функціонування, адже невизначеність строків завершення бойових дій вимагають переорієнтації економічної політики на мобілізаційні пріоритети [55, с.10]. В умовах воєнного стану стала очевидною актуальність розробки нових технологій, що призвело до прийняття постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня» від 5 липня 2024 року № 787 [56].

Правова структура НІС базується на комплексі правових норм та інститутів, що регулюють відносини у сфері створення, впровадження та захисту інновацій. Вона визначає правові рамки для управління інтелектуальною власністю, а також регламентує порядок фінансування і стимулювання інноваційної діяльності. Важливу роль відіграє правове забезпечення взаємодії між науковими установами, підприємствами та

державою, закріплюючи правовий статус кожного з учасників інноваційного процесу.

Таким чином, розвиток НІС значною мірою залежить від ефективного правового регулювання. Законодавчі ініціативи створюють сприятливі умови для стимулювання інновацій, сприяють комерціалізації результатів наукових досліджень і забезпечують правовий захист інноваційних розробок.

Вважаємо, що з метою удосконалення механізмів впровадження та реалізації нової інноваційної політики в Україні необхідно:

- обґрунтувати доцільність забезпечення Кабінетом Міністрів України належної реалізації Угоди між Україною та Європейським Союзом про наукове і технологічне співробітництво як одного з ключових інструментів інтеграції національної інноваційної системи до європейського інноваційного простору;
- забезпечити створення науково-експертних комітетів при Кабінеті Міністрів України за участю наукових і навчальних закладів України, центральних органів виконавчої влади, та покласти на них розгляд пріоритетних питань стратегічного планування та інноваційного розвитку регіону, різних галузей, суспільства і країни;
- Міністерству освіти і науки України необхідно сприяти залученню інвестицій, фінансуванню реалізації міжнародних проєктів та грантів для розвитку навчальних закладів, а також впровадженню інноваційних виробничих технологій.

Варто зазначити, що дані рекомендації стануть дієвими, за умови врахування успішного досвіду промислово розвинутих країн, який полягає у впровадженні загальнодержавних механізмів підтримки інноваційної діяльності, наприклад податкових пільг для підприємств, що розробляють інноваційні продукти, повне або часткове фінансування випуску інноваційної продукції, безвідсоткові кредити, компенсації та дотації для суб'єктів господарювання, які впроваджують інноваційні продукти у своє виробництво. Перелічені заходи підтримки свідчать про те, що правове

регулювання інноваційної діяльності та розвиток інноваційних правовідносин має базуватися на принципі створення та забезпечення належних умов для інноваційної діяльності та підприємництва.

Водночас варто підкреслити наявність значної фрагментарності нормативно-правового забезпечення у сфері регулювання функціонування національної інноваційної системи. Наразі правове регулювання відповідних відносин, зокрема тих, що стосуються інвестування інноваційних проєктів, здійснюється за допомогою численних нормативно-правових актів різного рівня юридичної сили. При цьому законодавство України у сфері інноваційної діяльності включає норми, що належать до різних галузей права. Така ситуація зумовлює потребу у кодифікації інноваційного законодавства, адже саме такі процеси забезпечують системність, узгодженість і впорядкованість правових приписів. У процесі кодифікації здійснюється оновлення та системне вдосконалення правових норм, вилучення застарілих положень, ліквідація прогалин і неузгодженостей у законодавстві, що створює підґрунтя для підвищення ефективності правового регулювання й подальшого реформування нормативної бази [57, с. 185].

Для забезпечення ефективного функціонування національної інноваційної системи важливо не лише створити правові умови для розвитку інновацій, але й систематизувати та кодифікувати відповідні норми законодавства. Це дозволить уникнути правових прогалин і суперечностей, що можуть гальмувати процеси впровадження інновацій, та забезпечить послідовне застосування правових норм на практиці. У цьому контексті важливим є не тільки адаптація чинних правових норм, але й постійна робота над їх удосконаленням, що відповідатиме сучасним викликам і тенденціям.

Кодифікація інноваційного законодавства розглядається як ключовий інструмент формування цілісної, безперервно діючої національної інноваційної системи, що враховує комплекс соціально-економічних чинників розвитку держави. Науковці наголошують, що у сучасних умовах, коли інноваційна діяльність набуває вирішального значення для

національного поступу, систематизація правових норм у цій сфері стає особливо актуальною. Зокрема, Ю. Є. Атаманова підкреслює необхідність кодифікації інноваційного законодавства як передумови підвищення його ефективності та узгодженості [54, с. 124].

Вирішення проблеми фрагментарності правового регулювання інноваційної діяльності передбачає об'єднання чинних норм, що нині розпорошені в численних законах і підзаконних актах, у єдиний системний кодифікований документ — «Інноваційний кодекс України». Ідея створення такого нормативного акта неодноразово підтримувалася українськими правознавцями [58; 59; 60]. На думку Д. В. Задихайла, кодифікація здатна забезпечити оновлення й вдосконалення законодавчої бази, а також запровадити сучасні підходи до організаційно-господарського забезпечення інноваційної діяльності. Учений зауважує, що поступовий еволюційний розвиток правового регулювання інноваційної сфери виявляється недостатнім, оскільки обмежений у часі та не відповідає темпам змін національної економіки. Саме тому розроблення та ухвалення Інноваційного кодексу України слід розглядати як нагальне й стратегічно важливе завдання [59, с. 178, 180].

Ю. І. Остапенко вважає, що ухвалення Інноваційного кодексу України стане оптимальною формою системного врегулювання інноваційних правовідносин. Такий нормативно-правовий акт повинен охоплювати всі аспекти функціонування національної інноваційної системи, визначати її принципи та структуру, а також забезпечувати інтеграцію інноваційного законодавства в єдину логічну систему. На його переконання, прийняття Інноваційного кодексу не лише створить правову основу для реалізації державної політики у сфері інновацій, але й сприятиме підвищенню ефективності інноваційного управління, що є важливою передумовою для переходу України до інноваційно орієнтованої економіки [61, с. 247].

Водночас головною концептуальною ідеєю під час розроблення цього кодифікованого акта має стати забезпечення належного правового

регулювання процесів створення, розвитку та ефективного функціонування національної інноваційної системи, що відповідає стратегічним пріоритетам держави у сфері інноваційного розвитку [58, с. 123].

У цьому контексті, доцільно врахувати досвід кодифікації у суміжних сферах. Яскравим прикладом є Кодекс України з процедур банкрутства [62]. Прийняття Кодексу України з процедур банкрутства не зупинило процесів кодифікації у відповідній сфері, а, навпаки, стимулювало їх подальший розвиток. Активізація цих процесів обумовлена прагненням узгодити національне законодавство про неплатоспроможність із правом Європейського Союзу, а також необхідністю забезпечення сталості та передбачуваності правового регулювання в умовах воєнного стану [63, с. 56]. Так, Закон України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» № 3985-IX від 19.09.2024 року [64], доповнив Кодекс України з процедур банкрутства новою книгою третьою «Превентивна реструктуризація», що було здійснено з метою вдосконалення законодавства України з урахуванням основних принципів Директиви Європейського Союзу 2019/1023 [65].

Ще одним прикладом кодифікації можна вважати Закон України «Про банки і банківську діяльність», окремі статті якого є результатом імплементації постанов Національного банку України до тексту закону [66]. Так, зміни у сфері фінансового моніторингу, демонструють бажання законодавця закріпити регуляторну практику у формі законів. Такі зміни зобов’язали банки реагувати на перевищення обсягів запланованих фінансових операцій. У цьому контексті, Національний банк України прийняв Постанову «Про затвердження Змін до положення про здійснення банками фінансового моніторингу» задля деталізації процедури виявлення підозрілих операцій [67].

Таким чином, це є підтвердженням поступової імплементації норм Національного банку України до Закону України «Про банки і банківську діяльність», що створює базу для об'єднання всього регуляторного масиву в межах одного систематизованого нормативного акту. Отже, Закон України «Про банки і банківську діяльність» є прикладом скритої кодифікації, в межах якої відбувається перенесення нормативного масиву з підзаконного рівня на законодавчий, що є свідченням руху у напрямку створення кодексу.

У сучасних умовах розвитку національна економіка потребує негайного та всебічного реформування господарського законодавства на основі системного й інтегрованого підходу [68, с. 103].

Як вказує В.С. Щербина, кодифікація є одним із найефективніших форм правотворчості, що дозволяє створити логічно узгоджену і структуровану систему правового регулювання, що регулює окрему сферу суспільних відносин задля подальшого розвитку всієї нормативної бази [69, с. 108].

Заслуговує на увагу той факт, що господарське законодавство проходить етап декодифікації, що супроводжується певними ризиками. Як слушно зазначає В.С. Щербина, запропонована декодифікація є хибним напрямком, що в кінцевому результаті спричинить хаос та суперечності в регулюванні господарських відносин [69, с. 109]. На думку науковця, декодифікація не лише створить хаос і суперечності, а також несе загрозу правового вакууму [70].

Схожу позицію поділяє і В.В. Резнікова, яка вказує, що Господарський кодекс України не розв'язує усіх наявних проблем, оскільки частина нормативно-правових актів у сфері господарського законодавства втратила свою актуальність і повною не відповідає тенденціям у сучасних умовах. Водночас В.В. Резнікова наголошує, що жодна галузь не має змоги одноосібно регулювати всі суспільні відносини всередині однієї сфери, адже пріоритетним є якісне нормативне регулювання ключових правовідносин, зокрема у сфері економіки [71].

У цьому контексті, В.С. Щербина зазначає, що створення правового середовища для ефективного функціонування бізнесу можливе лише у випадку оновлення господарського законодавства, але за умови збереження кодифікованої структури [69, с. 109]. Водночас на практиці реалізовано протилежний підхід: Господарський кодекс України [133] втратив чинність 28 серпня 2025 року і поки введений перехідний період, протягом якого діє Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» [129].

Особливістю кодифікації в контексті сучасної суспільної діяльності в Україні є те, що її метою є імплементація в національне законодавство норм законодавства ЄС та його держав-членів з метою прискорення вступу країни до ЄС. Для України доцільно врахувати положення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1303/2013 про встановлення спільних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду гуртування, Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій та Європейського фонду морського та рибного господарства та про встановлення загальних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду гуртування та Європейського фонду морського і рибного господарства та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1083/2006**,** що має на меті підтримку інноваційного потенціалу регіонів шляхом фінансування проєктів, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності та розвитку малих і середніх підприємств [72]. Основний акцент зроблено на створенні бізнес-інкубаторів, впровадженні нових бізнес-моделей для малих і середніх підприємств, що зумовлює розвиток регіональної інноваційної системи. Імплементація положень вищезгаданого Регламенту в законодавство України дозволить запроваджувати регіональні програми підтримки інноваційної діяльності, що сприятиме економічному зростанню технологій на місцях.

Проблему неповного та фрагментарного інноваційного законодавства українські вчені намагаються вирішити шляхом його кодифікації. Тому робоча група, створена спільно Офісом Президента України та Президією Національної академії правових наук України, підготувала проєкт Інноваційного кодексу України.

Обговорення проєкту інноваційного кодексу було проведено за участю представників Національної академії правових наук, Національного науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку та Юридичної академії імені Я. Мудрого у місті Харків 14 червня 2011 року під час проведення конференції «Проєкт Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері» [73]. Нормативно-правове забезпечення розвитку інноваційних сфер є ключовим фактором не лише економічних реформ, але й забезпечення національної безпеки України в умовах зовнішніх загроз, зокрема військової агресії з боку російської федерації та світової економічної нестабільності. Законодавче регулювання інноваційної діяльності має сприяти підвищенню стійкості національної економіки та створенню умов для технологічного оновлення та конкурентоспроможності українських підприємств.

Як зазначає Іванова К. Ю., у межах спеціального законодавства, а саме проєкту Інноваційного кодексу, передбачається запровадження правових норм, які мають охоплювати не лише механізми створення та використання інновацій, а й врегульовувати відносини, пов’язані із формуванням органів, відповідальних за управління інноваційними процесами, а також із формуванням правових засобів і стимулів, що сприяють розвитку інноваційної активності [74, с. 54].

Наприклад, прийнятий Закон України «Про інноваційну діяльність» [1] визначив правові основи для державної підтримки інновацій, надаючи підприємствам можливість отримувати державні гранти, податкові пільги та доступ до міжнародних програм фінансування, таких як «Горизонт 2020».

Водночас у наукових дослідженнях звертається увага на те, що практична реалізація зазначених механізмів потребує подальшого удосконалення, оскільки рівень їх фактичного застосування залишається обмеженим [75, с. 179]. За таких умов потенціал законодавчо закріплених засобів державної підтримки не завжди повною мірою трансформується у розвиток інноваційних проєктів, залучення інвестицій та створення нових робочих місць.

Законодавство України про інноваційну систему здебільшого застаріло і не відповідає умовам сьогодення.

Ось кілька прикладів із чинного законодавства України на підтвердження цієї тези:

- Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Стаття 48 визначає джерела фінансування наукової і науково-технічної діяльності в Україні. Однак відсутні згадки про такі механізми фінансування як венчурне фінансування або краундфандинг, що широко застосовується у сфері інноваційний в США та європейських країнах.
- Податковий кодекс України [76] Підпункт 197.1.22 пункту 1 статті 197 Податкового кодексу України передбачає звільнення від оподаткування податком на додану вартість постачання послуг з фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, якщо такі послуги та/або роботи постачаються особою, яка безпосередньо отримує оплату їх вартості з рахунка органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів. Нашою пропозицією є застосування звільнення від оподаткування податком на додану вартість на постачання послуг з фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт незалежно від того, хто є замовником і хто здійснює оплату зазначених послуг: держава за рахунок бюджетних коштів або фізичні та юридичні особи за рахунок власних доходів.

Як уже було зазначено, інноваційний сектор є одним із найдинамічніших у нашій країні, він стрімко нарощує свій потенціал та потребує своєчасного ефективного регулювання. Належне законодавче забезпечення, зокрема у формі кодифікації законодавства про інноваційну діяльність, дозволить врахувати усі ті особливості розвитку інноваційної діяльності, які мають місце в сучасних історичних реаліях розвитку нашої держави [77]. Одним із них може стати нормативний акт у формі Інноваційного кодексу, що буде логічним продовженням процесу кодифікації. Такий кодекс як і Кодекс України з процедур банкрутства, стане дієвим інструментом для стимулювання інноваційної діяльності, забезпечення ефективного управління ризиками та стабільності в умовах динамічного розвитку економіки і суспільства. Він допоможе об'єднати розпорошені норми в єдиний системний акт, що сприятиме прискоренню впровадження інновацій навіть під час кризових ситуацій.

Так, НІС як макрооб'єкт регулюючого впливу держави виступає складним і багаторівневим утворенням, ефективне функціонування якої впливає на конкурентоспроможність та економічне зростання держави. Головну роль у розвитку НІС відіграє держава, яка за допомогою правових механізмів створює середовище для розвитку технологій. Проведений аналіз правового забезпечення інноваційної діяльності, дозволяє прийти до висновку, що для підвищення якості правового забезпечення інноваційної системи в Україні необхідно:

– підвищення якості національних правових актів, зокрема шляхом їх адаптації до норм і стандартів законодавства Європейського Союзу;

– укладення нових міжнародних договорів у сфері науково-технічного співробітництва, а також перманентне проведення міжнародних консультацій з метою розробки спільних проєктів фінансування інноваційної діяльності;

– систематизація законодавства що регламентує інноваційну діяльність, шляхом його кодифікації.

Отже, з метою належного державного регулювання НІС важливо не лише сформувати комплексну нормативно-правову базу для регулювання останньої як макрооб'єкта, а також забезпечити ефективне регулювання окремих елементів системи, аналіз яких буде здійснено у наступних розділах. Саме така концепція зможе забезпечити дієве регулювання окремих складових, що у комплексі дасть змогу побудувати дієву національну інноваційну систему.

Отже, національна інноваційна система може бути охарактеризована через два підходи — функціональний та об'єктний, що дозволяють розкрити різні аспекти її господарсько-правового регулювання [77, с. 124].

За функціональною концепцією, НІС розглядається як система правовідносин, що виникають на 5 основних етапах інноваційного процесу: розробки, інноваційного продукту, трансферу, інноваційного виробництва та реалізації [78, с. 46]. Під кутом функціональної концепції НІС постає як об'єкт інноваційної політики держави, що реалізується через систему правових, фінансових механізмів сприяння інноваційної діяльності. Так, функціональна концепція надає можливість для побудови дієвих моделей інноваційного розвитку держави. Перевагою цієї концепції є здатність забезпечити правову визначеність усього інноваційного процесу. Однак стан чинного законодавства України, а також недостатньо розбудована система координації між органами державної влади, які є відповідальними за реалізації інноваційної політики знижує ефективність її реалізації. Так, комплексне переосмислення засад інноваційної політики, інституційне реформування та кодифікаційні процеси здатні забезпечити трансформацію функціональної концепції у дієвий інструмент реалізації державної інноваційної політики.

Об'єктна концепція дає змогу аналізувати НІС як макрооб'єкт регулюючого впливу держави, що функціонує на основі взаємодії 3 основних блоків: суб'єктів, об'єктів та механізмів державного впливу [77, с. 124]. У межах цієї концепції НІС виступає цілісним об'єктом правового впливу з

боку держави, в межах якого кожна із груп виконує автономну, однак взаємопов'язану роль у функціонуванні інноваційного середовища.

Як зазначає Т.І. Швидка, НІС має будуватися як сукупність взаємопов'язаних інноваційних утворень, які провадять діяльність у межах кластерів і господарських організацій, що забезпечують цілісність інноваційної діяльності в галузях економіки, а саме: аграрному секторі, фармацевтиці, оборонно-промисловому комплексі. Такі підсистеми можуть існувати і на підприємствах, що входять до транснаціональних корпорацій. Отже, господарсько-правові засоби регулювання мають бути орієнтовані на функціонування саме такого об'єктного складу інноваційної сфери [79, с. 160].

Водночас інноваційну діяльність потрібно розуміти як процес, що націлений на практичне застосування та комерціалізацію результатів наукових досліджень, з метою підвищення якості продукції і як результат реалізація цієї продукції на ринках [80, с. 12].

У межах об'єктного підходу до аналізу національної інноваційної системи ключову роль у забезпеченні її функціонування відіграють **суб'єкти**, які формують систему інноваційних правовідносин і реалізують свій потенціал на всіх стадіях інноваційного процесу. З огляду на правову природу, функціональне призначення та характер участі в інноваційній діяльності, суб'єктний склад НІС доцільно структурувати за кількома групами.

1. Основні суб'єкти.

Ця категорія охоплює дві підгрупи:

- **Суб'єкти господарювання**, для яких інноваційна діяльність становить провідний напрям господарської активності (інноваційні підприємства, стартап-компанії тощо).
- **Негосподарюючі суб'єкти**, діяльність яких спрямована на здійснення наукових досліджень і розробок без прямої участі у господарських процесах (заклади вищої освіти, науково-дослідні інститути).

2. Суб'єкти організаційно-господарських повноважень. До цієї групи належать інститути, уповноважені здійснювати управлінські, координаційні та регуляторні функції в інноваційній сфері — зокрема, органи державної влади, державні агентства, компанії з управління правами інтелектуальної власності та інноваційними активами.

3. Суб'єкти інноваційної інфраструктури. Їх діяльність забезпечує інтеграцію інфраструктурних елементів у загальний інноваційний процес. У межах цієї групи можна розрізняти:

- суб'єктів, що безпосередньо беруть участь у реалізації інноваційних процесів (інноваційні та технологічні парки, бізнес-інкубатори);
- суб'єктів, які виконують допоміжні або сервісні функції — наприклад, венчурні фонди, патентні повірені, консалтингові структури.

Зазначена систематизація дозволяє виокремити та порівняти функціональні ролі різних учасників НІС, водночас підкреслюючи їхню здатність до взаємної адаптації та формування нових зв'язків у межах динамічного інноваційного середовища. Це, у свою чергу, свідчить про гнучкий, еволюційний характер національної інноваційної системи.

Наступним елементом аналізу виступає **об'єктний блок**, який охоплює сукупність матеріальних і нематеріальних компонентів, що утворюють основу для реалізації інноваційних процесів і забезпечують ефективну взаємодію між суб'єктами інноваційної діяльності [77, с. 124]. У цьому контексті доцільно виділити такі об'єкти:

- Технологія – це складний об'єкт права інтелектуальної власності, що охоплює сукупність елементів, на які поширюється правова охорона, зокрема винаходи, ноу-хау, дослідні зразки та інші результати інтелектуальної діяльності. У межах реалізації інноваційного процесу технологія може набувати матеріальну або нематеріальну форму [81, с. 30]. Тому, технологія має особливе значення і розглядається не лише як результат інноваційної діяльності, а також як ланка, що поєднує наукові розробки,

знання та ринок, що гарантує перехід інновацій від ідеї до готового результату.

- Інноваційний проєкт – це сукупність взаємопов'язаних дій, рішень і процедур, спрямованих на розроблення, створення та впровадження інноваційного продукту чи інноваційної продукції, оформлених у встановленому порядку у вигляді комплексу документів відповідно до вимог чинного законодавства [1]. Так, інноваційний проєкт є організаційною структурою в межах якої об'єднуються ресурси, виконуються організаційні функції й застосовуються засоби державного регулювання задля досягнення конкретної мети інноваційної діяльності – створення нового продукту.
- Інноваційне підприємство – суб'єкт, залучений до реалізації інноваційної діяльності на заключних етапах інноваційного процесу [78, с. 162]. Однак, інноваційне підприємство варто розглядати як багатопрофільний елемент, що здатний працювати на всіх етапах інноваційного процесу, що створює можливості для останнього бути залученим не лише на фінальних етапах, а й стати таким суб'єктом, що створює попит та генерує ідеї.
- Інноваційна траєкторія – постає інтегрованою моделлю взаємодії в межах національної інноваційної системи, яка об'єднує окремі стадії інноваційного процесу в єдину цілісну структуру [82, с. 62]. Так, останню варто розглядати як систематизований напрям розвитку інновацій, що не лише закріплює послідовність дій в інноваційній діяльності, а й відображає напрямок розвитку інновацій під впливом технологічних, ринкових та інституційних змін.
- Інноваційний ланцюг – відображає впорядковану та стійку послідовність реалізації інноваційного процесу, яка водночас допускає варіативність у виконанні окремих його етапів за умови збереження їх внутрішньої логіки та системної цілісності [82, с. 62]. Таким чином, ланцюг має значення не лише як система послідовних дій, а й динамічний механізм,

що здатний адаптуватися до різних моделей індивідуально працювати в межах національної інноваційної політики.

Таким чином, об'єкти у межах НІС формують її як комплексну та динамічну структуру, що здатна адаптуватися до змін технологічного середовища, забезпечуючи при цьому перманентний розвиток інноваційного середовища.

Державне регулювання в межах об'єктного підходу виступає як комплекс правових, економічних та організаційних інструментів, спрямованих на забезпечення взаємодії між суб'єктами та об'єктами національної інноваційної системи. Останнє покликане створювати належні умови для формування, розвитку й стабільного функціонування інноваційного середовища, у межах якого реалізуються процеси створення, трансферу та комерціалізації інновацій [77, с. 125].

В першу чергу, доцільно виділити фінансові механізми підтримки. Закон України «Про інноваційну діяльність» містить розгорнутий перелік видів такої підтримки, що охоплює прямі форми стимулювання за допомогою надання фінансових та організаційних ресурсів. Так, не можна оминути увагою діяльність державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ. Метою їхньої діяльності є залучення фінансів для реалізації інноваційних проєктів, а також надання гарантій і майнового страхування [1].

Крім цього, варто звернути увагу на інституційну підтримку шляхом функціонування спеціалізованих органів, а саме: Державної інноваційної фінансово-кредитної установи [83], яка забезпечує фінансування інноваційної діяльності та здійснює залучення інвестицій для розвитку реального сектору економіки та Національного фонду досліджень України, який надає грантову підтримку фундаментальним і прикладним науковим дослідженням відповідно до визначених пріоритетів науково-технічного розвитку [84].

Ще одним інструментом державного регулювання є публічно-приватне партнерство. У сучасній системі правового регулювання публічно-приватне партнерство врегульовано Законом України «Про публічно-приватне партнерство» [85], яким було замінено попередній Закон України «Про державно-приватне партнерство» [86]. Відповідно до статті 1 Закону України «Про публічно-приватне партнерство» під останнім розуміється форма договірного співробітництва між публічним та приватним партнерами, що реалізується з дотриманням ознак публічно-приватного партнерства, визначених статтею 3 Закону України «Про публічно-приватне партнерство» [85].

Посилення співпраці між суб'єктами інноваційної системи України через державно-приватне партнерство, зокрема між державою та основними підприємствами, є перспективним для таких угод, як держава-галузь чи держава-регіон. Україна могла б отримати цінні уроки з успішної реалізації галузевих контрактів у таких країнах, як Франція, США та Австралія, які мають застосовність та потенціал адаптації в українському контексті [87, с. 36]. Суть «галузевого» контракту полягає в укладенні угоди між урядом і промисловістю. У цій угоді держава може мати своїх представників, наприклад, Міністерство освіти і науки України, а промислову сторону може представляти група підприємств чи асоціацій, які мають плани щодо пріоритетних проєктів розвитку. Початок «галузевого» контракту може бути ініційовано поданням заявки однієї чи кількох галузевих асоціацій, чи груп до відповідного міністерства. Детальну перевірку проєктів галузевих контрактів, запропонованих підприємцями, проводить профільне міністерство [88, с. 585].

Так, на думку О.Е. Сімсон, публічно-приватне партнерство це комплексна правова модель, що забезпечує взаємодію суб'єктів публічного і приватного права задля балансу суспільних, державних і приватних інтересів в інноваційній сфері [2, с. 8].

Як вказує А.О. Мазалова, публічно-приватне партнерство є не лише формою співпраці між приватним і публічним секторами держави, а й інструментом державного регулювання. Особливістю такого партнерства є ефективне поєднання ресурсів держави й бізнесу. У контексті інноваційної діяльності А.О. Мазалова наголошує на доцільності прийняття спеціального Закону України «Про особливості публічно-приватного партнерства у сфері реалізації інноваційних проєктів», що підтверджує послідовність у впровадженні публічно-приватного партнерства в інноваційному секторі. Авторка підкреслює важливість застосування інструментів державного регулювання у межах інноваційних проєктів, шляхом надання грантів, пільг, запровадження спеціальних режимів публічно-приватного партнерства. Так, публічно-приватне партнерство виступає як комплексний інструмент державного регулювання, що індивідуально адаптує форми підтримки від держави відповідно до особливостей кожного інноваційного проєкту [89, с. 10- 12, 3, 14].

Отже, об'єктна концепція розуміння НІС не лише конкретизує її елементи, а також формує нове бачення правового регулювання інноваційної сфери. Така концепція робить акцент на правовій визначеності об'єктів, комплексному врегулюванні правовідносин між суб'єктами та застосуванні державних механізмів для супроводу інноваційного процесу. Такі дії створюють підґрунтя для формування цілісної моделі інноваційного розвитку, що орієнтована на гармонійне поєднання публічних і приватних інтересів [77, с. 125].

У цьому контексті актуальним постає питання характеру поєднання різнотипних суспільних явищ – як юридично визначених, так і економічно-доцільних у межах узагальненої правової конструкції «об'єкти організаційно-господарського впливу».

Передусім варто зазначити, що поняття «правовий вплив» є ширшим за змістом, ніж поняття «правове регулювання». Правовий вплив охоплює не лише формальні нормативні приписи, але і питання правозастосовної

практики, включаючи акцентування на правових засобах, результативності застосування правового режиму, а також реалізацію цілей державної політики у відповідній сфері.

У контексті інноваційної політики, яка є різновидом економічної політики, доцільним є введення категорії «правова інноваційна політика», об'єкти та засоби якої формують інституційне середовище для реалізації інноваційних відносин, не завжди здійснюючи їх пряме нормативне регулювання.

До об'єктів інноваційної політики належать інноваційні виробничі кластери, що забезпечують підвищення конкурентоспроможності національної економіки на міжнародному ринку, однак формалізувати кластер як юридичну категорію, що з організаційно-правових позицій, що з позицій якості зобов'язальних відносин підприємств всередині кластера є складним явищем.

Так, правова інноваційна політика може передбачити пропозицію інкорпорації до законодавства правових засобів, а саме регулювання холдингових відносин, відносин між асоційованими підприємствами, відносин приватного партнерства як форм глибокої господарсько-виробничої кооперації.

Таким чином, інноваційний кластер варто розглядати як об'єкт правової інноваційної політики, хоча на поточному етапі розвитку, останній важко виокремити як самостійний об'єкт господарського права.

Особливу увагу потрібно приділити і складності природи самого господарського права, що як комплексна галузь охоплює регулювання господарсько-виробничих, організаційно-господарських і внутрішньогосподарських відносин. Кожен із перелічених видів відносин має свою специфіку за суб'єктним складом, об'єктами, засобами регулювання, характером і цілями.

Так, це зумовлює гібридність категорії «об'єкти організаційно-господарського впливу». У різних форматах і цілях правового впливу один і

той самий феномен – наприклад інноваційне підприємство може виступати як суб'єкт господарських правовідносин, так і об'єкт правового впливу шляхом надання спеціального режиму господарювання.

Отже, перелік об'єктів організаційно-господарського впливу не може бути обмежений переліком однорідних категорій, а являє собою широку палітру економіко-правових явищ, що об'єднані єдиною функціональною природою.

1.2. Інноваційний проєкт, технологія, інноваційне підприємство, інноваційні ланцюги і траєкторії як окремі об'єкти регулюючого впливу держави

У господарсько-правовій доктрині питання відмежування об'єктів організаційно-господарського впливу від суб'єктів господарювання розглядається з позицій загальнотеоретичних підходів до розуміння правовідносин, у межах яких суб'єкт і об'єкт розуміються як самостійні структурні елементи правовідносин. Водночас такий підхід не завжди дозволяє у повній мірі відобразити специфіку організаційно-господарських відносин, що зумовлює потребу у детальному розгляді цього питання.

Головною особливістю на якій варто зупинитися є те, що кожному типу господарських відносин притаманний власний структурний склад, який не є універсальним і не може автоматично переноситися на інші різновиди таких відносин. Відповідно, структура організаційно-господарських відносин не є тотожною структурі господарсько-виробничих чи внутрішньогосподарських відносин і потребує наукового дослідження.

Організаційно-господарські відносини характеризуються внутрішньою різнорідністю за своїм змістом і формами прояву. В одних випадках ці відносини реалізуються у вигляді безпосередніх організаційно-господарських зобов'язань суб'єктів господарювання перед державою. В інших — організаційно-господарський вплив здійснюється через систему засобів, які

не набувають форми індивідуалізованих зобов'язань, але спрямовані на визначення умов здійснення господарської діяльності. Такий вплив поширюється на всі елементи господарсько-виробничих правовідносин і формує загальний фон їх реалізації.

У зв'язку з цим об'єкти організаційно-господарського впливу не обмежуються окремими матеріальними чи нематеріальними благами. Ними виступають структурні елементи господарсько-виробничих відносин, щодо яких держава здійснює цілеспрямований вплив з метою впорядкування, обмеження або стимулювання господарської діяльності. До таких елементів належать суб'єкти господарювання, порядок здійснення господарської діяльності, а також встановлені обов'язкові вимоги та умови її реалізації.

У цьому контексті особливої уваги потребує питання об'єктів господарсько-виробничих відносин, зоакрема товарів та/або послуг, що виробляються та/або надаються і реалізуються на ринку. З одного боку, такі об'єкти є матеріальним або нематеріальним результатом господарсько-виробничих відносин і є предметом цивільно- та господарсько-правових угод щодо їх відчуження. З іншого боку, вони можуть одночастно розглядатися як об'єкти організаційно-господарського впливу, коли держава через встановлення спеціального правового режиму визначає умови їх оборотоздатності, порядок реалізації і допустимі межі їх обігу.

У такому випадку організаційно-господарський вплив поширюється не лише на самих суб'єктів господарювання, а й на результати їхньої діяльності та правила її здійснення, які в сукупності формують відповідний режим господарської діяльності. Саме через комбінування впливу на суб'єктів, об'єкти та юридичні факти (зокрема, спеціальні вимоги до реєстрації, укладення або виконання договорів) визначається спрямованість цього режиму — на стимулювання економічного розвитку або на посилений захист публічних інтересів, таких як охорона життя і здоров'я, довкілля чи інші суспільно значущі цінності.

У зв’язку з цим суб’єкти господарювання розглядаються як об’єкти організаційно-господарського впливу не як носії автономної господарської волі чи правосуб’єктності загалом, а через окремі організаційно-правові характеристики їх діяльності. Йдеться, зокрема, про організаційно-правову форму, обсяг правоздатності, умови доступу до ринку, вимоги до складу та структури майна, порядок формування статутного капіталу. Так, організаційно-господарський вплив спрямовується не на суб’єкта господарювання в цілому, а на його здатність до здійснення певного виду діяльності, що є концептуально закладеною у правовому статусі окремих категорій суб’єктів.

Організаційно-господарський вплив може бути спрямований як на об’єкти господарсько-виробничих відносин, так і на порядок здійснення господарської діяльності. Відповідно такий вплив охоплює основні структурні елементи господарських відносин і реалізується через систему правових обмежень, стимулів та обов’язкових вимог.

Сукупність таких засобів зумовлює формування особливого, а в окремих випадках — спеціального правового режиму господарювання, визначальним критерієм якого є комплексний і спрямований характер організаційно-господарського впливу.

Таким чином, об’єктом організаційно-господарського впливу в узагальненому вигляді є господарсько-виробничі відносини, а на конкретизованому рівні — їх структурні елементи, що виключає концептуальне стирання меж між суб’єктами та об’єктами.

Сучасні реалії створюють нові правила гри та змушують держави змінювати вектор розвитку своїх економік з урахуванням розвитку технологій та створенням нових об’єктів господарсько-правового регулювання. Інноваційний проєкт, технологія, інноваційне підприємство, інноваційні ланцюги і траєкторії є не просто елементами, а виступають ключовими складовими НІС, які визначають напрямок розвитку національної інноваційної політики та законодавчу базу. Тому, аналіз вищезазначених

елементів дозволить сформувати комплексне розуміння природи цих об’єктів.

Почнемо дослідження з *інноваційного проєкту*. Чинне законодавство України містить легальне визначення інноваційного проєкту. Стаття 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» розуміє інноваційний проєкт як сукупність дій і процедур, спрямованих на розроблення, створення та впровадження інноваційного продукту або інноваційної продукції, результати яких оформлюються у відповідному пакеті документів, підготовлених згідно з вимогами чинного законодавства.

Окрім надання легального визначення поняттю інноваційний проєкт, законодавець також регулює питання державної підтримки реалізації інноваційного проєкту та державної реєстрації інноваційних проєктів. Відповідно до статті 12 Закону України «Про інноваційну діяльність» державна підтримка інноваційних проєктів можлива лише у випадку проведення державної реєстрації такого проєкту. У нашій державі, як відомо, питання державної реєстрації інноваційних проєктів врегульоване у Законі Україні «Про інноваційну діяльність» та у Постанові Кабінету Міністрів України № 1474 від 17 вересня 2003 року «Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проєктів» [34].

Порядок державної реєстрації інноваційних проєктів і ведення Державного реєстру інноваційних проєктів регламентує питання подання документів, проведення експертизи інноваційних проєктів, а також закріплює критерії для визначення проєкту як інноваційного або пріоритетного інноваційного. Однак врегулювання таких питань на підзаконному рівні має свої недоліки, адже постанова є актом виконавчої влади, а отже, не має такої юридичної сили, яку має закон або кодекс, що породжує страхи як у вітчизняного, так і в іноземного суб’єкта інноваційної діяльності планувати реалізацію проєктів в Україні.

Крім цього, доцільно приділити увагу практичним аспектам реалізації описаної процедури. Разом з тим, на наш погляд, дозвільна процедура все ж таки потребує спрощення. Зокрема враховуючи іноземний досвід у цій сфері, перегляду потребує перелік документів, а також форма у якій подається інноваційний проєкт.

Так, відповідно до Порядку державної реєстрації інноваційних проєктів та ведення Державного реєстру інноваційних проєктів, суб'єкт інноваційної діяльності, який подає проєкт для державної реєстрації, зобов'язаний надати до Міністерства освіти і науки України визначений перелік документів. До нього входять: заява про розгляд інноваційного проєкту, оформлена за встановленою МОН формою; сам інноваційний проєкт, підготовлений за затвердженим зразком, прошитий, пронумерований та засвідчений підписом заявника; бізнес-план інноваційного проєкту, поданий у паперовому та електронному форматах. Якщо заявником виступає фізична особа, додатково подаються копії документа, що посвідчує особу, а також довідки про присвоєння ідентифікаційного номера.

Наприклад, як свідчить досвід США – країни, яка, як зазначалося нами вже вище, є одним зі світових лідерів «інноваційних країн», наявність планових документів і певної інформації, що міститься в них, слабо пов'язані з рішеннями про фінансування [90, с. 488]. Хоч такі документи все ще можуть бути корисним інструментом для планування всередині стартапу, їх підготовка більше не є інструментом для забезпечення зовнішнього акціонерного фінансування.

З цього приводу слід зазначити, що іноземні дослідники вбачають декілька причин, чому бізнес-плани можуть втратити значення як інструменти оцінки підприємств, що зароджуються, у їхніх спробах отримати зовнішнє акціонерне фінансування. По-перше, останні технологічні розробки привели до появи нових онлайн-інструментів і методів, які мають переваги перед традиційними засобами, такими як бізнес-плани. Вони забезпечують короткі змістовні рішення, які ефективніше формулюють стратегії нових

підприємств. Ці нові інструменти та методи також є більш універсальними, дозволяючи легко змінювати та втручатися в презентацію бізнес-ідей. По-друге, враховуючи те, що бізнес-план є статичним документом, який спрямований на прогнозування майбутнього підприємства, його застосування на динамічному та швидко мінливому ринку є сумнівним. По-третє, і як наслідок двох попередніх причин, інтерв'ю з підприємцями та інвесторами показують, що існує ширший зсув у соціальних нормах від традиційного написання бізнес-планів до цифрових інструментів для оцінки майбутньої ефективності нових підприємств [91], з чим складно не погодитися.

Тому пропонується замінити бізнес-план на презентацію інноваційного проєкту. Такі зміни дозволять оперативно приймати управлінські рішення щодо реалізації інноваційного проєкту, а також відображатимуть бажання адаптуватися до нових цифрових технологій. Презентація має бути інтерактивним документом, який дозволяє стисло, однак змістовно відобразити основні характеристики проєкту та інноваційний потенціал.

Пропонуємо, включати у презентацію інтерактивні елементи, які будуть демонструвати інноваційність продукту та послуг, а саме: цифрову модель оцінки ризиків (Risk Dashboard) та їхній вплив на реалізацію проєкту; дорожню карту реалізації проєкту та фінансові показники для оцінки ефективності проєкту (IPR, Payback period, ROI). Відображення окреслених елементів у презентації інноваційного проєкту дозволить чітко розуміти переваги конкретного проєкту на ринку.

Так, цифрова модель оцінки ризиків дозволить постійно відстежувати зміну ризикових факторів, а також буде відображати потенційний вплив ризиків на ключові показники проєкту.

Крім цього, відображення дорожньої карти в інтерактивному форматі дозволить структуровано відобразити етапи реалізації проєкту, визначити ключові досягнення кожного етапу і забезпечити прозорість у реалізації поставлених завдань.

На додаток, презентація повинна містити фінансові показники для оцінки ефективності проєкту на основі IPR, Payback period, ROI, які дозволять швидко оцінювати фінансову привабливість і життєздатність інноваційного проєкту як представникам влади, так і потенційним інвесторам.

Таким чином, запровадження презентації замість бізнес-плану є актуальним кроком у сучасному світі цифровізації. На відміну від бізнес-плану, презентація дозволяє не лише стисло і структуровано викласти інформацію, але й забезпечує оперативність реагування на будь-які зміни завдяки інтерактивному формату. Особливої уваги набувають елементи, які можуть своєчасно адаптуватися до нових даних, а саме: Risk Dashboard і фінансові показники для оцінки ефективності проєкту, що повною мірою відповідає специфіці інноваційної сфери, яка потребує гнучких та сучасних інструментів.

З приводу форми подання інноваційного проєкту, а саме «за формою, затвердженою МОН, прошитий, пронумерований, засвідчений підписом заявника», то таке положення так само потребує реформування. В першу чергу, ця норма не враховує сучасні тенденції цифровізації та потребу у спрощенні бюрократичних процедур. По-друге, використання паперових форм зумовлює додаткові витрати часу та ресурсів, що створює перепони у швидкому поданні інноваційних проєктів.

Беручи до уваги викладене, пропонується оновити пункт 2 Порядку державної реєстрації інноваційних проєктів та ведення Державного реєстру інноваційних проєктів, виклавши його в такій редакції: суб’єкт інноваційної діяльності, який подає інноваційний проєкт для державної реєстрації, має надати до Міністерства освіти і науки України такі документи: заяву про розгляд інноваційного проєкту, оформлену за встановленою МОН формою; сам інноваційний проєкт, підготовлений в електронному вигляді та засвідчений кваліфікованим електронним підписом; презентаційні матеріали, що відображають зміст і мету інноваційного проєкту. Якщо заявником є

фізична особа, додатково подаються копії документа, що посвідчує особу, та довідки про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків. Відповідальність за повноту та достовірність відомостей, зазначених у поданих документах, несе заявник [92, с. 147].

Окрім аналізу нормативно-правової бази, що регламентує питання інноваційних проєктів, доцільно звернутися до наукових розробок у цій сфері.

З приводу погляду на розуміння змісту інноваційного проєкту, то С.А. Павловський, Н.О. Мельник та О.Є. Косяк розглядають останній як скоординований процес, що має взаємопов'язані етапи, які націлені на впровадження нових ідей задля досягнення мети соціально-економічного розвитку. Окрім розуміння змісту інноваційного проєкту також приділяється увага наявності ризику при розробці інноваційного продукту, що може проявлятися у фінансових втратах, саме тому необхідно детально аналізувати всі етапи від розробки інноваційного проєкту до масового виробництва [93, с. 36, 39].

Особливу увагу потрібно звернути на аналіз інноваційного проєкту в контексті публічно-приватного партнерства. А.О. Мазалова зазначає, що роль інновацій у господарсько-правовому регулюванні зростає, що відповідно порушує питання статусу інноваційного проєкту як об'єкта публічно-приватного партнерства. Такі тенденції пов'язані з проблемами функціонування НІС, внаслідок неефективного правового регулювання. У зв'язку з цим пропонується прийняття окремо Закону України «Про особливості публічно-приватного партнерства у сфері реалізації інноваційних проєктів», який буде регулювання питання інноваційної сфери з урахуванням таких категорій як інноваційна розробка, інноваційний продукт [89, с. 84-85, 12].

З урахуванням викладеного, приходимо до висновку, що інноваційний проєкт є не просто допоміжним елементом в межах НІС, а окремим об'єктом регулюючого впливу держави, що має окреме нормативне визначення,

відокремлену процедуру реалізації та потребує спеціального регулювання з урахуванням особливостей.

Враховуючи сучасний вектор розвитку світу, неможливо оминути увагою *технології*, що є ключовим ресурсом соціально-економічного розвитку країни. Технології є рушійною силою економічного зростання, а їх інтеграція до переліку завдань Цілей сталого розвитку створює реальний механізм для забезпечення їх виконання [94, с.9]. Відповідно до статті 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» технологію розуміють як результат інтелектуальної діяльності, що охоплює наукові знання, технічні, організаційні та інші рішення, які визначають перелік, строки, порядок і послідовність виконання операцій, а також процеси виробництва, реалізації, зберігання продукції чи надання послу [95]. Таке визначення вказує, що технологію не варто розглядати лише як технічну розробку і саме у цьому контексті технологія є не лише засобом виробництва, а також об'єктом господарсько-правового регулювання.

О. М. Давидюк зазначає, що технологія становить собою складний об'єкт, який об'єднує взаємопов'язані елементи, що в сукупності визначають її правову природу та виробничу специфіку. Така комплексність зумовлена багатогранністю самої технології як предмета правового регулювання. У контексті інноваційного процесу технологія може набувати різних форм реалізації — як інноваційного продукту або як інноваційної продукції. Якщо технологія виражена у формі інноваційного продукту, вона має інформаційний або інформаційно-матеріальний характер [81, с.4-5]. Технологія як специфічний інноваційний продукт відіграє ключову роль у розвитку економіки, а також сприяє підвищенню конкурентоздатності, що стимулює технологічний розвиток країни. [81, с.42]. Стаття 14 Закону України «Про інноваційну діяльність» розуміє інноваційний продукт як підсумок реалізації інноваційного проєкту, що виражається у результатах науково-дослідних та (або) дослідно-конструкторських робіт, спрямованих на створення нової технології, зокрема інформаційної, або продукції, із

виготовленням дослідного зразка чи пробної партії. Таке визначення на законодавчому рівні прямо закріплює технологію як форму інноваційного продукту, що дає змогу розглядати останню як результат інноваційної діяльності. Однак, якщо технологія постає як інноваційна продукція, то відповідно має матеріальну форму і виражається в якості обладнання, виробничих комплексів, що дають можливості на практиці застосувати інновації [82, с.5].

І.І. Бочкова виділяє наступні ознаки технології як об'єкта господарсько-правового регулювання, а саме: нематеріальна природа, особливий правовий режим, здатність бути у господарському обороті, існування не залежить від особи розробника, має виробниче призначення, має елементи інтелектуальної власності та сприяє розвитку науки та техніки [96, с.6].

Так, варто згадати Порядок реєстрації технологій та їх складових, що створені чи придбані за бюджетні кошти або створені чи придбані підприємствами державної форми власності, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 03.07.2013р. № 472. Цей нормативно-правовий акт встановлює обов'язкову державну реєстрацію технологій, що придбані або створені за бюджетні кошти або державними підприємствами. Метою такої реєстрації є не лише систематизація даних про чинні технології, а також сприяння впровадженню технологій у виробництво та їхню майбутню реалізацію [97]. Таке бачення свідчить про визнання технології як об'єкта господарсько-правового регулювання, який є не лише результатом науково-технічної діяльності, а також виступає самостійним об'єктом правовідносин, що потребує правового регулювання з боку держави.

Варто зазначити і про недоліки чинної нормативно-правової бази, що регулює питання технологій. Недостатньо врегульоване питання комерціалізації технологій, які створені за бюджетні кошти. Трансфер технологій виконує функцію ключового механізму, що забезпечує поєднання результатів інноваційної діяльності з їх практичним впровадженням у

господарський обіг. Формування належних правових засад трансферу технологій виступає важливою складовою державної підтримки інноваційної діяльності і створює передумови для розвитку процесів комерціалізації інновацій [98, с. 114]. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» регулює це питання статтями 12-17 розділу ІІІ «Форми державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». Варто зазначити про декілька основних прогалин [95]. По-перше, стаття 14 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» вказує, що процедура проведення державної експертизи технологій, що створюються або закуповуються за бюджетні кошти регулюється Кабінетом Міністрів України. Однак, нормативно-правового акту, який би регулював ці питання станом на написання дисертації немає.

По-друге, стаття 17 зазначеного Закону регулює питання погодження ввезення в Україну технологій, придбання яких передбачається за бюджетні кошти. Ця стаття у загальних рисах описує, що «уповноважений орган з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій здійснює погодження ввезення технологій або їх складових після отримання висновку експертизи». Так само як і у статті 14, ми отримуємо відсилку до підзаконного акту, що має бути прийнятий Кабінетом Міністрів України. Однак, як і у першому випадку, такого нормативно-правового акта наразі немає. Окрім цього, додаткові перешкоди створює застосування оціночного поняття «моральна застарілість», критерії для розуміння якого так само відсутні.

Ще одним суттєвим чинником, що усклднює ситуацію є відсутність в Україні належного нормативного регулювання та незформованість мережі центрів трансферу технологій, покликаних забезпечувати інформаційний, методичний й організаційний супровід учасників відповідних правовідносин [98, с.96]. За таких умов навіть наявні законодавчі положення щодо експертизи чи погодження технологій фактично позбавлені практичної

дієвості, оскільки не підкріплені інституційною інфраструктурою, спроможною забезпечити їх імплементацію та підтримку суб'єктів інноваційної діяльності. Наведені прогалини актуалізують необхідність визначення правового статусу технології та її ролі в системі господарсько-правового регулювання

Отже, технологія є самостійним і комплексним об'єктом господарсько-правового регулювання, що, як наслідок, породжує необхідність у комплексному та ефективного правовому регулюванні останньої в межах НІС.

Наступним об'єктом, що потребує аналізу, є *інноваційне підприємство*. Закон України «Про інноваційну діяльність» містить два визначення інноваційного підприємства. Перше визначення інноваційного підприємства міститься у статті 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» і сформульовано наступним чином інноваційне підприємство (зокрема інноваційний центр, технопарк, технополіс, бізнес-інкубатор тощо) — це суб'єкт господарювання або об'єднання підприємств, діяльність якого спрямована на розроблення, виробництво та реалізацію інноваційних продуктів, продукції чи послуг, частка яких у загальному обсязі виробництва або наданих послуг у грошовому вираженні становить понад 70 відсотків.

Інше визначення інноваційного підприємства міститься у статті 16 Закону України «Про інноваційну діяльність» і розуміється як підприємство або об'єднання підприємств незалежно від форми власності визнається інноваційним, якщо частка інноваційних продуктів чи інноваційної продукції у загальному обсязі виготовленої продукції за звітний податковий період у грошовому вираженні перевищує 70 відсотків. Таке підприємство може діяти у форматі інноваційного центру, бізнес-інкубатора, технопарку, технополіса чи іншої подібної організаційної структури [1].

Обидва визначення мають спільну ознаку, а саме кількісний критерій – обсяг інноваційної продукції більше, ніж 70 % від обсягу всієї продукції підприємства. Водночас ці два визначення мають суттєві відмінності у

змістовному навантаженні. Визначення статті 1 є ширшим за обсягом і включає послуги, що можуть бути результатом інноваційної діяльності. Крім цього, дане визначення деталізує функції підприємства, а саме, детально прописує можливості виробляти, розробляти і реалізовувати інноваційні продукти і/або продукцію чи послуги. Однак у цьому визначенні відсутні часові обмеження протягом якого строку має бути вироблено більше ніж 70% інноваційних продуктів і/або продукції чи послуг.

Тимчасом, визначення, що міститься у статті 16, прописано чіткіше внаслідок встановлення часових меж, протягом яких має бути вироблено більше ніж 70% інноваційних продуктів і/або продукції, а саме звітний податковий період. Однак це визначення є вужчим за обсягом, оскільки не включає послуги, а також детально не описує функції підприємства.

Ще однією важливою відмінністю є те, що стаття 16 Закону «Про інноваційну діяльність» виділяє технопарки, технополіси, інноваційні центри і бізнес-інкубатори як організаційні форми, у яких може функціонувати інноваційне підприємство. Натомість стаття 1 цього Закону перераховує технопарки, технополіси, інноваційні центри і бізнес-інкубатори у дужках після слів «інноваційне підприємство», відтак ототожнюючи ці категорії.

Крім цього, перелічені форми інноваційного підприємства фактично характеризують інфраструктуру підприємства, а не його правову форму, адже самі по собі технологічні парки, бізнес-інкубатори можуть створюватися як товариство з обмеженою відповідальністю або як акціонерне товариство. Так, чинне законодавство не містить спеціальних організаційно-правових форм для діяльності інноваційних підприємств, єдиний встановлений критерій – 70% виробництва становить інноваційна продукція [1].

Відповідно до Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об’єднань юридичних осіб» поняття «підприємство» застосовується до юридичних осіб, які на момент введення в дію зазначеного

Закону зареєстровані в одній з організаційно-правових форм [131]. Так, після закінчення перехідного періоду, а саме трьох років планується повне скасування п'яти організаційно-правових форм підприємств. Таким чином, поняття «підприємство» не буде означати окрему організаційно-правову форму, а буде використовуватися як загальна назва для суб'єктів господарювання [99].

Таким чином, враховуючи скасування Господарського кодексу України і скасування поняття «підприємство» як окремої організаційно-правової форми виникає потреба в уніфікації правового визначення поняття інноваційне підприємство з метою чіткого розмежування між суб'єктами господарювання та елементами інноваційної інфраструктури.

Тому, пропонуємо у статті 1 вказаного Закону закріпити таке визначення: інноваційне підприємство – це юридична особа або об'єднання юридичних осіб, створені в організаційно-правових формах, передбачених чинним законодавством України, якщо більше ніж 70 відсотків обсягу її продукції, робіт або послуг (у грошовому вираженні) за звітний податковий період становлять інноваційні продукти, інноваційна продукція і (або) інноваційні послуги.

Разом з тим, уніфікація визначення повною мірою не зможе розв'язати питання інноваційного підприємства, адже йому присвячено лише одну статтю закону. Доцільною є розробка окремого закону, де має бути закріплено спеціальним режим для діяльності інноваційних підприємств, що буде враховувати не лише економічні показники, а також їхню правосуб'єктність, функції та організаційні форми, у яких можуть функціонувати інноваційні підприємства.

Щодо наукових досліджень інноваційного підприємства, то варто згадати три соціальні умови інноваційного підприємства, а саме: стратегічний підхід, ефективна структура та фінансування. Наявність саме цих факторів створює передумови для підприємства виробляти належну продукцію за нижчою вартістю порівняно з іншими конкурентами.

Перелічені елементи займають основне місце в соціальній інфраструктурі, без яких неможливо досягти успіху [101, с.1]. Успіх мають ті підприємства, що мають намір навчатися та активно діють, адже лише розвиток та ініціативність дає поштовх до нових досягнень [81, с.88]. Саме підприємства, а не ринки створюють реальне зростання продуктивності, перетворюючи виробничі ресурси на готові інноваційні продукти, продукцію та послуги [84, с.2]. Однак, варто зазначити, що інновації формуються не лише на технологічних аспектах, а також необхідно не забувати людей, структуру, культури, що дають базу для перетворення можливостей на прибуткові рішення [98, с.89].

Отже, інноваційне підприємство потрібно розглядати не лише як учасника НІС, а також як об'єкт регулюючого впливу держави, що поєднує в собі економічні, організаційні та правові характеристики.

Інноваційні ланцюги і траєкторії виступають особливими об'єктами господарсько-правового регулювання, що відображають динаміку створення інноваційного продукту. Поняття «інноваційний ланцюг» та «інноваційна траєкторія» не мають легального визначення. Ці категорії є науковими доробками. А.І. Денисов визначає інноваційну траєкторію як усталену модель побудови взаємодії між учасниками НІС, яка об'єднує ланки інноваційної діяльності в єдиний цілісний процес. Інноваційний ланцюг розглядається як стабільна схема реалізації інноваційного процесу, яка застосовується тривалий час. Така схема може бути незмінною, тобто містити основні етапи інноваційного процесу або змінною, тобто певні етапи можуть бути пропущені. Однак ці зміни мають регулярний і передбачуваний характер. Також, А.І. Денисов вводить таку категорію як типова технологічна конфігурація, що являє собою поєднання інноваційних ланцюгів, що притаманні для інноваційних процесів у певній галузі [82, с. 62].

Для детальнішого аналізу інноваційного ланцюга, доцільним є дослідження через призму структури інноваційного процесу, а саме основних етапів. Н.К. Гольєва виділяє 5 основних етапів інноваційного процесу:

розробки, інноваційного продукту, трансферу, інноваційного виробництва та реалізації [78, с. 46]. Кожен із перелічених етапів відображає окремий шлях інноваційної траєкторії в межах якої формується інноваційний ланцюг.

1. Етап розробки. Він включає зародження нових ідей та створення концепцій. Етап розробки містить наукові розробки та певні експериментальні дослідження. Інноваційний ланцюг на цій ланці виглядає наступним чином: ідея → наукові дослідження → лабораторні випробування → оцінка перспективності.

2. Етап інноваційного продукту. Він включає розробку прототипу, підбір матеріалів та обладнання, оптимізацію виробничих процесів. Саме на цьому етапі вирішується питання чи зможе запропонована ідея вийти за рамки ідеї і тестових розробок на рівень готового товару або технології. Інноваційний ланцюг у межах цієї ланки виглядає наступним чином: розробка прототипу → підбір матеріалів та обладнання → тестування → підготовка до масового виробництва.

3. Етап трансферу. Він передбачає передачу прав на ідею від розробників до виробників. Інноваційний ланцюг у межах цієї ланки виглядає наступним чином: оцінка ринкової привабливості → передач прав на технологію.

4. Етап інноваційного виробництва. Він передбачає масштабне виробництво продукту. Інноваційний ланцюг у межах цієї ланки виглядає наступним чином: запуск виробничого процесу → оптимізація процесів → масове виробництво → контроль → постачання.

5. Етап реалізації інноваційного продукту. Це передбачає вихід інноваційного продукту на ринок та його продаж. Інноваційний ланцюг у межах цієї ланки виглядає наступним чином: маркетинг → сертифікація та отримання дозвільних документів → реалізація → контроль.

Для комплексного аналізу важливо дослідити не лише ланки інноваційного процесу, а й охопити процес в цілому. Саме для цього детально потрібно зупинитися на аналізі інноваційної траєкторії через

призму класифікації. Такий аналіз дозволить систематизувати інноваційні траєкторії, що дозволить краще зрозуміти особливості функціонування інноваційного процесу. А.І. Денисов пропонує класифікувати інноваційні траєкторії за наступними критеріями:

1. Тривалість існування:

- Постійні – понад 3 роки;
- Тимчасові – до 3 років;
- Разові – застосовуються в межах одного інноваційного проєкту.

2. Частота використання:

- Типові – притаманні для значної кількості інноваційних процесів;
- Групові – притаманні для невеликого кола інноваційних процесів;
- Індивідуальні – застосовуються в межах єдиного процесу.

3. Залежно від території реалізації інноваційного процесу:

- Національні – в межах території України;
- Зовнішні – за межами території України;
- Змішані – частина етапів на території України і частина за її межами.

4. За кількістю суб’єктів управління:

- Односуб’єктні;
- Двосуб’єктні;
- Багатосуб’єктні.

5. Залежно від наявності усіх етапів:

- Повні – наявні усі етапи інноваційного процесу;
- Неповні – відсутні певні етапи інноваційного процесу.

6. Залежно від повторюваності:

- Універсальні – притаманна інноваційним процесам певної галузі;
- Індивідуальні – має особливості та відрізняється від тих, що притаманні інноваційним процесам певної галузі [82, с. 63-64].

Не можливо не погодитися з думкою науковця щодо необхідності закріплення на законодавчому рівні положень про інноваційний ланцюг, інноваційну траєкторію і типову технологічну конфігурацію. У цьому контексті також необхідно дослухатися до пропозиції щодо розроблення договірного забезпечення взаємодії суб'єктів, які взаємодіють між собою в межах інноваційних траєкторій [82, с. 162, 64]. Такі дії сприятимуть формуванню структурованого та функціонуючого правового підґрунтя для розвитку НІС.

Отже, проаналізовані вище категорії є самостійними об'єктами господарсько-правового регулювання, кожен з яких має свої особливості та функціональне значення в межах НІС. Тому, їх чітке правове регулювання є запорукою побудови дієвого інноваційного середовища та розвитку технологічного потенціалу країни.

1.3. Технологічні парки, інноваційні кластери та інші суб'єкти інноваційної інфраструктури як об'єкти регулюючого впливу держави

Інноваційна інфраструктура складається із багатьох структурних елементів, які становлять взаємопов'язані системи, а також пов'язані із ними організаційні та управлінські інститути, необхідні для ефективної реалізації інноваційної діяльності та здійснення інноваційних проєктів.

Головне призначення інноваційної інфраструктури – це підтримка та сприяння розвитку, а також ресурсне та організаційне забезпечення інноваційного процесу. Відповідно до положень ст. 1 Закону «Про інноваційну діяльність» інноваційну інфраструктуру складає об'єднання підприємств, установ, організацій та асоціацій різних форм власності, діяльність яких спрямована на надання послуг, що забезпечують здійснення інноваційної діяльності, зокрема фінансових, консалтингових, маркетингових, інформаційно-комунікаційних, юридичних, освітніх та

інших. Водночас у Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» до об'єктів інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консалтингові центри та інші підприємства, установи та організації [102]. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року до суб'єктів інноваційної інфраструктури відносить технологічні парки, індустріальні парки, інноваційні кластери, бізнес-інкубатори, венчурні та інвестиційні фонди, стартапи, центри комерціалізації [7]. Останні створюють середовище для взаємодії представників науки, держави й бізнесу з метою створення наукових розробок. Тому, цих суб'єктів доцільно проаналізувати як об'єкти регулюючого впливу держави задля визначення їхнього статусу, функцій та правового забезпечення для побудови ефективної НІС.

Для ефективного аналізу та забезпечення належного нормативного закріплення цієї категорії необхідним є поділ суб'єктів інноваційної інфраструктури на дві групи залежно від функціонального навантаження в інноваційному процесі. Першу групу складають *суб'єкти інноваційного процесу*, а саме, безпосередні виконавці інноваційних проєктів, тобто ті, хто здійснює діяльність у межах п'яти основних етапів інноваційного процесу. До таких суб'єктів належать технологічні парки, індустріальні парки, інноваційні кластери, стартапи. Другу групу складають *учасники інноваційного процесу*, чия діяльність націлена на супровід та підтримку діяльність суб'єктів інноваційного процесу. До таких учасників належать венчурні фонди, лізингові компанії, консультативні центри.

Отже, розмежування суб'єктів інноваційної інфраструктури на суб'єктів та учасників інноваційного процесу дозволяє чітко визначити функціональне навантаження на кожну групу, а також сформувати ефективну систему правового регулювання, в межах якої інструменти державного

регулювання будуть адаптовані до специфіки кожного суб'єкта інноваційної інфраструктури.

У сучасному світі, *технологічні парки* існують як особлива форма організації інноваційної діяльності, що поєднує приватноправові й публічно-правові механізми регулювання відносин між його учасниками. Відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» технологічний парк визначається як юридична особа або об'єднання юридичних осіб, що діють на основі договору про спільну діяльність без утворення окремої юридичної особи з метою реалізації проєктів, спрямованих на розроблення наукових розробок та організацію виробництва конкурентоспроможної продукції [103].

Виходячи з легального поняття технологічного парку, приходимо до висновку, що правова конструкція ґрунтується на положеннях частини 2 статті 1130 Цивільного кодексу України, яка допускає діяльність без об'єднання вкладів, що дозволяє уникнути створення простого товариства [104]. Таким чином, кожен учасник діє автономно, виконуючи свою роль в межах інноваційного проєкту, однак в результаті ми отримуємо технологічний парк як координовану структуру, з договірною формою взаємодії та спеціальним правовим режимом діяльності.

Як зазначає Н.К. Гольєва технологічний парк є особливою формою наукової діяльності та практичного впровадження її результатів у господарську сферу. За загальним правилом технологічні парки функціонують на основі наукових установ і закладів вищої освіти або великих підприємств з метою реалізації спільних проєктів. Прикладом успішного функціонування технопарку є Стенфордський технологічний парк, який трансформувався у технологічний центр – Кремнієву долину. Технологічні парки виконують функції впровадження наукових ідей в інноваційні продукти, їхній трансфер та виробництво. Для цього технологічні парки створюються університетами, підприємствами і дослідницькими

центрами, адже такий тандем створює функціонуюче поєднання знань та ресурсів, що в кінцевому результаті створює інновації [78, с. 54-55].

Водночас доцільно зазначити, що ефективність функціонування технологічних парків залишається низькою. Серед ключових проблем розвитку та діяльності технологічних парків доцільно виділити розмите закріплення цілей і функцій діяльності, дефіцит стратегічного підходу до планування, а саме відсутність розробок середньо- і довгострокових планів розвитку [105, с. 7-8]. До прикладу, Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» не містить чіткого та вичерпного переліку функцій технологічних парків, що створює правову невизначеність щодо обсягу повноважень та меж здійснення інноваційної діяльності [103].

Не менш важливою прогалиною є недосконаліть нормативного регулювання функціонування технологічних парків. Про це свідчить обмежена кількість зареєстрованих технологічних парків – всього 16 (перелік яких зазначено у преамбулі Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»), так і відсутність актуалізації, останнє оновлення датується 2012 роком [103]. Такі прогалини у нормативному регулюванні не враховують механізми публічно-приватного партнерства, критерії оцінки ефективності діяльності парків, цифровізації процедури державної реєстрації.

Аналіз положень Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» дозволяє дійти висновку про необхідність реформування процедури державної реєстрації технологічних парків (стаття 5 вказаного Закону). Наразі процедура передбачає залучення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері науки та Президії Національної академії наук України. Крім цього, встановлений строк для реєстрації технологічного парку складає 90 днів і не містить чіткого розподілу в часовому проміжку між етапами. З метою спрощення процедури державної реєстрації та підвищення прозорості

пропонуємо чітко встановити граничні строки на кожен етап: розгляд проєктів технологічних парків – 15 днів; експертиза проєкту – 20 днів; державна реєстрація проєкту – 15 днів. Така регламентація строку дасть змогу скоротити строк до 60 днів і зробити процедуру прозорішою.

Вбачається доцільним спростити процедуру державної реєстрації шляхом запровадження електронної моделі подання документів для державної реєстрації технологічних парків. Також, варто запровадити механізм автоматичного продовження строку дії свідоцтва про державну реєстрацію технологічного парку без закріплення обов'язку проходження повторної експертизи у випадку відсутності змін в інформації відносно суб'єкта.

Отже, технологічні парки є об'єктами регулюючого впливу держави зі змішаною правовою природою внаслідок імперативного елементу державного регулювання і диспозитивної форми договірної основи функціонування. Тому, доцільно розглядати технологічні парки як особливу форму інноваційного партнерства, що поєднує ресурси науки, бізнесу і держави для реалізації інноваційного проєкту.

Водночас не можливо оминути увагою використання терміну «технопарк» суб'єктами підприємницької діяльності, які не входять до переліку, визначеного Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» і не здійснюють інноваційної діяльності. Такі суб'єкти господарювання додають слово «технопарк» у свою назву з різних мотивів – рекламних, репутаційних, інвестиційних. Як приклад можна навести Товариство з обмеженою відповідальністю «Технопарк Проскурів». Відповідно до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, основним видом економічної діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю «Технопарк Проскурів» є надання в оренду й експлуатація власного чи орендованого нерухомого майна [106]. Таким чином, можна розглядати цю

компанію як девелопера, що займається нерухомістю і не виконує ніякої діяльності, що пов'язана із реалізацією інноваційних проєктів.

Такі випадки застосування терміну «технопарк» у назві суб'єктів господарювання непоодинокі. Як приклад можна ще навести: Товариство з обмеженою відповідальністю «Технопарк Корпорейшн», яке займається оптовою торгівлею офісною технікою й обладнанням [107], Товариство з обмеженою відповідальністю «Технопарк Грін», основним видом діяльності якого є неспеціалізована оптова торгівля [108].

Застосування терміну «технопарк» без правових підстав не лише вводить в оману контрагентів і покупців, але й створює ризики недобросовісної конкуренції. Так, використання терміна «технопарк» у найменуванні суб'єкта господарювання, який не зареєстрований як технологічний парк може розглядатися як поширення інформації, яка вводить в оману. Відповідно до статті 15^1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» під поширенням інформації розуміється надання суб'єктом господарювання неповної або неправдивої інформації, яка впливає або може вплинути на поведінку контрагента або покупця [109].

Таким чином, використання в найменуванні слова «технопарк» суб'єктом, який не здійснює інноваційну діяльність та не здійснив державну реєстрацію як технологічний парк може створювати хибне уявлення про наявність в останнього спеціального правового статусу та фінансової підтримки від держави. Відтак, це може впливати як на контрагентів, так і на покупців щодо бажання співпраці, що можна розглядати як порушення принципів добросовісної конкуренції.

Крім цього, окреслена проблема має вплив на розвиток інноваційної системи загалом. Вільне використання терміну «технологічний парк» розмиває першочерговий зміст цього поняття, що формує викривлене уявлення не лише про правову природу і зміст діяльності технологічних парків, але й про механізми реалізації державної інноваційної політики. На додаток, така плутанина може негативно впливати і на інших суб'єктів

інноваційної інфраструктури, оскільки дезорієнтує потенційних учасників інноваційної сфери, створюючи хибне уявлення про наявність державної підтримки, спеціального режиму діяльності, що ускладнює вибір контрагента і планування довгострокової співпраці.

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо запровадити на законодавчому рівні обмеження на використання терміну «технологічний парк» та назв інших суб'єктів інноваційної інфраструктури у назвах компаній, які не здійснили державну реєстрацію і не мають відповідного статусу.

Доречним прикладом у цьому плані є обмеження на використання терміну «банк». Відповідно до Листа «Про особливості найменування окремих видів юридичних осіб» поняття «банк» і пов'язані із ним терміни можуть використовуватися у найменуваннях лише тих юридичних осіб, які мають статус банку, зареєстрованого Національним банком України і мають банківську ліцензію. Винятки є лише для міжнародних організацій, які здійснюють свою діяльність на території України, відповідно до міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України [110].

Отже, запровадження таких законодавчих обмежень зменшить випадки зловживань від суб'єктів господарювання і створить додаткову гарантію для контрагентів і покупців. Такі обмеження мають поєднуватися із застосуванням відповідальності за незаконне використання позначень суб'єктів інноваційної інфраструктури, якщо такі суб'єкти не мають відповідного правового статусу.

Таким чином, нормативне закріплення окреслених вимог і запровадження відповідальності є важливим елементом правового впорядкування інноваційної сфери. Такі кроки створюють передумови для належного функціонування суб'єктів інноваційної інфраструктури та ефективного впровадження правової інноваційної політики.

Сучасний світ характеризується стрімкими темпами розвитку і постійним рухом у напрямі економічного зростання в умовах високої

конкуренції. Ускладнення ринкових процесів і розширення каналів реалізації продукції зумовлюють потреби у масштабуванні економічної діяльності суб'єктів господарювання і посилення їхньої присутності на ринку [111, с.356]. За таких умов розвитку НІС *інноваційні кластери* відіграють роль не лише форми взаємодії держави, науки і бізнесу, а й інструментів реалізації державної інноваційної політики.

З економіко-правової точки зору, інноваційний кластер розглядається як форма територіальної концентрації взаємопов'язаних компаній, науково-дослідних установ, закладів вищої освіти, які маючи схожу спеціалізацію створюють умови для розробки інновацій. Враховуючи глобалізаційні процеси у світі, традиційні методи створення конкурентних переваг на основі класичних ресурсів втрачають свою популярність, поступаючись нематеріальним активам – знанням, репутації та діловим зв'язкам суб'єктів.

Інноваційні кластери відіграють важливу роль у функціонуванні НІС, впливаючи на підходи до ведення бізнесу як всередині держави, так і на міжнародному рівні. Інноваційні кластери здійснюють вплив у таких напрямках як підвищення продуктивності компаній, стимулювання інноваційних процесів, а також створення нових підприємств для розширення самого інноваційного кластера.

Інноваційні кластери являють собою утворення взаємопов'язаних економічних агентів у певній діяльності, а саме комерційних структур, дослідницьких центрів, асоціацій та інших суб'єктів, що забезпечують знання, кадри та експертну підтримку. На ефективну діяльність кластерів впливають такі фактори як територіальна близькість та активна взаємодія між учасниками всередині. Завдяки наявності цих факторів кластери мають можливість не лише оперативно реагувати на зміни, а також генерувати нові ідеї у швидкому темпі. Саме тому, компанії, які функціонують в інноваційних кластерах мають краще розуміння, що цікавить покупця і легше задовольняють інтереси останнього.

Так, інноваційні кластери варто розглядати як динамічні структури, що зазнають змін внаслідок появи нових технологій або трансформацій у державній підтримці. Внаслідок вдалого поєднання учасників в інноваційних кластерах останні демонструють успішне функціонування, а кластери закріплюють за собою статус центрів економічного зростання країни [112].

У цьому контексті доречно дослідити досвід Швеції у формуванні та підтримці діяльності інноваційних кластерів, який підтверджує ефективність кластерного підходу в умовах глобалізаційних процесів. Шведська модель дозволить краще зрозуміти механізми, завдяки яким інноваційні кластери перетворюються в осередки технологічного прогресу країни.

Кластерна система Швеції розвивається у взаємопов'язаних галузях, як-от транспорт, будівництво та металургійна сфера. Попри активний розвиток інноваційних кластерів, останні все одно є менш спеціалізованими порівняно з іншими країнами Європи. Швеція має приблизно 1000 регіональних кластерів, які мають чітку галузеву спрямованість та відносно невелику кількість зайнятих осіб.

Розвиток інноваційних кластерів позитивно впливає на інноваційний розвиток країни, а також стимулює розробку нових ідей та знижує бар'єри для їх реального провадження у життя. Однією з ключових переваг кластерів є створення сприятливих умов для новостворених суб'єктів господарської діяльності, що потребують додаткових фінансових вкладень та партнерських зв'язків. Як свідчить досвід, таким компаніям легше зростати в межах кластерних утворень, ніж за допомогою класичних методів підтримки суб'єктів господарювання.

Шведська практика свідчить, що ініціативну роль у формування кластерів відіграють саме освітні та наукові установи, а також успішна підприємницька діяльність. Глобалізаційні процеси змушують бізнес все більше орієнтуватися на інноваційність, що активізує значення територіальності близькості та мережевої інтеграції.

У Швеції кластерна політика реалізується через комплекс програм, що націлені на розвиток інфраструктури кластерів і на підтримку інноваційної діяльності загалом. Зокрема, програма Vinnväxt передбачає довгострокове фінансування ініціатив, які здатні перерости у кластери національного значення. Шведська модель підтримує лише ті інноваційні кластери, які демонструють реальну потребу у підтримці та можливість до тривалого функціонування. Такий підхід дозволяє забезпечувати баланс між державним втручанням та ринковою діяльністю, у той самий час концентруючи зусилля на галузях із високим потенціалом [113].

Не можливо оминути увагою Регламент 2021/690 Європейського Парламенту та Ради від 28 квітня 2021 року про створення програми для внутрішнього ринку, конкурентоспроможності підприємств, включаючи малі та середні підприємства, рослинництва, тварин, продуктів харчування та кормів, та європейської статистики (Програма «Єдиний ринок») та скасування Регламентів (ЄС) № 99/2013, (ЄС) № 1287/2013, (ЄС) № 254/2014 та (ЄС) № 652/2014, який вказує, що інноваційні кластери пропонують сприятливе бізнес-середовище для підтримки конкурентоспроможності і створення малих і середніх підприємств. Вкрай важливо, щоб кластерні ініціативи досягли великих масштабів, адже це прискорить розвиток малих і середніх підприємств [114].

Що стосується розвитку інноваційних кластерів в Україні, то тут варто звернутися до Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року. У документі акцентується на необхідності запуску пілотних програм щодо створення як інноваційних кластерів, так і інших суб’єктів інноваційної інфраструктури. Такі дії свідчать про намір держави закласти механізми для формування інноваційних суб’єктів. Українська стратегія має на меті здійснювати кластерну політику, яка застосовується у Швеції та передбачає взаємодію освіти, науки та бізнесу. Така тріада має на меті перетворити інноваційні кластери на ефективний механізм розвитку інноваційних продуктів. Окрему увагу в документі приділено міжнародній співпраці

українських інноваційних кластерів. Планується створення мережі інноваційних підприємств, які будуть здатні співпрацювати з міжнародними компаніями та входити до міжнародних кластерів. Такі дії націлені на інтеграцію НІС на міжнародному рівні.

Значна роль приділяється регіональному аспекту реалізації кластерної політики шляхом запровадження принципів смартспеціалізації. Принцип смартспеціалізації передбачає запуск моделей взаємопідтримки між регіонами з різними рівнями розвитку задля формування кластерів, що орієнтовані на регіональні переваги [7].

Українська стратегія розвитку інноваційних кластерів знаходиться на етапі впровадження, однак закріплює основні принципи кластерної політики як необхідного елементу інноваційного розвитку. Однак на відміну від Швеції, Україна не має комплексного правового регулювання цих суб'єктів, що закріплює спеціальний правовий статус останніх та визначає дієві механізми державної підтримки їх функціонування. Це свідчить про потребу в подальшому нормативному закріпленні і регулюванні інноваційних кластерів як суб'єктів інноваційної інфраструктури та створенні комплексного механізму для їх формування і функціонування на національному і регіональному рівнях.

У відповідь на відсутність належного правового регулювання з 2020 року спостерігається активізація саморегулювання інноваційних кластерів. Автором такої трансформації став Український кластерний альянс – «мультигалузева загальнонаціональна спілка підприємств, бізнес-об'єднань, кластерів та кластерних організацій України, що прагнуть до підвищення своєї конкурентоспроможності шляхом впровадження засад кластерної кооперації, індустріальних, цифрових та зелених інновацій автоматизації та ефективної взаємодії з державою». За короткий строк своєї діяльності Український кластерний альянс посилив взаємодію між регіонами та збільшив кількість кластерів – лише протягом 6 місяців 2022 року кількість кластерів зросла з 32 до 48 [115].

Функціонування інноваційних кластерів на регіональному рівні ілюструє свою ефективність. Так, у Харкові кластер трансформувався у платформу для взаємодії освіти та бізнесу, що у кінцевому результаті дало змогу останньому брати участь у масштабному проєкті – підвищенні управлінських компетенцій органів місцевого самоврядування в Чугуївській громаді [116].

Ще одним успішним прикладом є впровадження фандрейзингу у межах проєкту ClusterFUNDRAISE, що передбачає створення сервісної моделі для залучення ресурсів для малих і середніх підприємств. У результаті функціонування такого проєкту було залучено 42 малих і середніх підприємств і подано 27 заявок на фінансування, а сума отриманих грантів для малих і середніх підприємств перевищила 500 тисяч євро [117].

Отже, відсутність законодавства змушує інноваційні кластери розвиватися завдяки ініціативам самих кластерів і за підтримки міжнародних партнерів.

Разом з тим, це дисертаційне дослідження зосереджене на питанні організаційно-господарського забезпечення функціонування НІС саме через призму органів державної влади. Так, дисертація не передбачає комплексного дослідження феномену саморегулювання інноваційної сфери. Питання саморегулювання згадується лише щодо інноваційних кластерів – виключно у контексті реагування на прогалини у правовому регулюванні статусу і діяльності останніх. Згадка саморегулівних організацій має додатковий характер і лише підкреслює необхідність подальшого розвитку правових і фінансових інструментів державної підтримки інноваційних кластерів, що потребує нормативного закріплення статусу та спеціального режиму функціонування останніх. Тому питання саморегулювання інноваційної сфери може бути предметом окремого дослідження.

Слід зазначити, що в інноваційних екосистемах поєднання дослідницької та комерційної складової не завжди досягається шляхом саморегулювання. Це зумовлено сукупністю факторів, а саме: відсутність у

представників приватного сектору зацікавленості у певних напрямах досліджень, низька економічна привабливість інноваційних рішень, що не несуть у кінцевому результаті прибутковість, дисбаланс в оплаті праці розробників інноваційних продуктів. Отже, такі виклики можуть бути виправлені лише шляхом державного регулювання, що реалізовується шляхом фінансування, формування державних замовлень і стимулювання інноваційної діяльності [80, с. 141].

Як вказує В.Е. Вакім, ідея кластеризації полягає у формуванні стійких взаємозв'язків між підприємствами, підрядниками, постачальниками ресурсів і науково-дослідними установами. Такі взаємозв'язки засновуються на принципі просторової концентрації взаємопов'язаних суб'єктів, які у кінцевому результаті формують технологічні ланцюги [118, с. 122].

На думку, К.С. Косінової, правові взаємозв'язки, які в кінцевому результаті формують інноваційний кластер мають підлягати правовому регулюванні та можуть бути об'єктом господарсько-правового регулювання, тому, що сам інноваційний кластер як юридичне ціле є складним для нормативного регулювання у формі єдиного суб'єкта [119, с. 27].

У цьому контексті постає питання можливих форм для організації інноваційних кластерів, що можуть функціонувати при відсутності спеціального комплексного законодавства. Однією із таких форм є договірна модель кластерної взаємодії, що забезпечує оформлення співпраці між представниками освіти, науки і бізнесу. Під призмою господарсько-правового регулювання інноваційні кластери можуть функціонувати на підставі договірних відносин, що включає генеральні і спеціалізовані угоди. Як вказує К.С. Косінова, діяльність інноваційних кластерів на підставі договірних відносин передбачає побудову партнерських відносин за багаторівневою системою: першочергове укладання генерального договору задля визначення загальинх принципів співпраці і подальше укладання спеціалізованих угод інноваційного та інвестиційного характеру [119, с. 21]. Застосування такого підходу дозволяє розглядати інноваційний кластер як

цілісну договірну конструкцію, що залучає суб'єктів господарювання в комплексну систему співпраці.

Особливу увагу заслуговує аутсорсинг інновацій як окрема форма договірної співпраці. Мова ведеться про співпрацю задля передачі ноу-хау, інших об'єктів інтелектуальної власності, а також з метою розробки інноваційної продукції. Такі механізми можуть розглядатися як договірна форма співпраці, що націлена на створення і передачу інноваційного результату [119, с. 23-24]. Отже, як наслідок, формується кластерне середовище, що є платформою для розробки і впровадження інновацій.

Однією із перспективних моделей організації інноваційних кластерів є їхня діяльність в межах публічно-приватного партнерства. Укладання тристоронніх договорів дозволить об'єднати приватну ініціативу з можливостями державної підтримки інноваційної сфери. Як результат така модель може трансформуватися у формат, за якого держава долучається до функціонуючого інноваційного кластера як партнер, надаючи фінансові ресурси чи спеціальний правовий режим функціонування [119, с. 136, 212].

Таким чином, фінансування в межах державно-приватного партнерства може реалізовуватися у формі спільної інвестиційної участі шляхом внесення вкладу до статутного капіталу господарських товариств, що здійснюють інноваційну діяльність і реалізовують інноваційні проєкти. Однією із форм реалізації такої моделі є державний венчурний фонд, метою якого буде формування венчурних інвестиційних структур на засадах державно-приватного партнерства з часткою держави, не більше 49%. У світі функціонують подібні фонди, а саме: Yozma в Ізраїлі або OSEO у Франції [2, с. 30]. Вказаний підхід не втрачає актуальності й у межах чинної моделі публічно-приватного партнерства, оскільки відображає загальну логіку спільної інвестиційної участі держави та приватного капіталу в інноваційних проєктах.

Водночас необхідно розробити спеціальний режим господарювання для інноваційних кластерів, що реалізують проєкти зі значним публічним

інтересом [119, с. 23]. У межах такого режиму необхідно закріпити форми корпоративної взаємодії, залучення іноземного капіталу та участь держави шляхом надання гарантій і податкових пільг.

Не можливо оминути увагою введення К.С. Косіновою такої категорії як «приватне партнерство». Приватне партнерство розуміється як форма взаємодії суб'єктів господарювання, що передбачає погоджену реалізацію останніми господарської компетенції відповідно до власної стратегії розвитку. Особливістю такого партнерства є довгострокова перспектива шляхом послідовного укладання договорів з метою забезпечення виробничої кооперації суб'єктів і підвищення їхньої конкурентоспроможності і збільшення частки товарів і послуг на ринку. Враховуючи обмеженість застосування Закону України «Про державно-приватне партнерство», авторка пропонує його модернізацію шляхом введення такої категорії як приватне партнерство, реалізація якого і пов'язані з ним публічні інтереси мають стати основою для розвитку відповідних проєктів. Такі зміни зумовлять залучення держави до приватного партнерства через організаційно-господарські зобов'язання, що трансформує останнє у державно-приватне партнерство (нині – публічно-приватне партнерство) із застосування державних гарантій, пільг та інших засобів державної підтримки [117, с. 19-20, 25].

Задля поглибленого аналізу природи інноваційного кластера варто з'ясувати зміст господарських відносин, які формуються всередині такого утворення. Враховуючи комплексний характер інноваційних кластерів варто розкрити правову природу останніх за допомогою синтезу двох категорій – «приватне партнерство» і «типова технологічна конфігурація». У науці категорія «приватне партнерство» розроблялося у праці К.С. Косінової [119, с. 19-20, 25], а «типова технологічна конфігурація» у праці А.І. Денисова [82, с. 62].

По-перше, акцент у формуванні інноваційних кластерів робиться на тому, що останні виникають без участі держави. Відносини приватного партнерства, які виникають всередині інноваційного кластера передбачають

глибоку виробничу і технологічну кооперацію, стратегічне узгодження подальшого розвитку і орієнтацію на довгострокову співпрацю. Хоч інноваційна діяльність є динамічною за своєю природою, інноваційний кластер все ж таки формує елемент стабільності, що заснований на довготривалих господарських відносинах між суб'єктами інноваційної діяльності та іншими господарюючими суб'єктами.

Схожі риси можна простежити у виробничій кооперації, коли між учасниками формуються стабільні зв'язки, які забезпечують спільну розробку і реалізацію інноваційних проєктів. Однак варто зазначити, що у межах приватного партнерства така взаємодія не обмежується виключно договірним рівнем. Приватне партнерство в межах інноваційного кластера окрім господарських договорів може охоплювати й корпоративні елементи такі як придбання юридичною особою пакета акцій свого партнера для здійснення контролю. Крім цього, така співпраця може набувати інноваційного виміру, який проявляється шляхом стимулювання один одного до впровадження нових технологій, підвищення якості продукції та/або вдосконалення виробничих процесів.

По-друге, типова технологічна конфігурація відображає організацію і взаємопов'язаність технологічних і виробничих процесів, які необхідні для створення інноваційного продукту. Отже, поєднання зазначених елементів як сутнісних ознак інноваційного кластера розкриває його складну правову природу і формує завдання моделювання організаційно-правової форми інноваційного кластера, яка має поєднувати стабільність взаємовідносин і динаміку інноваційних процесів.

Так, організаційно-правова форма інноваційного кластера не відповідає класичним організаційно-правовим формам юридичної особи, а скоріше являє собою некласичне господарське об'єднання або іншу форму спільної діяльності, яка поєднує відносини приватного партнерства й елементи типової технологічної конфігурації.

Отже, інноваційний кластер, на відміну, від класичного господарського об'єднання, є гнучкою, але водночас структурованою формою організації інноваційної діяльності, яка інтегрує в собі стабільні господарські взаємозв'язки й адаптивність технологічних процесів. Крім цього, інноваційні кластери варто розглядати як складні об'єкти регулюючого впливу держави, що поєднують в собі низку господарських відносин, кожна з яких потребує нормативного регулювання. Функціонування інноваційних кластерів на договірних засадах не лише врегульовує їхню діяльність, а й створює підґрунтя для розробки нормативного регулювання діяльності останніх. Договірна форма взаємодії демонструє, що навіть за відсутності нормативного регулювання є можливим функціонування інноваційних кластерів, що здатні забезпечувати розвиток НІС. Тому, враховуючи їх правову природу, виникає потреба у комплексному підході до розробки правової бази, яка буде охоплювати питання статусу, видів та форм договірної взаємодії всередині інноваційних кластерів та інструментів державного регулювання.

Також, варто виділити такого суб'єкта інноваційного процесу, як *індустріальний парк*, метою якого є створення сприятливого середовища для розробки та впровадження інновацій. За законодавством України, індустріальний парк це територія, що визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації, що забезпечена необхідною інфраструктурою і призначена для ведення господарської діяльності її учасниками. У межах такої території дозволяється діяльність у сферах переробної промисловості, обробки промислових та/або побутових відходів, окрім їх захоронення, альтернативної енергетики, зберігання енергії, а також науково-технічної, інформаційної та діяльності у сфері електронних комунікацій — відповідно до вимог Закону України «Про індустріальні парки» та умов договору про діяльність у межах парку [120].

Необхідно приділити увагу суб'єктному складу індустріального парку, до складу якого входять: учасник індустріального парку, інший суб'єкт

індустріального парку, ініціатор створення індустріального парку, керуюча компанія індустріального парку. Особливістю взаємодії учасників індустріального парку є те, що останні діють не лише в межах договірних відносин, але і на підставі норм законодавства, а саме щодо процедури включення до Реєстру індустріальних парків, ведення і подання звітності [120].

Варто звернути увагу, що на відміну від правового регулювання діяльності технологічних парків, законодавча база, яка визначає функціонування індустріальних парків, зазнала суттєвого оновлення у 2021–2023 роках. Зокрема, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки» та деяких інших законодавчих актів України щодо залучення інвестицій у промисловий сектор економіки шляхом стимулювання створення індустріальних парків» від 7 вересня 2021 року № 1710-IX [121] було істотно переглянуто положення Закону України «Про індустріальні парки» [120].

Серед ключових нововведень варто виокремити такі:

- розширено перелік видів діяльності, що можуть здійснюватися в межах індустріальних парків, зокрема додано можливість провадження діяльності у сфері поводження з відходами;
- уточнено вимоги до учасників індустріальних парків, якими можуть бути суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність виключно в межах парку відповідно до його концепції та функціонують у сфері переробної промисловості, переробки відходів (крім захоронення), науково-технічної діяльності, інформаційних технологій і телекомунікацій**;**
- запроваджено поняття іншого суб'єкта індустріального парку, який може працювати на його території без права на отримання державного стимулювання;
- змінено критерії щодо площі земельних ділянок індустріальних парків, а також уперше передбачено можливість їх формування на суміжних земельних ділянках;

- визначено перелік об’єктів, що можуть розміщуватися на території індустріального парку;
- удосконалено процедуру включення до Реєстру індустріальних парків і встановлено порядок виключення з нього [120].

Окрім цього, у 2024 році в рамках ініціативи «Зроблено в Україні» було виділено 1,1 млрд гривень на підтримку індустріальних парків. Фінансування з боку держави допомогло запустити 34 проєкти розвитку промислової інфраструктури. Наприклад, індустріальний парк «БФ ТЕРМІНАЛ» отримав кошти на розвиток залізничної та електричної інфраструктури [122].

Отже, індустріальні парки потрібно розглядати як об’єкти зі змішаною публічно-приватною правовою природою, які поєднують ознаки територіальної одиниці, організаційної структури, інструмента державної політики. Правовий статус індустріальних парків не обмежується виключно класичними ознаками суб’єкта господарювання, тому останні є унікальними правовими конструкціями, що можуть поєднувати диспозитивну модель взаємодії всередині парку та імперативні приписи чинного законодавства. Тому, індустріальні парки потребують спеціального режиму діяльності задля забезпечення балансу інтересів держави та учасників.

У контексті побудови НІС важливу роль відіграють учасники, які виконують допоміжні функції в межах інноваційного процесу. До таких учасників відносять венчурні фонди, консультативні центри, лізингові компанії. Однак, саме венчурні фонди відіграють ключову роль у накопиченні фінансів для реалізації інноваційних проєктів. Враховуючи це, необхідним є аналіз правової природи *венчурного фонду*, його функціонального призначення та особливостей регулювання задля подальшої розбудови нормативної бази.

Чинне законодавство України, на жаль, містить прогалини у регулюванні діяльності венчурних фондів в інноваційній сфері. Венчурний фонд використовується у Законі України «Про інститути спільного

інвестування», який надає поняття, регулює питання функціонування останніх та регламентує особливості структури та складу активів [123].

Як вказує В.В. Поєдинок, підходи, закріплені у Законі України «Про інститути спільного інвестування» не зовсім правдиво відображають дійсну природу діяльності венчурних фондів. Це пов'язано з тим, що законодавець зробив акцент на питанні організаційної форми та структурі активів, натомість проігнорував сутність венчурного фонду як основного інструменту залучення фінансів в інноваційні проєкти [124, с. 118].

К.М. Врублевська-Місюна зазначає, що визначення венчурного фонду за чинним законодавством України не узгоджується із загальновизнаним міжнародним розумінням та розглядається як особливий інститут спільного інвестування [125, с. 110].

На думку Г.М. Сітченко, відсутність офіційно визначеної позиції законодавця щодо правової природи венчурного інвестування інноваційної діяльності, а також відсутності єдиного підходу щодо ознак, функцій і методів регулювання діяльності венчурних інвесторів, що не дозволяє належно забезпечити державний вплив задля стимулювання інноваційного потенціалу [126, с. 44-45].

У цьому контексті варто зазначити, що венчурний фонд розглядається в першу чергу саме як фінансовий механізм для накопичення і розподілу коштів при фінансуванні інноваційних підприємств. Головним функціональним призначенням венчурного фонду є надання тимчасового фінансування компаніям, які ще не мають змоги отримати кредитування, однак мають потенціал для розвитку. Таким чином, розуміння венчурного фонду саме як фінансового механізму зумовлено його економічною природою, яка передбачає влиття капіталу в інноваційний бізнес і в той самий час виведення капіталу шляхом продажу інвестору або розміщення на ринках капіталу [127, с. 429-430].

Спробою регламентувати діяльність венчурних фондів в інноваційній сфері став законопроєкт «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері».

Законопроєкт має на меті створити комплексну правову базу для регулювання діяльності венчурних фондів в інноваційній сфері.

Проаналізувавши положення законопроєкту «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері» можна виділити такі позитивні аспекти:

- Чітке розмежування функцій венчурних фондів в інноваційній сфері від венчурних фондів в інститутах спільного інвестування;
- Надання легального визначення таким поняттям як венчурна діяльність, венчурний інноваційний фонд, венчурна інноваційна компанія, інфраструктура венчурної діяльності;
- Створення спеціалізованого органу – Національного венчурного фонду задля здійснення конкурсного відбору інноваційних проєктів та їхнього фінансування;
- Визначення принципів діяльності венчурних інноваційних фондів;

Окрім аналізу позитивних аспектів, варто звернути увагу на прогалини цього законопроєкту, а саме:

- відсутність спеціального режиму господарської діяльності для суб'єктів венчурної діяльності;
- покладення повноважень у сфері функціонування венчурних інноваційних фондів на Міністерство освіти і науки України;
- введення таких суб'єктів як венчурний агент і венчурний брокер, але без деталізації їх правового статусу, функцій;
- відсутність закріплення сучасних форм венчурного фінансування [128].

Таким чином, законопроєкт містить низку ідей, що націлені на перетворення венчурного фонду на активного учасника інноваційної діяльності. Однак, поточний варіант не відповідає реаліям українського середовища та економічному рівню розвитку держави. Отже, задля перетворення законопроєкту у дієвий інструмент розбудови НІС варто внести наступні зміни:

- надати спеціальний режим господарювання суб’єктам венчурної діяльності, а саме: встановити пільговий податковий режим, спростити форми інвестування;
- закріпити право і шляхи на вихід інвестора з інноваційного проєкту після отримання прибутку;
- додати сучасні форми венчурного інвестування (краундфандінг, convertible note);
- перекласти повноваження у сфері функціонування венчурних інноваційних фондів з Міністерства освіти і науки України на новостворене Міністерство інноваційної політики;
- закріпити можливість участі іноземних інвесторів та іноземних венчурних фондів у фінансування інноваційних проєктів в Україні.

Отже, венчурні фонди – це не лише фінансові механізми, а й особливі суб’єкти інноваційної сфери, діяльність яких залежить від державного регулювання. Саме держава повинна створити належні умови для існування венчурних фондів, а також здійснити належне законодавче регулювання діяльності останніх. Таке регулювання не повинно обмежуватися виключно загальними нормами, адже мова йде про суб’єктів, чия діяльність пов’язана із високим ступенем ризику і реалізацією завдання по розвитку національної інноваційної системи.

Правове регулювання діяльності венчурних фондів потребує комплексного доопрацювання шляхом прийняття окремого нормативно-правового акту, який має визначити правовий статус венчурних фондів в інноваційній сфері та закріпити спеціальні механізми державного контролю за їх діяльністю. Окреслений контроль слід розуміти не якслід розуміти не як обмежувальний захід держави, а як засіб, що спрямовує венчурний капітал на реалізації інвестиційних проєктів в інноваційній сфері. Крім цього, держава має розробити стимули для діяльності венчурних фондів, які мають створити для останніх на перших етапах діяльності умови для стабільного функціонування, що дозволить їм виконувати свою інвестиційну роль в

інноваційній сфері. Таким чином, венчурний фонд постає ключовим учасником інноваційної діяльності, який має розглядатися як самостійний об'єкт регулюючого впливу держави, що поєднує у собі функції інвестора та учасника інноваційного процесу. Закон України «Про інститути спільного інвестування» розглядає венчурні фонди лише як один зі способів фінансового посередництва, не враховуючи специфіку останнього як суб'єкта інноваційної інфраструктури. Саме тому, венчурний фонд має розглядатися як окремий суб'єкт з комплексною правосуб'єктністю.

Висновки до розділу 1:

1. Обґрунтовано розуміння, що поняття «національна інноваційна система» та «національна інноваційна екосистема» доцільно розглядати як взаємозамінні, оскільки запровадження терміна «екосистема» відображає радше сучасні тенденції опису динаміки взаємодії, а не нову за змістом правову категорію. Національну інноваційну систему запропоновано визначати як сукупність взаємопов'язаних елементів, які здійснюють виробництво та комерційну реалізацію результатів наукових знань і технологій, забезпечують розробку, комерціалізацію та практичне застосування результатів інтелектуальної діяльності з метою створення інновацій.

При цьому підкреслено інтегрованість НІС у міжнародні інноваційні процеси, пріоритет науки, освіти та наукомісткого виробництва, а також провідну роль знань та інформації як основних ресурсів інноваційного розвитку.

Розвинуто концепцію розуміння організаційно-господарського забезпечення інноваційної сфери, у межах якого доведено гібридний характер категорії «об'єкти організаційно-господарського впливу». Показано, що один і той самий феномен (зокрема, інноваційне підприємство) залежно від цілей правового регулювання може виступати як суб'єкт

господарських правовідносин і водночас як об’єкт правового впливу через надання спеціального режиму господарювання.

Зроблено висновок, що перелік об’єктів організаційно-господарського впливу не може обмежуватися однорідними категоріями та охоплює широку сукупність економіко-правових явищ, об’єднаних спільною функціональною природою.

2. Аргументовано, що інноваційний проєкт є самостійним об’єктом господарсько-правового регулювання, для якого характерні окреме правове визначення, спеціальна процедура реалізації та потреба в спрощенні процедур державної реєстрації й переході до цифрових форм подання.

Обґрунтовано необхідність уніфікації чинних легальних визначень інноваційного підприємства в законодавстві України шляхом закріплення єдиного підходу, який поєднує кількісний критерій (частка інноваційної продукції не менше 70 % з урахуванням робіт і послуг) та чітке відмежування інноваційних підприємств від елементів інноваційної інфраструктури.

Доведено, що технологія має дуальний правовий статус як результат інноваційної діяльності й одночасно предмет господарського обороту, що зумовлює потребу вдосконалення режиму її державної реєстрації, експертизи, комерціалізації та трансферу.

Окремо обґрунтовано, що інноваційні ланцюги й інноваційні траєкторії доцільно розглядати як окремі об’єкти господарсько-правового регулювання, які відображають логіку, послідовність і динаміку інноваційного процесу від ідеї до виходу продукту на ринок.

3. Запропоновано поділ суб’єктів інноваційної інфраструктури на дві групи залежно від їх функціональної ролі в інноваційному процесі:

1) суб’єкти інноваційного процесу – безпосередні виконавці інноваційних проєктів на всіх етапах інноваційного циклу (технологічні парки, індустріальні парки, інноваційні кластери, стартапи);

2) учасники інноваційного процесу – суб'єкти, діяльність яких спрямована на супровід, фінансування та організаційну підтримку інновацій (венчурні фонди, лізингові компанії, консультативні центри).

Показано, що таке розмежування дозволяє чітко визначити функціональне навантаження кожної групи та адаптувати інструменти державного регулювання до їх специфіки.

У цьому контексті технологічні парки запропоновано розглядати як особливу форму інноваційного партнерства зі змішаною публічно-приватною природою, інноваційні кластери – як суб'єкти інноваційної інфраструктури й одночасно об'єкти державного регулювання, для яких необхідне нормативне визначення й спеціальний правовий режим, індустріальні парки – як інструмент державної політики із поєднанням договірних засад і спеціального режиму функціонування, а венчурні фонди – як ключових фінансових посередників, що забезпечують ресурсну базу для високоризикових інноваційних проєктів.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНУ СФЕРУ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

2.1. Організаційно-господарські відносини в системі господарсько-правового регулювання інноваційної сфери

У межах здійснення господарської діяльності варто виділити три групи відносин, які відрізняються своїм змістом, структурою і механізмом реалізації. Першу групу складають господарсько-виробничі відносини, які виникають в процесі здійснення виробничої діяльності суб'єкта господарювання. Другу групу складають організаційно-господарські відносини, які виникають у зв'язку з управлінням діяльністю суб'єктів господарювання. Третю групу складають внутрішньогосподарські відносини, які виникають в межах суб'єкта господарювання, наприклад між

підприємством та його філією або дочірнім підприємством. Ці відносини хоч і володіють ознаками організаційно-господарських відносин, однак враховуючи ієрархічність, внутрішню координацію та правову природу управління, внутрішньогосподарські відносини варто розглядати як відносини, що мають посередню правову природу між організаційно-господарськими і організаційно-функціональними відносинами [129, с. 73].

Враховуючи мету дослідження, предметом аналізу будуть виступати організаційно-господарські відносини, які становлять як теоретичну, так і практичну цінність для формування ефективної системи державного впливу на інноваційну сферу.

Як зазначає О.П. Віхров, вплив на діяльність суб'єктів господарювання здійснюється за допомогою організаційно-господарських правовідносин, які визначають правовий статус і роль учасників у процесі управління господарською діяльністю, а також окреслюють обсяг прав, обов'язків і відповідальності останніх. Враховуючи застосування непрямих методів економічного впливу, що потребують посередництва, то особливу роль у цьому контексті набуває формування вертикально-структурованого правопорядку. Отже, аналіз організаційно-господарських відносин як основної категорії господарського права має не лише теоретичне, а й практичне значення [130, с. 3].

За своєю правовою природою, організаційно-господарські відносини полягають у наявності впливу на діяльність суб'єктів господарювання з боку суб'єктів організаційно-господарських повноважень.

Так, організаційно-господарські відносини дозволяють виявити їх складну природу, що передбачає наявність особливих зв'язків між суб'єктами, які мають різну правову природу, цілі і засоби впливу. Одним із ключових аспектів цієї складності є поділ таких відносин на два види: за участі представників держави та без їхньої участі. На особливу увагу заслуговують відносини за участі представників держави, оскільки правовий статус держави відрізняється від інших учасників господарських відносин.

У першу чергу варто зазначити, що держава реалізовує свої повноваження на підставі суверенних прав, які закріплені на конституційному рівні і мають публічно-правову природу. Головною відмінністю є те, що держава реалізовує владні повноваження, делеговані їй народом, а тому її участь у відносинах засновується на владному впливу, який проявляється у нормативному регулювання або навіть шляхом заснування суб'єктів господарювання державної форми власності.

Отже, державне регулювання господарської діяльності не є нав'язаним явищем, а випливає з функції держави як гаранта економічної та соціальної безпеки [28]. У цьому плані звернутися до пункту 3 статті 14 Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб», який закріплює, що державні підприємства повинні перетворитися в акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, в якому 100 відсотків акцій (часток) належить державі [131]. Ці законодавчі зміни не обмежують право держави на участь у господарських відносинах, а лише змінюють правову форму участі – з унітарної на корпоративну. Нова організаційно-правова форма потребує дотримання і приписів приватного права, а саме: проведення загальних зборів, призначення наглядової ради, укладання корпоративного договору. Так, оновлена організаційно-правова форма державних комерційних підприємств поєднує в собі диспозитивні елементи корпоративного права з публічним інтересом, що зберігає і разом з тим модернізує функції держави як гаранта економічної і соціальної безпеки. Отже, формується нова форма впливу держави – не лише як владного суб'єкта у вертикальних правовідносинах, а і як учасника господарських процесів, що реалізовує публічні інтереси в секторах економіки, поєднуючи публічний вплив з автономністю суб'єктів господарювання.

Слід зазначити, що організаційно-господарські відносини можуть виникати не лише за участі держави. Окремим різновидом організаційно-господарських відносин є відносини всередині господарських товариств, що

мають корпоративну природу. Головною особливістю таких відносин є те, що суб'єкти організаційно-господарських повноважень (засновники, учасники, акціонери) не володіють публічним-правовим статусом яким володіє держава, однак все одно реалізовують організаційно-господарський плив на господарську діяльність. Правовою основою такого впливу є корпоративні права, які ґрунтуються на праві власності або є результатом володіння часткою у статутному капіталі.

Організаційно-господарські відносини виникають у випадку прийняття загальними зборами учасників рішення, що є обов'язковим для виконавчого органу товариства. За формальним підходом, таке рішення не є владним за правовою природою, однак набуває обов'язкового характеру через організаційну структуру товариства. Саме тому учасники товариства здійснюють владний вплив не як представники публічної влади, а як носії корпоративних прав.

Владні повноваження в межах управління товариством мають специфічну правову природу, бо останні випливають з приватноправових відносин, але при цьому створюють обов'язок для іншої сторони відносин (органу виконавчої влади товариства) вчинити дії або утриматися від них. Таким чином, в межах товариства виникає владне підпорядкування, однак без ознак публічної влади. Тому, такі відносини слід розуміти як організаційно-господарські відносини корпоративного типу.

Отже, наділення суб'єктів господарювання організаційно-господарськими повноваженнями не лише розширює коло носіїв управлінських функцій у господарсько-правовій системі, а також забезпечує формування альтернативних моделей взаємодії у межах здійснення господарської діяльності без залучення публічного впливу.

Водночас з огляду на мету цієї роботи, яка полягає в дослідженні правового становища саме суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави для побудови ефективної державної системи регулювання інноваційної діяльності, питання ролі суб'єктів господарювання

як носіїв таких повноважень у межах цього підрозділу детально досліджуватися не буде. Основна увага буде зосереджена саме на суб'єктах організаційно-господарських повноважень держави, які будуть досліджуватися у наступних підрозділах.

Так, окрім окреслених питань, варто звернути увагу на таку категорію як «організаційно-господарське забезпечення», яку варто розуміти як комплекс заходів, які реалізовує держави з метою створення необхідних умов для розвитку певної сфери, враховуючи специфіку роботи – для розвитку інноваційної сфери. Як зазначає Н.К. Гольєва, організаційно-господарське забезпечення є ключовим елементом реалізації економічної політики держави, що полягає у реалізації дій, що спрямовані на інноваційний розвиток держави [132, с. 189].

Як вказує В.Е. Вакім, участь держави в регулюванні інноваційної сфери зумовлюється низкою факторів. По-перше, впровадження інновацій у господарську діяльність є одним із головних інструментів економічного розвитку, що зумовлює наявність особливого інтересу держави у їх стимулюванні. По-друге, інновації здатні задовольняти не лише економічні потреби, а й питання охорони здоров'я, захисту довкілля шляхом розвитку технологій. По-третє, інноваційна діяльність характеризується високим рівнем ризикованості, яка проявляється на різних стадіях. У зв'язку з цим головним завданням є мінімізація ризиків в інноваційній діяльності шляхом впровадження організаційно-господарського забезпечення.

З метою зниження ризиків в інноваційній сфері держава може застосовувати різні засоби в тому числі і надання податкових канікул, надання пільгового режиму на отримання дивідендів в інноваційних підприємствах, зменшення ставок податку на прибуток для НДДКР [118, с. 63-64, 50].

Важливу роль у мінімізації ризиків мають відігравати інститути на кшталт Експортно-кредитного агенства, завданням якого є «захист українських експортерів від ризику неплатежів і фінансових втрат шляхом

страхування, перестрахування та гарантування» [135]. Діяльність Експортно-кредитного агенства націлена на експортну діяльність, однак його інструментальна база, а саме страхування, перестрахування і гарантування має застосовуватися в розробці інноваційної продукції, що має публічну значущість. Такі інститути здатні зменшувати опір на різних етапах інноваційного процесу.

Отже, формування ефективної моделі організаційно-господарського забезпечення інноваційної сфери має передбачати поєднання регуляторних інструментів і спеціалізованих інститутів, які здатні мінімізовувати ризики в інноваційній сфері.

Водночас організаційно-господарське забезпечення не можливе без організаційно-господарських відносин, які складають основу для його реалізації.

Кравець І.М. пропонує класифікацію організаційно-господарських відносин, виділяючи такі види: організаційно-структурні, організаційно-функціональні та організаційно-економічні відносини.

Організаційно-функціональні відносини стосуються взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування з приводу встановлення правил та вимог здійснення господарської діяльності. Такі відносини характеризуються імперативним характером та стосуються широкого кола суб'єктів господарювання або тих, чиї інтереси зачіпає діяльність окреслених органів.

Організаційно-структурні відносини виникають на етапах створення та ліквідації або реорганізації суб'єктів господарювання. Такі відносини стосуються не лише внутрішніх процесів, а й діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування щодо змін в організаційній структурі суб'єктів господарювання.

Організаційно-управлінські відносини пов'язані з управлінням суб'єктами господарювання іншими суб'єктами господарювання, органами державної влади та місцевого самоврядування. Відповідне управління

реалізовується на підставі нормативно-правових актів або корпоративних механізмів власності і охоплює прийняття управлінських рішень та здійснення контролю.

Отже, класифікація організаційно-господарських відносин має на меті полегшити розуміння правової природи останніх та визначити напрями і шляхи для подальшого реформування господарського законодавства з урахуванням ролі органів державної влади та місцевого самоврядування та особливостей взаємодії у приватному секторі економіки [134, с. 40, 42].

Водночас варто зазначити, що реалізація організаційно-господарських відносин у господарському праві неможлива без організаційно-господарських повноважень. Саме організаційно-господарські повноваження є передумовою організаційного впливу одного суб'єкта на іншого та є головним інструментом у здійсненні управління та координації господарської діяльності. У зв'язку з вищенаведеним, доцільним є аналіз суті організаційно-господарських повноважень як складового елементу правового механізму управління господарською діяльністю.

У юридичній науці, організаційно-господарські повноваження розуміються як сукупність прав та обов'язків органів державної влади та суб'єктів господарювання, яким вони делегуються задля управління або регулювання господарської діяльності. Особливістю окреслених повноважень є їхня правова природа, а саме: не лише нормативно-правові акти або установчі документи, а також організаційно-господарський договір на підставі якого один учасник отримує управлінські повноваження відносно інших.

Крім юридичних підстав виникнення організаційно-господарських повноважень варто зазначити і фактичні підстави до яких належать: відносини власності, контролю-підпорядкування або делегування повноважень з управління господарською діяльністю. Такими повноваженнями володіють не лише органи державної влади та місцевого

самоврядування, а також господарські організації, що мають вплив на суб'єктів господарювання.

Якщо вести мову про організаційно-господарські повноваження суб'єкта господарювання, то останні наявні на всіх етапах його діяльності. Наприклад, на етапі створення суб'єкта господарювання приймаються рішення про його створення, визначається мета діяльності, розмір статутного капіталу. На етапі функціонування – визначаються органи управління, а на етапі припинення – приймаються рішення про ліквідацію або реорганізацію.

Щодо організаційно-господарських повноважень органів державної влади, то останні проявляються шляхом управління господарською діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору та регулювання господарської діяльності суб'єктів господарювання всіх форм власності [134, с. 8, 165, 166, 110, 45, 174].

Таким чином, організаційно-господарські повноваження становлять фундаментальний елемент у механізмі координації господарських процесів, забезпечуючи баланс між публічними інтересами, автономністю суб'єктів господарювання та ефективністю управління в межах нормативного поля.

Особливу увагу заслуговує питання нормативного врегулювання організаційно-господарських відносин та організаційно-господарських повноважень в контексті скасування Господарського кодексу України. Нормативно-правовим актом, який має тимчасово регулювати питання діяльності юридичних осіб у перехідний період, став Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» [131]. Згаданий нормативно-правовий акт має на меті узгодити господарське законодавство на етапі його реформування, однак у ньому відсутні норми, що стосуються організаційно-господарських відносин, організаційно-господарських повноважень та організаційно-господарських зобов'язань ,які містилися у Господарському кодексі України, а саме у статтях 3, 173, 174, 176, 186 [135].

У цьому контексті актуальним є висновок, що ефективність господарсько-правового регулювання передбачає узгоджене застосування відповідних правових інструментів, оскільки в межах господарської діяльності одночасно виникають різні за своєю природою види господарських відносин – виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські. Таке бачення є необхідним, адже господарювання відбувається не лише у площі приватних і публічних правовідносин, а у межах функціонування ринку як цілісної економічної системи [134, с.138-139].

Так, у цьому ключі варто погодитися з думкою О.П. Подцерковного, який вказує що скасування Господарського кодексу України не можна вважати проявом спрощення правового регулювання, оскільки цей процес супроводжується появою істотних прогалин у законодавстві, що порушують цілісність і узгодженість регулювання господарських відносин [137, с. 245-246].

Стаття 3 Господарського кодексу України закріплювала, що організаційно-господарські відносини є різновидом господарських відносин, що виникають у процесі організації або управління господарською діяльністю [135]. Такі відносини можуть бути не лише вертикальними, а й горизонтальними, що не завжди передбачає наявність владного характеру, однак передбачає інституційний або договірний вплив одного учасника відносин на іншого. Таким чином, скасування положень Господарського кодексу України створює правову прогалину, оскільки Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об’єднань юридичних осіб» не містить положень, що регулюють питання легального визначення, класифікаційних ознак та змісту організаційно-господарських відносин у господарському обороті. Це створює загрозу втрати правової категорії «організаційно-господарські відносини» як окремого явища у господарсько-

правовому регулюванні, що негативно впливає на механізми управління господарською діяльністю.

Так, виникає потреба у законодавчому відновленні такої категорії як «організаційно-господарські відносини» з урахуванням сучасних форм міжсуб'єктної взаємодії в економічних відносинах.

Разом з тим, необхідно закріпити таке поняття як «організаційно-господарські повноваження», що є умовою для формування та реалізації організаційно-господарських відносин, оскільки саме наявність цих повноважень зумовлюють можливість впливу одного суб'єкта та діяльність іншого як в межах публічного, так і приватного секторів економіки.

Ще одне питання, яке потребує належного нормативного регулювання це організаційно-господарські зобов'язання як окремий вид господарських зобов'язань, що виникають у процесі управління господарською діяльністю внаслідок реалізації організаційно-господарських повноважень. Ці питання регламентувалися статтями 173, 174, 176 Господарського кодексу України [135]. Внаслідок скасування Господарського кодексу України, зазначені норми втрачають свою чинність і не мають аналогів у Законі України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» [131]. Це створює ще одну правову прогалину, наслідки якої впливають на приватний сектор, в межах якого реалізація організаційно-господарських повноважень спирається не на владний примус, а реалізується на підставі установчих документів, внутрішніх актах управління та договорах. Тому, актуальним є законодавче закріплення у Законі України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» категорії «організаційно-господарських зобов'язань» як універсальної форми реалізації управлінських дій в межах приватного сектору економіки. Такі зміни забезпечать логічність та послідовність у правовому регулюванні діяльності суб'єктів

господарювання та сприятимуть усуненню прогалин у визначенні механізмів організаційної взаємодії.

Отже, організаційно-господарські відносини відіграють ключову роль у регулюванні інноваційної діяльності, однак їхня правова природа та особливості реалізації досі не є предметом всебічного і комплексного дисертаційного дослідження. Особливу актуальність ця проблема набуває внаслідок скасування Господарського кодексу України, який був базою для правового розуміння категорії «організаційно-господарські відносини». Так, втрата нормативної основи без належної законодавчої заміни ускладнює формування правових засад інноваційного розвитку та унеможливлює ефективну реалізацію державної інноваційної політики.

2.2. Суб'єкти організаційно-господарських повноважень держави та їх систематизація в інноваційній сфері

Класифікація структури суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави у сфері інноваційної діяльності стала одним із найважливіших завдань національної інноваційної політики держави. А оскільки зазначена політика реалізується господарсько-правовими засобами, остання займає важливе місце в системі господарсько-правової політики держави. Положення господарсько-правової політики держави обов'язково мають бути трансформовані у методи її інноваційної політики. Це є необхідною умовою ефективності модернізації господарського законодавства та самих господарських відносин, а також ефективної роботи національної економіки.

Господарсько-правова політика держави базується на положеннях конституційного економічного ладу, національної економічної політики та наукових економіко-правових доктрин і визначається як зміст загальнообов'язкового, структурного і детермінованого плану розвитку народного господарства. Важливою частиною цього є обов'язкова

концептуальна позиція країни щодо подальшого розвитку спрямованості та змісту господарського законодавства, вдосконалення практики його застосування та оптимізації самого правового та господарського порядку [138, с. 9].

Ефективність державного управління визначається можливістю ефективно реалізувати встановлені стратегічні завдання та досягати показників, визначених планом економічного та соціального розвитку, залежить не лише від ефективності його визначення та якісного розрахунку, а й від створення ефективної інституційної архітектури органів управління. Адже саме органи державної влади є авторами та фактичними виконавцями державної політики в інноваційній сфері. Тому від організації їхньої діяльності, а також розподілу повноважень між ними залежить результат державного управління у зазначеній сфері суспільних відносин, у тому числі й інноваційній.

Однією із ключових перешкод на шляху формування інноваційної моделі розвитку економіки є фрагментарність державної системи управління інноваційною сферою. Відсутність центрального органу виконавчої влади, який має здійснювати стратегічне керівництво цією сферою, а також слабка координація між органами державної влади гальмують процес трансформації економіки [139, с. 10; 140, с.108]. Тому необхідністю є оптимізація структури органів державної влади, які здійснюють регулювання інвестиційної діяльності шляхом об’єднання елементів – блоків НІС;

Структура суб’єкті НІС складається з низки органів, що діють у сфері інновацій, беруть участь у процесі створення та застосування наукових знань і технологій, а також визначають правові, економічні, організаційні та інституційні аспекти права, фінансів і технології.

З метою забезпечення побудови дієвої НІС доцільним є класифікація органів, що діють у сфері інновацій за характером організаційно-господарського впливу:

1. Суб’єкти прямого організаційно-господарського впливу – це органи, які здійснюють нормативне регулювання, а також приймають стратегічні рішення в інноваційній сфері. До цієї групи належать:
   - Кабінет Міністрів України.
   - Верховна Рада України.

2. Суб’єкти непрямого організаційно-господарського впливу – це органи, які не мають владних повноважень прямого втручання, однак здійснюють вплив шляхом фінансового, кредитного забезпечення, і надання консультаційно-дорадчих послуг. До цієї групи належать:
   - Рада з розвитку інновацій [141].
   - Державна інноваційна фінансово-кредитна установа [83].
   - Національний фонд досліджень України [84].

3. Суб’єкти галузево-функціонального організаційно-господарського впливу – це органи центральної виконавчої влади, які реалізовують державну політику в інноваційній сфері. До цієї групи належать:
   - Міністерство оборони України [142].
   - Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України [143].
   - Міністерство освіти і науки України [144].
   - Міністерство цифрової трансформації України [145].

4. Суб’єкти регіонального організаційно-господарського впливу – це органи, що реалізують державну політику у сфері інновацій на території автономної адміністративної одиниці України, яка має спеціальний правовий статус. До цієї групи належать:
   - Верховна Рада АРК.
   - Рада Міністрів АРК.

Дослідження компетенційного навантаження і правового підґрунтя діяльності зазначених органів стане предметом аналізу у підрозділі 2.3 цього дисертаційного дослідження.

Окремо вказуємо, що органи місцевого самоврядування, хоча мають повноваження в інноваційній сфері на рівні територіальних громад, однак не будуть досліджуватися в межах даного дисертаційного дослідження, оскільки основна увага зосереджується на суб'єктах організаційно-господарських повноважень держави.

Слід зазначити, що система організаційно-господарського забезпечення інноваційної діяльності ще не досягла ефективного та стабільного стану, а перебуває у стані постійної динаміки. Про це свідчать процеси ліквідації, реорганізації чи перейменування органів виконавчої влади у цій галузі. До прикладу, постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади» від 04.06.2014 р. № 255 було прийнято рішення передати повноваження Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації з реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій Міністерству освіти і науки [146].

Безперечним видається той факт, що відсутність єдиного органу державної влади, наділеного повноваженнями щодо координації та оцінки результатів реалізації заходів державного впливу, істотно знижує ефективність механізмів державного регулювання. Через відсутність єдиного координаційного центру виникають проблеми із систематичним недофінансуванням проєктів, неповною реалізацією або спрямуванням коштів на розвиток індивідуального підприємництва. Для впровадження прогресивних технологічних заходів у країні необхідно створити систему стратегічного планування та оцінки технологічного розвитку, яка б відповідала національним інтересам і визначала методи та методи економічного розвитку, засновані на нових ресурсах і технологіях [147, с. 199].

На перший погляд, інститутом, який координує та спрямовує цю політику, може бути Кабінет Міністрів України, оскільки його компетенція універсальна. Утім для ефективної реалізації інноваційної політики необхідно створити спеціалізований орган з міжгалузевою компетенцією, який інтегрує увесь спектр компетенції у сфері регулювання інноваційної діяльності та буде політично відповідальним перед Кабінетом Міністрів України та державою за інноваційний розвиток економіки країни [148, с. 133]. Оскільки на даний час у структури державних органів влади наразі не існує такого державного органу з комплексною та політичною відповідальністю у сфері інноваційної діяльності, ця ситуація має бути виправлена під час формування нової інституційної моделі держави чи її суттєвої модернізації.

У літературних джерелах економічного спрямування висловлюється позиція, що інноваційна діяльність спрямована на використання наукових досліджень і розробок в економіці, повноваження та відповідальність за формування і реалізацію державної інноваційної політики мають бути зосереджені у Міністерстві економіки України, а Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності має стати гармонійною частиною Національної економічної стратегії. Так, О. В. Корват вважає, що, враховуючи, що інноваційна політика є складовою економічної політики, а інновації не обмежуються цифровими технологіями, доцільно повноваження з формування та реалізації інноваційної політики закріпити за Міністерством економіки України, наділивши його можливостями делегувати певні функції іншим державним органам і здійснювати контроль за їх виконанням, крім сфери освіти та науки, де Міністерство освіти і науки України має залишитися центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування (за узгодженням з Міністерством економіки України) і реалізацію інноваційної політики у сферах освіти, науки, наукової, науково-технічної діяльності та трансферу технологій [149, с. 156].

Попри аргументи, наведені О.В. Корват, я не поділяю цю позицію, оскільки на практиці це не розв'яже наявні проблеми, а лише змінить центр прийняття рішень. Такий варіант може призвести до ситуації, яка існує зараз, коли центральним органом виконавчої влади у сфері інновацій є Міністерство освіти і науки України, у якого інноваційна політика є одним із напрямів його відповідальності, що не дозволяє повною мірою комплексно регулювати цю сферу [150, с. 166].

Ю.В. Георгієвський пропонує на центральному рівні створити спеціалізований центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інновацій – Міністерство інноваційного розвитку, головним завданням якого має стати формування державних науково-технологічних та інноваційних програм, які виконуються в інтересах усіх міністерств і відомств.

На думку дослідника, організаційна побудова запропонованого Міністерства інноваційного розвитку має передбачати формування системи галузевих підрозділів, відповідальних за інноваційний прогрес у ключових сферах державного управління. Зокрема, пропонується створити низку управлінь, діяльність яких була б спрямована на забезпечення інноваційного розвитку у сфері освіти і науки, економіки, інфраструктури, аграрного сектору, екології та природних ресурсів, енергетики, зовнішніх зносин, інформаційної політики, культури, молодіжної політики та спорту.

Крім того, до структури міністерства доцільно включити управління, що координуватимуть інноваційну діяльність у сферах охорони здоров'я, оборони, фінансів, юстиції, соціальної політики, регіонального розвитку, будівництва. Такий підхід має забезпечити галузеву спеціалізацію та комплексне охоплення усіх напрямів інноваційної політики держави [151, с. 154-155].

Фактично ці Управління, як вважає автор, стануть своєрідними галузевими директоратами, основною функцією яких буде не лише формування державної політики у напрямку галузевих інновацій у всіх

сферах життєдіяльності суспільства, але й дієве державне сприяння створенню інновацій у відповідних галузях [151, с. 155].

Водночас, варта уваги позиція С. Глібка щодо потреби проведення глибоких інституційних реформ, спрямованих насамперед на стимулювання розвитку високотехнологічних виробництв у ключових секторах національної економіки. На його думку, такі перетворення мають охоплювати інтеграцію вузькоспеціалізованих наукових та проєктних організацій у єдині науково-виробничі структури, здатні здійснювати дослідження і розробки відповідно до потреб конкретних замовників. Важливим напрямом також є створення центрів науки і високих технологій на базі провідних наукових установ, які володіють необхідним кадровим і технічним потенціалом. Окремі галузеві науково-дослідні та проєктні інститути, на думку дослідника, доцільно трансформувати в інжинірингові компанії з розвиненою фінансово-економічною, маркетинговою та комерційною інфраструктурою. Водночас значну увагу пропонується приділити спільному з університетами формуванню інноваційно-технологічних і промислових кластерів, технопарків та інноваційних центрів, орієнтованих на виробництво високотехнологічної продукції. Такий підхід, за С. Глібком, сприятиме активнішому залученню внутрішніх і зовнішніх інвестицій, а також ефективному використанню можливостей національних і міжнародних ринків. Дослідник також акцентує на необхідності розбудови інфраструктури малого бізнесу, яка забезпечуватиме підтримку програм упровадження високих технологій, та створення регіональних і міжрегіональних центрів трансферу інноваційних технологій з метою налагодження ефективної комунікації між малими й великими підприємствами у сфері інноваційної діяльності [152, с. 80].

Не менш важливе значення має й принцип чіткого розподілу функцій між державними органами. Кожний державний орган становить відносно самостійну, структурно відособлену ланку державного апарату, яка створюється державою з метою здійснення певного виду державної

діяльності, яка наділена відповідною компетенцією та спирається у процесі реалізації своїх повноважень на організаційну, матеріальну силу держави. Разом з тим, у цілому органи державної влади повинні взаємодіяти між собою, доповнювати один одного та, як видається, підпорядковуватись єдиному органу, який має інтегрувати і координувати організаційно-господарські впливи на інноваційні відносини з боку усіх орієнтованих на цю сферу суб'єктів організаційно-господарських повноважень. Таким чином, названа система та її структура мають набути системного, ієрархічно розбудованого характеру. Як відомо, в Україні такого інтегруючого та політично відповідального органу держави в інноваційній сфері в системі органів виконавчої влади держави досі немає. Тож такий стан справ слід виправити в процесі формування нової системи державних органів чи їх суттєвої модернізації [148, с. 129].

Не можна оминути увагою також високий рівень координації, характерний для країн, у яких практикуються тісні зв'язки та часті обговорення в межах відділів та органів, з обов'язковим залученням зацікавлених сторін. В Україні ж відповідні зв'язки є недостатніми та неефективними, вони мають формальний характер та існують лише під час реалізації відповідних проєктів, що притаманно інноваційним системам зі слабкою організаційною структурою, зокрема, країн східної та південної Європи (наприклад Греції). Крім того, українська модель характеризується постійними змінами, особливо на найвищому управлінському рівні. Це є результатом переходу від централізованого механізму управління, де не було споживчо-виробничих відносин, окрім військового сектору, та відсутності в Україні комплексної реструктуризації інноваційної системи, яка б відповідала умовам глобалізованої економіки та ціннісних ланцюгів. Іншою виразною тенденцією країн ЄС є використання агентств для подолання труднощів, підвищення ефективності, забезпечення участі всіх зацікавлених сторін і реалізації заходів за ініціативи знизу [153, с. 24-25].

Також цікавим є досвід використання індикативного планування в кількох високорозвинених країнах, таких як Японія, Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, як успішного механізму державного регулювання інноваційної діяльності, де воно відігравало роль ефективного інструменту взаємодії між державою, бізнесом і наукою разом зі споживачами та незалежними експертами. Головною метою впровадження моделі індикативного планування в багатьох країнах є визначення та об'єднання інтересів усіх основних учасників НІС через взаємні відносини [154, с. 7].

Таким чином, Україні для побудови дієвої НІС необхідно створити модель взаємодії «органи державної влади – наука – бізнес». Так само, особливої уваги набуває необхідність інституційних перетворень, спрямованих на інтеграцію наукових установ, трансформацію інститутів у сучасні інжинірингові компанії та обов'язкове формування інноваційних центрів та технологічних парків у тісній взаємодії із закладами вищої освіти.

Отже, попри розгалуженість суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави в інноваційній сфері, координація між згаданими органами відсутня. Кожен із перелічених органів виконує власні завдання, які частково стосуються інноваційної сфери і не узгоджує свої дії з іншими суб'єктами організаційно-господарських повноважень держави в інноваційній сфері. Така автономність управлінських рішень суттєво обмежує ефективність державного впливу. Критерієм оцінювання інституційної ефективності постає об'єктивний підхід, який описується у підрозділі 1.1. У цьому контексті простежується відсутність зв'язку між системою органів державної влади та об'єктами інноваційної системи, а саме інноваційними підприємствами, стартапами. Саме тому наявна інституційна система не забезпечує системного і скоординованого впливу на інноваційну сферу. Розв'язання цієї проблеми потребує не лише визначення чіткої компетенції кожного органу державної влади, який реалізує повноваження в інноваційній сфері, а й формування нової моделі координації, яка враховує об'єкти інноваційної системи як базову категорію організаційно-

господарського впливу. Така нова модель, включаючи компетенційне навантаження, принципи взаємодії між центральними органами виконавчої влади буде розкрита у підрозділі 3.2. цього дисертаційного дослідження.

2.3. Особливості компетенційного навантаження суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави в інноваційній сфері

Враховуючи важливість інноваційної діяльності для належного розвитку держави, відповідні органи державної влади, центральні органи виконавчої влади наділяються певними повноваженнями, реалізація яких покликана забезпечити, у тому числі фінансову підтримку такої діяльності [155, с. 9].

В першу чергу, почнемо досліджувати повноваження суб'єктів прямого організаційно-господарського впливу, а саме: Кабінету Міністрів України і Верховної Ради України.

Повноваження Кабінету Міністрів України в інноваційній сфері закріплені в Законі України «Про інноваційну діяльність» [1] і в Законі України «Про Кабінет Міністрів України» [156]. Відповідно до статті 8 Закону України «Про інноваційну діяльність» Кабінет Міністрів України реалізовує функції державного управління та координує реалізацію державної політики в інноваційній сфері. У межах своєї компетенції Кабінет Міністрів України розробляє та виносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції відносно стратегічних напрямів інноваційного розвитку, а також затверджує середньострокові пріоритети інноваційної діяльності та загальнодержавному і галузевому рівнях.

Крім цього, Кабінет Міністрів України сприяє розвитку інноваційної інфраструктури і створює державні фінансово-кредитні установи, які надають фінансову підтримку інноваційним програмам і проєктам, а також затверджує їхні установчі документи. Кабінет Міністрів України формує і подає на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо обсягів

фінансування інноваційних проєктів як частину проєкту закону про Державний бюджет України. Окрім цього, Кабінет Міністрів України звітує перед Верховною Радою України щодо реалізації інноваційних проєктів, що фінансувалися за рахунок державного бюджету, а також про повернення кредитів, що виділялися раніше [1].

Що стосується повноважень Кабінету Міністрів України, які визначені у Законі України «Про Кабінет Міністрів України», то до них належить: розробка і стимулювання науково-технічного та інноваційного потенціалу країни, впровадження інноваційного розвитку та реалізації заходів поліпшення механізмів державного регулювання сфери науки та стимулювання діяльності інноваційних підприємств, установ та організацій [156].

У юридичній науці висловлюється пропозиція конституційного закріплення за Кабінетом Міністрів України функцій в інноваційній сфері шляхом внесення змін до статті 116 Конституції України. Таким чином, у межах реалізації своїх повноважень Кабінет Міністрів України не лише формує і координує інструменти реалізації державної політики, а також відповідає за створення умов для взаємодії між суб'єктами інноваційної діяльності. Отже, Кабінет Міністрів України виконує не лише функції управління, а й стратегічну функцію у сфері інновацій, реалізуючи організаційно-господарські повноваження шляхом формування інституційних та економіко-правових механізмів розвитку інноваційного потенціалу країни [157, с. 177].

Повноваження Верховної Ради України в інноваційній сфері регулюється Законом України «Про інноваційну діяльність». Так, Верховна Рада України визначає державну інноваційну політику шляхом розробки нормативної бази для інноваційної сфери; визначення стратегічних напрямів інноваційної діяльності; визначення обсягу фінансування інноваційної сфери за кошти Державного бюджету України [1].

Подальше дослідження присвятимо повноваженням суб'єктам непрямого організаційно-господарського впливу.

1) *Рада з розвитку інновацій* – це дорадчо-консультативний орган, який створюється Кабінетом Міністрів України на певний період для аналізу проблемних аспектів реалізації державної політики у сфері інноваційного розвитку. Його діяльність спрямована на налагодження ефективної взаємодії між урядом, органами виконавчої влади, представниками громадянського суспільства, суб'єктами господарювання та учасниками інноваційної діяльності. Основним завданням такого органу є підготовка пропозицій щодо розроблення, організації, координації та впровадження заходів і механізмів, спрямованих на інноваційний розвиток національної економіки, формування інноваційної інфраструктури та реалізацію реформ у сфері інноваційної діяльності. Діяльність Ради з розвитку інновацій регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення Ради з розвитку інновацій» від 25.10.2017р. № 895 [141].

Основними завданнями Ради є:

1. надання рекомендацій щодо забезпечення координації і налагодження взаємодії між органами виконавчої влади, інститутами громадянського суспільства, суб'єктами господарювання та інноваційної діяльності на принципах партнерства, відкритості і прозорості;

2. розробка пропозицій щодо формування, відновлення, активізації і використання інноваційного потенціалу країни;

3. підготовка рекомендацій у напрямках:

- розробки і реалізації державної політики в інноваційній сфері;
- визначення підходів і механізмів розв'язання проблемних питань, що виникають під час реалізації державної інноваційної політики;
- підвищення ефективності функціонування центральних і місцевих органів виконавчої влади у контексті реалізації державної інноваційної політики;
- вдосконалення правової бази в інноваційній сфері;

- поліпшення механізмів організаційного, адміністративного та фінансового забезпечення інноваційної діяльності;
- розроблення та імплементація кредитної, податкової і митної політики, націленої на розвиток інноваційного потенціалу;
- аналіз пропозицій з приводу створення умов для розвитку інноваційного сектору України [141].

2) *Державна інноваційна фінансово-кредитна установа*.

Діяльність ДІФКУ регламентовано Постановою Кабінету Міністрів України «Питання державної інноваційної фінансово-кредитної установи» від 15 червня 2000 р. № 979, якою затверджено Статут державної інноваційної фінансово-кредитної установи.

Метою цієї установи є здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності, а також залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку реального сектору економіки, підвищення вітчизняного потенціалу з експорту продукції, що виробляється на підприємствах галузей національної економіки, захисту та підтримки національного товаровиробника [83].

3) *Національний фонд досліджень України (далі – Фонд).*

Діяльність Фонду регламентовано Постановою Кабінету Міністрів України «Про Національний фонд досліджень України» від 04.07.2018р. № 528.

Основними завданнями Фонду є фінансова підтримка:

- наукових розробок у сфері природничих, технічних, соціальних і гуманітарних наук;

- прикладних наукових досліджень та експериментальних розробок, що здійснюються упродовж кількох років і реалізуються за напрямами, які визначені законодавством як пріоритетні [84].

Тепер проаналізуємо повноваження суб'єктів галузево-функціонального організаційно-господарського впливу.

Міністерство оборони України виконує такі повноваження в інноваційній сфері: організація вироблення та впровадження державної політики з питань інновацій у ключових промислових секторах; участь у визначенні державного курсу щодо науково-дослідної, дослідно-конструктурської діяльності підприємств стратегічної промисловості, а також підтримка інновацій в оборонно-промисловому та суміжних секторах; координація та контроль роботи Державної інноваційної фінансово-кредитної установи; впровадження заходів з реалізації інноваційної політики у ключових промислових галузях; підготовка пропозиція щодо середньострокових галузевих пріоритетів інноваційного розвитку; управління науково-технічною й інноваційною діяльністю в межах компетенції та відповідальність за науково-технічний розвиток стратегічних промислових галузей [142].

До повноважень Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України в інноваційній сфері належить: розробка і впровадження державної інноваційної політики в реальному секторі економіки; розробка пропозицій щодо обґрунтування обсягів і цільового призначення бюджетних коштів, передбачених для інноваційної діяльності; здійснює керівництво інноваційної діяльності у реальному секторі економіки; реалізує заходи для впровадження державної інноваційної політики в реальному секторі економіки; організовує і координує інноваційну діяльність в реальному секторі економіки; відповідає за розвиток національної інноваційної системи та створення умов для її ефективного функціонування; забезпечує розвиток партнерських відносин та реалізацію спільних проєктів з країнами ЄС в інноваційній галузі в реальному секторі економіки [143];

Міністерство освіти і науки України наділено такими повноваженнями в інноваційній сфері: формування і реалізація державної політики у сфері інноваційної діяльності і трансферу технологій; здійснення правового регулювання діяльності в інноваційній сфері; реалізація дій для проведення

єдиної інноваційної політики у сферах освіти, науки, наукової і науково-технічної діяльності; розробка пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності на підставі довгострокових і середньострокових прогнозів інноваційного розвитку; організація і контроль інноваційної діяльності у сферах освіти, науки і науково-технічної діяльності; створює передумови для розвитку НІС; забезпечення співпраці з країнами ЄС у сфері інновацій; забезпечення участі України у програмах ЄС, пов'язаних з інноваціями [144]. Окрім цього, Закон України «Про інноваційну діяльність» наділяє МОН такими повноваженнями: розробка пропозицій щодо пріоритетних напрямів розвитку інноваційної сфери; організація досліджень, спрямований на виявлення тенденцій інноваційного розвитку; державна реєстрація інноваційних проєктів і ведення відповідного Державного реєстру; організація конкурсного відбору інноваційних проєктів; сприяння підвищенню кваліфікації фахівців, що працюють в інноваційній сфері; проведення державної експертизи інноваційних проєктів.

Незважаючи на те, що Міністерство освіти і науки України є відповідальним за розробку та реалізацію державної політики освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій, інноваційна політика є також одним із завдань Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України.

Водночас, Національна академія наук і галузеві державні академії наук і галузеві міністерства мають власні науково-технічні та інноваційні політики, а також відповідні інститути, фінансування (в більшості випадків – державне), трудові ресурси та матеріально-технічну базу [153, с. 24]. Варто згадати також і про відомчу роз'єднаність, так, наприклад, науково-дослідні установи агропромислового виробництва підпорядковуються Міністерству аграрної політики та продовольства України, а аграрні заклади вищої освіти – Міністерству освіти і науки [158, с. 99].

Міністерство цифрової трансформації України реалізує свою діяльність в інноваційній сфері такими повноваженнями як: формування і

реалізація державної політики у сфери цифрових інновацій; здійснення заходів, що спрямовані на оснащення оборонного сектору інноваційними технологіями; сприяння розвитку інноваційних технологій у сфері оборони; формування пріоритетних напрямів розвитку інноваційних технологій у сфері оборони; формування нормативно-правової бази у сфері інноваційних технологій для оборонної галузі; створення і контроль впровадження державних програм розвитку інноваційних технологій для потреб оборони; створення передумов для фінансування представників бізнесу, які займаються інноваційними технологіями у сфері оборони; контролювання проведення експериментів із застосування інноваційних технологій у сфері оборони; створення передумов для наукових розробок і впровадження навчальних програм з розробки інноваційних технологій для оборонної сфери; підготовка нормативно-правових актів задля виконання вимог, пов'язаних з участю України у програмі ЄС «Цифрова Європа» щодо процедури відбору кандидатів до Європейських цифрових інноваційних хабів [145].

Отже, зазначені міністерства реалізують державну політику у сфері інновацій з урахуванням галузевої спеціалізації. Однак, незважаючи на нормативну деталізацію повноважень, така модель залишається фрагментарною і позбавленою чіткості у розмежуванні повноважень, що призводить до дублювання окремих повноважень і неузгодженості дій між органами державної влади. Такі проблеми зумовлюють оптимізацію в компетенційному навантаженні і формалізацію зон відповідальності кожного міністерства.

Так, Міністерство оборони України відповідає за інновації в оборонно-промисловому комплексі і суміжних сферах, водночас окремі функції з впровадження інновацій військового призначення належать до компетенції Міністерства цифрової трансформації України. Інший приклад, це Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, яке відповідає за інноваційну політику в реальному секторі економіки і розвиток

НІС в цілому, проте такі повноваження як визначення пріоритетних напрямів або участь у міжнародних проєктах ЄС дублюються з функціями Міністерства освіти і науки України, яке забезпечує реалізацію інноваційної політики у сфері науки, освіти і трансферу технологій. Щодо Міністерства цифрової трансформації України, то повноваження останнього зосереджені виключно на інноваціях в оборонній сфері, що частково виходить за межі першочергово визначеного профілю цифрової трансформації, що передбачає дії у сферах цифровізації публічних послуг та електронного урядування. Це створює дисбаланс між назвою і першочерговою метою створення органу і його реальними повноваженнями в державній інноваційній політиці.

Таким чином, аналіз повноважень центральних органів виконавчої влади свідчить про наявність функціонального перехрестя і відсутність чітко окреслених меж реалізації інноваційної політики. У цьому контексті важливо також враховувати, що нормативне закріплення компетенції органів державної влади здійснюється не лише на підзаконному рівні.

Останній блок дослідження становлять повноваження суб'єктів регіонального організаційно-господарського впливу. Варто зазначити, що повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради Міністрів Автономної Республіки Крим у сфері інновацій регулюється лише Законом України «Про інноваційну діяльність».

Зі свого боку, Верховна Рада Автономної Республіки Крим відповідно до компетенції: формує середньострокові напрями інноваційної діяльності регіонального рівня; визначає обсяг фінансування з бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів для реалізації інноваційних програм регіонального рівня; делегує повноваження обласним і районним державним адміністраціям виділяти кошти на реалізацію інноваційних програм через регіональні філії державних інноваційних фінансово-кредитних установ; перевіряють виділення коштів на регіональні інноваційні програми [1].

Рада Міністрів Автономної Республіки Крим у межах своєї компетенції здійснює такі функції у сфері інноваційної діяльності: формує та вносить до Верховної Ради Автономної Республіки Крим і відповідних місцевих рад пропозиції щодо середньострокових пріоритетних напрямів інноваційного розвитку на регіональному рівні; розробляє проєкти регіональних інноваційних програм та подає їх на затвердження відповідним радам — Верховній Раді АРК, обласним і районним радам; забезпечує виконання затверджених регіональних інноваційних програм; сприяє розвитку інноваційної діяльності в межах відповідного регіону та створенню сучасної інноваційної інфраструктури [1].

Крім того, органи регіонального впливу залучають за згодою підприємства, установи та організації, що знаходяться на їхній території, до розв'язання актуальних питань регіонального інноваційного розвитку. Також вони уповноважують державні інноваційні фінансово-кредитні установи або їх регіональні філії на проведення конкурсного відбору інноваційних проєктів, включених до регіональних програм, та на здійснення їх фінансування в межах коштів, передбачених відповідно в бюджеті Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетах. Окрім того, зазначені органи подають до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності пропозиції щодо включення окремих регіональних інноваційних проєктів до державних програм та їх фінансування за рахунок коштів державного бюджету шляхом кредитування [1].

Аналіз закордонного досвіду засвідчує наявність схожих моделей державного управління інноваційною сферою, проте з певними розбіжностями. Подібне залучення двох міністерств до реалізації політики в інноваційній сфері має Німеччина, проте, на відміну від української моделі, повноваження цих органів не перетинаються. Провідним державним органом, що здійснює комплексне управління розвитком інноваційної системи Німеччини є Федеральне міністерство освіти і наукових досліджень.

Іншим не менш важливим урядовим органом в інноваційній системі Німеччини є Федеральне міністерство економіки і технологій, інноваційна політика якого орієнтована на підтримку малого і середнього бізнесу. До того ж Німеччина вже анонсувала створення двох спеціалізованих агентств, що займатимуться просуванням інновацій (у сфері штучного інтелекту, в медичній галузі, в нових формах мобільності та у сфері кібербезпеки) [159]. Приклад Німеччини свідчить про те, сучасні держави йдуть шляхом інституціональної підтримки інновацій у різних напрямах державної політики, виходячи за рамки традиційного уявлення про зосередження інновацій у сферах науки, технологій та промисловості.

Схожі тенденції спостерігаємо і у Франції. За останні 15 років у Франції створено: Верховну раду з науки і технологій – HCST (2006 рік), Генеральну Раду з питань індустрії, енергетики і технологій – CGIET (2009), Національну конференцію промисловості – CNI (2010), Стратегічні комітети виробничих ланцюжків CSF (2010), до повноважень яких належить реалізація політики у сфері інновацій. Для підвищення ефективності фінансування досліджень, а також інновацій у 2005 році було створено Національну агенцію з питань досліджень (ANR) та Державну компанію з розвитку інновацій і підтримки малого та середнього бізнесу (OSEO). Задля контролю за державними витратами на освіту науку у 2007 році було утворено спеціалізований орган – Агентство з оцінки наукових досліджень та вищої освіти (AERES) [160, с. 67]. Попри централізованість науково-технічної діяльності, у Франції активно впроваджується регіональний підхід до розвитку інноваційної сфери. У регіонах запроваджуються інноваційні стратегії, які враховують особливості кожного окремого регіону. Наприклад, у Ліоні, який характеризується високим рівнем економічного розвитку і наявністю промислових зон, реалізується стратегія консолідації. Натомість у промислово розвиненому регіоні Сан-Дієго впроваджується стратегія диверсифікації [161; 162 с. 60]. Так, у регіоні Лазурного узбережжя застосовується стратегія створення, яка передбачає заснування наукових

парків і розвиток інноваційного потенціалу. Управління цими процесами здійснює Інноваційне агентство Франції, що працює у подвійному підпорядкуванні – Міністерству промисловості та Міністерству наукових досліджень.

За час діяльності Міністерства наукових досліджень створено 150 регіональних центрів інновацій та трансферу технологій, що має галузеву приналежність. Розвиток національної інноваційної системи Франції реалізовується завдяки створенню технологічних парків. Такі суб'єкти інноваційної інфраструктури з'являються не лише у розвинених районах, а й у районах із низькою часткою високотехнологічної продукції. Так, головною особливістю розвитку інновацій у Франції є кластеризація – об'єднання центрів НДДКР, закладів освіти і бізнесу з метою розробки спільних інноваційних проєктів [162, с. 60-61]. Приклад Франції свідчить, що для ефективної розбудови інноваційної сфери необхідне поєднання централізованої координації і регіональних стратегій задля оптимізації інноваційних процесів на усіх рівнях держави.

Таким чином, аналіз іноземного досвіду підкреслює, що дієве управління інноваційною сферою потребує багаторівневої і скоординованої сукупності органів державної влади. У цьому контексті Україні варто запозичити елементи німецької моделі функціонального розподілу повноважень, французької регіональної спеціалізації та польської автономії агентств.

В умовах необхідності змін у системі органів державної влади, які реалізовують повноваження в інноваційній сфері є потреба у визначенні функціонального змісту організаційно-господарських повноважень. Так, повноваження органів державної влади в інноваційній сфері не обмежується лише нормотворчою функцією, а охоплює ширший спектр компетенцій. Саме тому пропонується універсальна схема функціонального навантаження суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави у сфері інновацій:

1. **Моніторинг стану інноваційного розвитку**. Це перша і головна функція, яка лежить в основі реалізації організаційно-господарських повноважень. Ця функція передбачає збір статистичних і якісних даних, аналіз бар'єрів у здійсненні інноваційної динаміки, прогнозів подальшого розвитку. Завдяки отриманій інформації держава має змогу формувати державну інноваційну політику на основі актуальних потреб суб'єктів інноваційної діяльності. Моніторинг виконує не лише аналізуючу, а й орієнтуючу функцію, яка допомагає адаптувати державну політику до змін як всередині держави, так і за її межами. Таким чином забезпечується актуальність управлінських рішень та їхня відповідність сучасним тенденціям.

2. **Програмування розвитку інноваційної діяльності та її результатів.** Ця функція передбачає планування державної інноваційної політики шляхом розробки стратегічних цілей, визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, визначених результатів, які планується досягти. Програмування є політичним баченням, який лежить в основі управлінських і правотворчих рішень держави. У межах цієї функції розробляються стратегії, концепції, які визначають напрямок діяльності органів державної влади в інноваційній сфері.

3. **Нормотворча робота:** являє собою не лише діяльність, пов'язану з підготовкою і прийняттям нормативно-правових актів, а є ключовою ланкою у формування правової інноваційної політики. Саме виконуючи нормотворчу функцію реалізовуються завдання, які визначаються в межах політичного курсу держави в інноваційній сфері. Нормотворча діяльність є інструментом реалізації інноваційної політики і механізмом впливу на правову сферу. Нормотворчість охоплює не лише законотворчість, а й розробку стратегічних документів, спеціальних правових режимів та стимулів для інноваційної діяльності. Таким чином, нормотворча функція повинна бути динамічною задля швидкої адаптації на ризики та виклики як економічного, так і безпекового характеру.

4. Здійснення реального державного впливу на інноваційну сферу відносин. Ця функція передбачає застосування засобів державного регулювання, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб'єктів інноваційної діяльності. Ці засоби можна розділити на дві групи: стимулюючі (пільги, гранти) та обмежувальні (ліцензування, визначення заборонених напрямів в інноваційній сфері). Метою застосування засобів державного регулювання є підтримка інноваційної активності, зменшення бар'єрів та залучення додаткового фінансування до інноваційної сфери. Об'єктами впливу державного регулювання виступають стартапи, інноваційні підприємства, венчурні фонди та інші суб'єкти інноваційної інфраструктури. Таким чином державний вплив реалізовується шляхом цілеспрямованих дій, які спрямовані на зміну умов ведення інноваційної діяльності.

5. Участь у здійсненні інноваційних проєктів. Ця функція передбачає участь держави у реалізації інноваційних проєктів, що мають стратегічне значення для економіки або безпеки. При реалізації цієї функції держава не лише створює комфортні умови для реалізації інноваційних проєктів, а сама постає активним учасником інноваційної діяльності. При реалізації інноваційних проєктів держава може встановлювати державне замовлення або виступати в якості кінцевого споживача. Особливе значення описана функція відіграє у кризових моментах, коли приватні механізми повною мірою не забезпечують виробництво інновацій (повномасштабне вторгнення, пандемія).

6. Розподіл публічних фінансів на стимулювання або забезпечення інноваційних результатів. Ця функція передбачає використання публічних коштів для стимулювання інноваційної діяльності або компенсації витрат, які несе учасників інноваційної діяльності при розробці продукту. В цьому ключі фінансування може виконувати дві ролі: стимулюючу (фінансування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності) і компенсаційну (підтримування слабших учасників інноваційної діяльності).

При розподілі публічних фінансів держава може застосовувати такі способи як надання грантів, державних субсидій; фінансування цільових програм; надання державних позик. Так, розподіл публічних фінансів варто розуміти не лише як механізм реалізації державних програм, а і як засіб впливу на діяльність учасників інноваційної сфери.

7. Оцінка ефективності організаційно-господарського впливу. Ця функція полягає в оцінювання ефективності заходів, що були реалізовані органами державної влади в межах виконання завдань державної інноваційної політики. Її зміст націлений на встановлення відповідності поставленим завданням і фактично отриманим результатам. Таким чином, забезпечується взаємозв'язок з функціями планування, програмування і здійснення реального державного впливу на інноваційну сферу. Функція оцінки забезпечує прозорість і підконтрольність організаційно-господарських повноважень органів державної влади. Завдяки цій функції інноваційна політика володіє ознаками динамічності, що дозволяє останній швидко адаптуватися до нових викликів.

Отже, незважаючи на фактичну структурованість повноважень суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави в інноваційній сфері, практична реалізація останніх є фрагментарною, несистемною та дублюючою. Проведений аналіз свідчить, що центральні органи виконавчої влади реалізовують свою компетенцію в інноваційній сфері паралельно без координації своїх дій, що призводить до дублювання їхніх функцій. Як результат, компетенційне навантаження органів державної влади є перевантаженим і несфокусованим, що унеможливлює реалізацію заходів державної інноваційної політики. Функції між органами розподіляються за галузевим принципом, однак без дотримання міжвідомчої координації й механізму розмежування відповідальності.

Слід зазначити, що система організаційно-господарського забезпечення інноваційної сфери, яка досліджується в межах цієї роботи в Україні майже не функціонує. А тому наявна судова практика стосується правовідносин між

приватними суб'єктами, в той час, як робота зосереджена на дослідженні взаємодії за участі органів державної влади як носіїв організаційно-господарських повноважень. Таким чином, аналіз судової практики є неможливим, оскільки система органів державної влади з організаційно-господарськими повноваженнями в інноваційній сфері ще не сформована. У підрозділі 3.2. цього дисертаційного дослідження буде запропонована модель системи органів державної влади з організаційно-господарськими повноваженнями в інноваційній сфері, однак вона має концептуально-теоретичний характер і спрямована на створення нової ефективної системи регулювання в інноваційній сфері. Відтак, лише після нормативного закріплення такої моделі та її практичної реалізації стане можливим напрацювання судової практики, яка підтвердить або скоригує дієвість запропонованої моделі.

Таким чином, на даному етапі виникає об'єктивна потреба у побудові чіткої та ієрархічно-структурованої моделі органів державної влади в інноваційній сфері. Така система має забезпечити чітке компетенційне навантаження кожного органу без дублювання повноважень та передбачити дієвий механізм міжвідомчої координації. Конкретні пропозиції щодо удосконалення зазначеної інституційної моделі будуть предметом наукового дослідження у третьому розділі.

Висновки до розділу 2:

1. Уточнено правову природу організаційно-господарських відносин як системи зв'язків, у межах яких здійснюється організаційний вплив на діяльність суб'єктів господарювання з боку носіїв організаційно-господарських повноважень.

Розмежовано організаційно-господарські відносини за участі представників держави та без їх участі, наголошено на особливому статусі держави як суб'єкта, що реалізує суверенні публічно-правові повноваження

на конституційній основі через нормативне регулювання та заснування суб'єктів господарювання державної форми власності.

Виокремлено корпоративні організаційно-господарські відносини всередині господарських товариств, у межах яких засновники, учасники й акціонери, не будучи суб'єктами публічного права, здійснюють організаційний вплив на господарську діяльність через реалізацію корпоративних прав, що ґрунтуються на праві власності або володінні часткою в статутному капіталі.

2. У межах підрозділу встановлено, що система органів державної влади, які здійснюють управління інноваційною сферою залишається фрагментарною, нестабільною та позбавленою належної координації. Постійні реорганізації, відсутність єдиного центру стратегічного керівництва створюють суттєві бар'єри для формування інноваційної моделі економіки. Важливим результатом дослідження стало теоретичне й практичне обґрунтування потреби у формуванні нової інституційної архітектури НІС, основаної на чіткому розмежуванні компетенцій та створенні координаційного органу міжгалузевого типу, який забезпечуватиме інтеграцію державної політики у сфері інновацій.

Систематизація суб'єктів на групи — прямого, непрямого, галузево-функціонального та регіонального впливу — дозволяє вперше представити модель інституційного забезпечення інноваційної діяльності, яка враховує різні рівні організаційно-господарського впливу держави.

Ключовим висновком є встановлення того, що без налагодженої координації між суб'єктами, без механізму планування та оцінки інноваційної політики неможливо забезпечити системний і передбачуваний розвиток інноваційної сфери. Відсутність такого механізму зумовлює невідповідність між потребами інноваційної економіки та інструментами державного управління, а також посилює залежність інноваційного сектору від випадкових рішень та фрагментарних ініціатив.

3. Встановлено, що повноваження органів державної влади в інноваційній сфері закріплені на рівні законів і підзаконних актів, однак їх практична реалізація залишається фрагментарною та несистемною. Кабінет Міністрів України та Верховна Рада України, будучи суб'єктами прямого організаційно-господарського впливу, визначають стратегічні напрями інноваційної політики, обсяги бюджетного фінансування та інституційні механізми підтримки інноваційної діяльності. Разом із тим, відсутність конституційно закріпленої ролі Кабінету Міністрів України як центру інноваційної політики та відповідального координатора міжгалузевих інноваційних процесів знижує ефективність реалізації окреслених повноважень.

Доведено, що найбільш складною у структурному й компетенційному вимірах є група суб'єктів галузево-функціонального організаційно-господарського. Їхні повноваження охоплюють широкий спектр функцій, однак детальний аналіз продемонстрував наявність суттєвого «функціонального перехрестя» у їх компетенціях.

Отже, модель суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави в інноваційній сфері не забезпечує належного рівня узгодженості, передбачуваності та результативності державної інноваційної політики. Це зумовлює потребу у побудові нової системи органів з розмежованим функціональним навантаженням і дієвим механізмом міжвідомчої координації.

РОЗДІЛ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНУ СФЕРУ

3.1. Державний вплив на сферу інноваційних відносин як необхідний елемент реалізації економічної політики держави

Метою державної політики у сфері розвитку інноваційної системи є створення економічних умов для виведення на ринок конкурентоспроможної інноваційної продукції з метою сприяння реалізації національних стратегічних пріоритетів України: підвищення якості життя населення та досягнення економічного розвитку, розвитку фундаментальної науки, освіти, культури та забезпечення національної оборони і безпеки шляхом поєднання зусиль державного та підприємницького секторів економіки на засадах взаємовигідного партнерства. На сучасному етапі актуальним є завдання інтеграції ринкових та господарсько-правових інститутів у цілісну систему національної економіки та правового регулювання економічних відносин. Ефективність такої інтеграції залежить від здатності правових інститутів узгоджуватися із завданнями державної економічної політики та забезпечувати їх взаємодію [163, с.229].

Узгодженість механізмів державної політики формує підґрунтя для трансформаційних процесів, що безпосередньо проявляються у характері і динаміці інноваційного розвитку.

Суспільний розвиток, як природний процес, завжди обмежений і має певний вектор, зумовлений низкою загальних і конкретних цілей і завдань, що стоять перед країною. Сутнісною характеристикою розвитку сучасного суспільства є використання наукових знань у сфері економічного виробництва, розробка та впровадження новітніх технологій, виробництво та реалізація на ринку нових товарів. Це інноваційний розвиток суспільства, вирішальним фактором якого є зростання та прагнення до інновацій у всіх сферах життя. Інновація стає засобом економічного розвитку, обміну та

збагачення і все більше стає універсальним показником того чи іншого соціокультурного процесу, проникаючи і торкаючись усіх сфер суспільних відносин.

Інноваційна політика є складовою економічної політики держави, яка виражає ставлення держави до інноваційної діяльності. Інноваційна політика держави встановлює стратегічні цілі розвитку інноваційної сфери та встановлює основні напрями державного регулювання інноваційних процесів. У межах інноваційної політики держава формує нормативну базу, сприяє зміцненню зв'язків між наукою, державою та бізнесом, а також створює базу для інтеграції НІС на міжнародний простір.

Національна інноваційна політика, на думку І. В. Яцкевич, полягає у створенні «доброї інноваційної атмосфери», стимулюванні промислового попиту на результати досліджень, розробок і високих технологій, створенні більш ефективної форми захисту інтелектуальної власності, використанні стимулів для сприяння розвитку малих інноваційних підприємств, підтримці інфраструктурних інновацій та заохоченні інфраструктурних інновацій [164].

Як зазначає Т. Хенсен, інноваційна політика - це складова частина соціально-економічної політики, спрямована на розвиток та стимулювання інноваційної діяльності, під якою розуміється створення нової або вдосконаленої продукції, нового або вдосконаленого технологічного процесу, що реалізуються в економічному обігу з використанням наукових досліджень, розробок дослідно-конструкторських робіт чи інших науково-технічних здобутків [165, с. 490].

Державна інноваційна політика, з позиції Б. Ешейм стосується широкого кола проблем:

- технологічної перебудови виробництва;

- формування інфраструктури та інформаційної бази нововведень;

- створення умов підвищення сприйнятливості економіки до нововведень;

- удосконалення освіти, насамперед вищої, для підготовки фахівців сучасного рівня, здатних до активних інноваційних дій;

- залучення іноземних інвестицій;

- сприяння формуванню ринкових механізмів для стимулювання інноваційних процесів;

- науково-технічного прогнозування та програмування [166, с. 15].

Вважаємо, що державна інноваційна політика – це комплекс заходів і напрямків діяльності держави, спрямованих на створення комплексних механізмів підтримки інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності національної наукомісткої продукції через систему інституційних перетворень, розробку і вдосконалення нормативно-правової бази та розвитку інфраструктури інноваційного процесу.

Основними цілями державної інноваційної політики, відповідно, є:

- створення економічних, правових та організаційних умов для інноваційної діяльності;

- сприяння активізації інноваційної діяльності, розвитку ринкових відносин та підприємництва в інноваційній сфері;

- підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції вітчизняних товаровиробників на основі створення та розповсюдження інновацій;

- сприяння розширенню взаємодії суб’єктів країни під час здійснення існуванні інноваційної діяльності;

- розширення державної підтримки інноваційної діяльності, підвищення ефективності використання державних ресурсів, що спрямовуються на розвиток інноваційної діяльності;

- здійснення заходів щодо підтримки вітчизняної інноваційної продукції на міжнародному ринку та розвитку експортного потенціалу країни.

Інноваційна політика є невід’ємною частиною соціально-економічної політики, у тому числі науково-технічної. Реалізація збалансованого

комплексу заходів у межах чіткого напряму, що визначає основні питання державного регулювання інноваційного розвитку з урахуванням соціально-економічних завдань, що стоять перед державою, є ключовою умовою його ефективності.

Інноваційна політика включає три етапи:

- розробку науково обґрунтованих концепцій розвитку інноваційної діяльності. Остання складає основи аналізу стану інноваційного потенціалу;

- визначення основних напрямів державної підтримки інновацій;

- здійснення практичних дій щодо реалізації поставлених цілей, спрямованих на підвищення інноваційної активності.

Сутність інноваційного розвитку економіки полягає в активізації інноваційної діяльності щодо створення, впровадження та широкого поширення нових продуктів, послуг та технологічних процесів як головних факторів якісного зростання. Інноваційна діяльність являє собою сукупність наукової, технологічної, організаційної, фінансової та комерційної діяльності, спрямованої на створення та впровадження на ринку нового чи вдосконаленого продукту, створення нового чи вдосконаленого технологічного процесу, використаного в практичній діяльності, або нової чи вдосконаленої організаційно-економічної форми, що забезпечує необхідну економічну та суспільну вигоду.

У методологічному плані інноваційна політика спирається на низку найважливіших принципів:

- стимулювання розвитку фундаментальних досліджень;

- використання вітчизняного наукового потенціалу як основу інноваційної політики;

- визнання особливої ролі держави у регулюванні правових відносин, створенні економічних умов та забезпеченні технічної підтримки інноваційної діяльності;

- інтеграція науково-технічної діяльності та освіти;

- концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках наукового розвитку;

- створення відповідних умов для конкуренції та підприємництва у науковій та технічній сферах;

- створення та підтримання цілісної моделі підготовки кваліфікованих кадрів усіх рівнів;

- пропаганда сучасних досягнень держави та усвідомлення неминучості їх подальшого просування, а також значущості для країни [167, с. 193].

Завданнями інноваційної політики є впровадження інновацій, сприяння соціальному прогресу та розвитку виробничих і невиробничих секторів національної економіки.

Відтак, запровадження ефективної інноваційної політики є головною умовою для зміни вектора розвитку економіки України в інноваційному напрямку. Реалізація перелічених вище завдань передбачає застосування комплексного підходу, спрямованого на інтеграцію НІС, модернізацію її інфраструктури та створення умов для розвитку інноваційної діяльності. Лише послідовне впровадження зазначених заходів забезпечить формування дієвої НІС, здатної підвищити конкурентоспроможність країни та сприяти переходу економіки на інноваційний етап.

Ефективна інноваційна політика є потужним інструментом країни для подолання економічного спаду, організації роботи внутрішнього ринку та подальшого виходу на світовий ринок високотехнологічної продукції. Незважаючи на активні зусилля щодо пошуку ефективних шляхів державного регулювання інноваційної діяльності, наразі важко говорити про наявність в Україні чітко визначеної національної інноваційної політики.

Як зазначає О.В. Гладка державна інноваційна політика України характеризується відсутністю системності і послідовності в діях представників влади. Враховуючи зазначене, ключовим завданням для стимулювання інноваційних ініціатив за допомогою державного регулювання [168, с. 148]. Проте для того, щоб правове забезпечення стало

ефективним інструментом розвитку інновацій, необхідно враховувати чинники, що впливають на цей процес.

1. *Високий інтелектуальний потенціал населення.* Україна завжди вважалася країною винахідників і науковців, однак наявність прогалин у правовому полі гальмує розвиток творчого потенціалу населення.

2. *Локалізація ресурсів, загальний низький рівень добробуту населення.* Значний розрив між великими власниками та рештою населення, зокрема представниками «середнього класу». Це передбачає створення умов у правовому полі для розвитку малого та середнього бізнесу саме у сфері інновацій шляхом заохочувальної податкової та кредитної політики.

3. *Курс держави на інноваційний розвиток.* Виражена політична воля вищих органів державної влади, їхня готовність сприяти інноваційному розвитку та здійснювати його державне фінансування – найважливіший фактор сучасного розвитку України.

4. *Правова свідомість суспільства*. Перебуває на стадії формування, а ідеологічні зміни, економічні та політичні негаразди доводять, що сучасні закони та держава все ще не в змозі належним чином захистити громадян, що уповільнює процес формування позитивного соціального статусу особистості і призводить до спаду творчої та підприємницької активності.

Саме з урахуванням представленого комплексу чинників має будуватися державна інноваційна політика України.

Так, виникає необхідність в розмежуванні двох категорій, а саме державної інноваційної політики і правової інноваційної політики. У цьому контексті доречно приділити увагу саме правовій інноваційній політиці як окремій складовій державної політики, що націлена на законодавче забезпечення, встановлення інституційних рамок та інструментів регулювання інноваційної діяльності. За таким підходом на перший план виходять інструментальні властивості права, а саме здатність останнього створювати передумови для формування і функціонування інноваційного середовища.

В такому контексті варто виокреслити наступні нормативно-правові акти, а саме: Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [7], Стратегію цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та операційного плану заходів з реалізації у 2025-2027 роках Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року [169].

Ключовим документом є Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Її метою є формування НІС з метою трансформації ідей у конкурентоспроможні продукти та послуги. До основних завдань Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року належить створення сприятливого правового поля і розвиток інноваційної інфраструктури [7].

Незважаючи на бажання законодавця створити дієву національна інноваційну систему, варто звернути увагу на недоліки Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року.

По-перше, розробка Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року не супроводжувалася широкими громадськими обговореннями та залученням представників як науки, так і бізнесу, які безпосередньо стикаються з проблемами в інноваційній сфері. Відсутність участі останніх негативно впливає як на зміст положень документа, так і на подальші механізми його реалізації, оскільки не враховує реальні потреби та перепони, з якими стикаються суб’єкти інноваційної діяльності.

По-друге, закріплені напрями і способи розв’язання проблем на практиці реалізувати складно через недостатню конкретизацію запропонованих заходів. Стратегія містить загальні формулювання: «створення сприятливого нормативно-правового поля» або «стимулювання підприємств до наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок», проте не уточнює які саме механізми повинні бути запроваджені. Наприклад, залишається невизначеним чи є необхідним розробка окремого нормативно-правового акту у сфері

інноваційної діяльності або внесення змін до Податкового кодексу України і закріплення зниженої ставки податку на прибуток для усіх суб'єктів інноваційної діяльності, що провадять діяльність у пріоритетних напрямах інноваційної діяльності. Тому, відсутність конкретних і деталізованих заходів ускладнює можливість реалізації стратегічних цілей та впровадження інноваційної політики.

По-третє, відсутні згадки про наукові та освітні установи в контексті створення баз на основі вищих навчальних закладів та установ для розвитку інноваційних стартапів та проведення наукових досліджень. Така прогалина створює ризик того, що інноваційні продукти будуть створюватися лише на підставі прикладних розробок без фундаментальних досліджень, що є необхідною передумовою для створення конкурентоспроможної національної економіки.

По-четверте, відсутність системи моніторингу реалізації заходів. Документ не містить положення, які встановлюють критерії ефективності реалізації заходів, не закріплена процедура звітності та її періодичність. Це так само позбавляє можливості представників влади оцінити рівень впровадження окреслених заходів та своєчасно внести зміни, щоб коригувати напрями реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року відповідно до реального стану розвитку інноваційної сфери.

Таким чином, Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року не закріплює засади для побудови дієвої НІС. Наявність окреслених вище прогалин свідчить про необхідність перегляду підходів до формування державної інноваційної політики задля закладання основ для формування життєздатного інноваційного сектору економіки.

Наступний документ, якому варто приділити увагу – це Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року [169]. Це новий акт, розроблений Міністерством цифрової трансформації України, прийнятий 31 грудня 2024 року. Держава була змушена оперативно

реагувати на виклики, переглядаючи чинне законодавство та адаптуючи його до нових реалій. Так, воєнні дії стали каталізатором змін в інноваційній політиці, яка почала змінюватися у 2022 році і продовжує формуватися у новому векторі, під впливом поточних викликів та реалій [169].

У першу чергу варто вказати, що при розробці Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року представниками влади було прийнято рішення провести публічні обговорення та отримати відгуки щодо проєкту документа. Міністерство цифрової трансформації у квітні 2023 року оприлюднило проєкт Стратегії розвитку екосистеми інновацій України і встановили двотижневий строк на отримання відгуків та рекомендацій щодо поліпшення документа [170].

Такі дії відображають прагнення законодавця забезпечувати відкритість і врахування інтересів учасників інноваційної діяльності у розробці нормативного документа. Серед учасників обговорення проєкту були представники окремих бізнес-об'єднань, а саме Kharkiv IT Cluster. Публічні обговорення мали позитивні результати, а саме: в документ було додано низку пропозицій, що орієнтовані на реальні потреби інноваційного сектору нашої країни. Водночас масштаб проведених обговорень не дав змогу долучитися представникам освіти і науки, що не дало можливостей відобразити інтереси науково-дослідницького та освітнього сектору. Відсутність представників науки та освіти звужує можливості генерації інноваційних ідей та переростання останніх в експериментальні дослідження та у готовий продукт в кінцевому результаті [171].

Одним із позитивних аспектів Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року є чітке визначення пріоритетних галузей інноваційної діяльності. У затвердженому документі відображені такі пріоритетні галузі інноваційної діяльності: DefenseTech, MedTech, AI, EdTech, Agritech, GovTech, GreenTech, напівпровідникові технології, імерсивні технології, космічні технології, безпілотні технології та автономні системи, безпечний кіберпростір, Borderless Fluid Economy [169].

Перевагою Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року є не лише визначення пріоритетних галузей інноваційної діяльності, а й деталізація конкретних заходів для кожної галузі. До прикладу:

- **DefenseTech:** запровадження технологій з елементами машинного аналізу даних; розробка бойових систем, що можуть здійснювати дії без участі людини; створення комплексів дистанційного озброєння; застосування мікросистем, інтегрованих на рівні сенсорики та управління.
- **MedTech:** створення біомеханічних протезів; цифрова трансформація систем управління в галузі охорони здоров'я; інтеграція технологій для дистанційного контролю за фізіологічними показниками у режимі реального часу; формування медико-технологічного інноваційного кластера для розробки сучасних медичних рішень.
- **AI (Штучний інтелект):** включення технологій штучного інтелекту в галузі освіти, економіки, сферу державного управління; впровадження моделі, здатної забезпечити баланс між інноваціями та правовими гарантіями; формування інноваційного середовища завдяки кластеру, який об'єднуватиме науково-дослідницькі установи, вищі навчальні заклади, стартапи та приватний сектор; підготовка концептуального документа у цій сфері; створення нормативної бази для розробки і впровадження інноваційної продукції на базі штучного інтелекту задля підвищення конкурентоспроможності.
- **EdTech:** оптимізація процедури отримання дозволів для учасників освітнього IT-сектору; розроблення стандартів оцінювання й акредитації програм освіти; посилення механізмів правового захисту інтелектуальної власності, в процесі створення освітніх цифрових продуктів; забезпечення доступу учасників edtech-ринку до суміжних галузей, а саме медичної, оборонної.
- **Agritech:** створення передумов для існування кластерів в аграрній сфері, що об'єднуватимуть наукові установи, заклади вищої освіти,

технологічні стартапи та приватні агрокомпанії; підтримка створення наукових парків і кластерних структур відповідно до принципів смартспеціалізації регіонів; залучення представників освіти, науки і бізнесу до розробки інноваційних агротехнологій; реалізація грантових програм для підтримки проєктів в аграрній сфері.

- **GovTech:** розробка цифрової платформи, що акумулює практичні інструменти, методології та успішні кейси у сфері цифрової трансформації; підготовка законодавчих ініціатив для чіткого закріплення повноважень і функціонального розподілу між органами державної влади, які займаються нормотворчою діяльністю; встановлення єдиних стандартів, що охоплюють повний цикл життєдіяльності програмного забезпечення; ініціювання аналітичних досліджень стану цифровізації публічних послуг, рівня задоволеності користувачів та обсягів наданих цифрових сервісів у сфері державного управління.
- **GreenTech:** застосування технологій штучного інтелекту в забезпеченні енергетичної безпеки, оптимізації систем диспетчеризації та розвитку інфраструктури енергетичних мереж; впровадження механізмів стимулювання інноваційних проєктів у сфері екологічно орієнтованих технологій; організація інформаційної, методичної та адміністративної підтримки для стартапів у сфері зеленої трансформації.
- **Напівпровідникові технології:** ініціювання законодавчого процесу у сфері напівпровідникових технологій з метою створення середовища для досліджень і розробок у сфері мікроелектроніки; стимулювання інвестування у створення виробничих потужностей для виготовлення напівпровідникової продукції; налагодження співпраці з представниками Європейського Союзу шляхом укладення меморандумів про спільну реалізацію інноваційних проєктів; створення інноваційного кластера за напрямком мікроелектроніки.
- **Імерсивні технології:** внесення змін до національних стандартів у сфері цифровізації задля відповідності з міжнародними нормами; створення

та підтримка функціонування спеціалізованого органу у сфері імерсивних технологій, який виконуватиме дослідницькі функції;

- **Космічні технології:** гармонізація національного законодавства у сфері космічної діяльності із законодавством Європейського Союзу; запровадження міжнародних стандартів управління якістю в космічному секторі; формування цільової програми розвитку космічної галузі; вдосконалення процедури державного замовлення на підготовку спеціалістів у сфері космічних технологій.
- **Безпілотні технології та автономні системи:** реалізація ініціатив із застосування безпілотних технологій в оборонному, аграрному секторах і транспортній інфраструктурі; стимулювання взаємодії з провідними технологічними компаніями та науковими установами для розробки автономних рішень; підтримка інноваційних проєктів, націлених на створення розробок для розмінування із залученням сучасних технологій навігації, штучного інтелекту.
- **Безпечний кіберпростір:** розробка спеціального закону, що визначатиме засади функціонування ринку страхування кіберризиків; формування інноваційного кластера у сфері кібербезпеки з метою розробки рішень у сфері цифрової безпеки; впровадження системи технічного регулювання й процедур оцінки відповідності у сфері кіберзахисту відповідно до актуальних загроз та міжнародних стандартів.
- **Borderless Fluid Economy:** запровадження цифрових інструментів для оптимізації бізнес-процесів; автоматизація операцій та підвищення продуктивності; створення єдиної платформи, що збирає методичні матеріали, приклади успішних практик і стандартизовані підходи до цифрової трансформації; організація заходів, спрямованих на просування технологічних рішень у сфері govtech та зміцнення міжнародного співробітництва у цій галузі [169].

При розробці Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року розробниками було приділено особливу

увагу розвитку технологій на базі штучного інтелекту. З огляду на це, застосування штучного інтелекту сприятиме прискоренню та полегшенню діяльності суб'єктів господарювання в окреслених сферах діяльності, а також створить додаткові передумови для реалізації інноваційних проєктів [172]. Досвід інших держав підтверджує, що можливість оперативного реагувати на суспільні потреби в умовах воєнного і післявоєнного періоду у великій мірі залежить від впровадження цифрових технологій. Зокрема, використання штучного інтелекту є одним з ключових напрямів модернізації стратегічних галузей економіки, так як демонструють високий потенціал застосування у сферах національної безпеки, медицини, логістики, систем управління та інших видах діяльності, що потребують високого рівня автоматизації [173, с. 101].

Серед недоліків Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року варто виділити загальні формулювання, наприклад: «створення сприятливих умов» або «підвищення рівня інноваційності». Такі формулювання ускладнюють процедуру реалізації визначених заходів, оскільки не встановлюють чітких механізмів їх виконання.

Ще одним недоліком є відсутність інтеграції з іншими документами, що визначають державну політику. Наприклад, одним із пріоритетних напрямів Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року є Borderless Fluid Economy, однак у документі не згадується про необхідність узгодження плану заходів з положеннями Національної економічної стратегії до 2030 року [174]. Так, відсутність синхронізації між стратегічними документами створює ризики дублювання заходів, що в кінцевому результаті впливає на досягнення позитивного результату від реалізованих змін.

Крім цього, варто закцентувати на розпорошеності повноважень між Міністерством цифрової трансформації України, який відповідає за звітування про реалізацію заходів, визначених Стратегією цифрового

розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року або Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України, яке відповідає за впровадження міжнародних стандартів управління промисловістю в космічній сфері не сприяє ефективній співпраці при реалізації Стратегії. Така розпорошеність може призвести до дублювання функцій або неузгодженості в діях представників різних міністерств [175, с. 48].

Відтак, запровадження узгодженої та дієвої інноваційної політики є головною умовою для зміни вектора розвитку економіки України в інноваційному напрямку. Сучасна інноваційна політика перебуває на етапі побудови. Аналіз ключових документів в інноваційній сфері дозволяє дійти висновку, що є необхідність зміни державної інноваційної політики від загально окреслених цілей до розробки чітких і конкретних механізмів їх реалізації, що є не просто бажанням, а необхідністю. Крім цього, наявність неузгодженості між прийнятими стратегіями та обмежена участь представників науки та освіти в інноваційній сфері створюють додаткові перепони у формуванні цілісної національної інноваційної системи. Саме тому подальший розвиток державної інноваційної політики має засновуватися на комплексному підході, який буде враховувати систему моніторингу та оцінювання ефективності впровадження заходів та залучення представників науки та освіти в інноваційній сфері. Такий підхід буде сприяти розвитку інноваційного потенціалу держави та забезпечить комплексне впровадження інновацій в реальний сектор економіки.

Узагальнюючи вищезазначене, приходимо до висновку, що правова інноваційна політика є найбільш уразливою та недоопрацьованою складовою державної інноваційної політики, що зумовлює її фрагментарний і декларативний характер.

У зв’язку з цим виникає потреба у формуванні нової методології державної інноваційної політики, основними елементами якої має стати правова і законодавча політики. В цьому контексті увага має приділятися не

лише відтворенню поточного стану правового регулювання, а й реалізації заходів для створення цілісного механізму інноваційних відносин. На перших етапах правова політика має фокусуватися на визначенні правової природи інноваційних процесів і визначенні суб'єктів, учасників, об'єктів, їхнього правового статусу та оборотоздатності об'єктів, а також на формах взаємодії. Законодавча політика, у свою чергу, забезпечує трансформацію зазначених підходів у систему нормативно-правових актів та спеціальних правових механізмів.

У першу чергу це стосується належного правового закріплення механізму інноваційної діяльності, в тому числі визначення суб'єктів, об'єктів і правових форм реалізації інновацій. На цьому етапі доцільно розробити засади щодо інноваційно-орієнтованих форм господарювання, а саме стартапів, венчурних фондів, компаній з управління інтелектуальними активами.

Н.К. Гольєва вказує на необхідність законодавчого врегулювання інноваційно-орієнтованих форм господарювання. Наприклад, запропоновано розуміти стартапи юридичними особами корпоративного типу, які мають спеціальну правосуб'єктність внаслідок наявності інноваційного продукту в складі їхнього статутного капіталу. Внаслідок цього пропонується запровадити спеціальний правовий режим для діяльності стартапів і прийняти профільний закон.

Щодо венчурного інвестування, то запропоновано розглядати венчурний фонд в якості окремого учасника інноваційних відносин, що має функціонувати у формі корпоративного інвестиційного фонду задля гарантування прозорості в управлінні.

У своїй роботі Н.К. Гольєва пропонує виокремити особливого суб'єкта господарювання, а саме компаній з управління інтелектуальними активами. Незважаючи на правову регламентацію діяльності компаній з управління активами, чинне законодавство не регулює питання діяльності компаній з управління інтелектуальними активами. Так, враховуючи специфіку

інноваційного інвестування, його ризикованість і нестандартну правову природу договірних відносин інвесторів з компаніями з управління інтелектуальними активами існує необхідність розробки спеціального нормативно-правового акту [78, с. 2, 3, 10].

Крім цього, в умовах трансформації економіки важливу роль відіграє формування архітектури організаційно-господарського забезпечення інноваційної політики, а саме визначення суб'єктного складу, а також засобів стимулювання інноваційної діяльності шляхом надання інституційної підтримки, грантів або встановлення спеціальних правових режимів.

Надалі активується регулятивно-динамічна функція права, що буде реалізована через інструменти державного регулювання і стимулювання інноваційних процесів. У цьому контексті доречно зазначити, що регулятивно-динамічна функція забезпечує здатність правової системи реагувати на зміни та виклики в інноваційній сфері. Ця функція має на меті не лише закріплювати норми права, а й формувати інструменти державного впливу для стимулювання інноваційної діяльності. Так, регулятивно-динамічна функція реалізовується шляхом розробки і закріплення сукупності стимулів, закріплення механізмів державної допомоги, створення умов для розвитку ППП, надання лізингової, страхової і гарантійної підтримки. Таким чином, правова система повинна не лише встановлювати правила гри для суб'єктів інноваційної діяльності, а й забезпечувати наявність та функціонування інструментів державного регулювання.

У цьому аспекті доречно говорити про поєднання регулятивно-статичної та регулятивно-динамічної функцій права, що дозволяють не лише забезпечити правову стабільність і адаптивність нормативної системи. Такі проблеми як відсутність інструментальних аспектів в стратегічних документах, низька ефективність правових інструментів стимулювання інноваційної діяльності та дублювання компетенцій органів державної влади лише підкреслює швидку потребу в законодавчому втручанні та оновленні нормативної бази в інноваційній сфері.

Враховуючи вищенаведене, доречним видається застосування портфельної концепції для розподілу державних витрат за напрямами підтримки з метою збалансування ресурсів і спрямовування їх на усунення ключових бар'єрів розвитку бізнесу. Поєднання такої концепції з оцінкою ефективності програм підтримки забезпечує орієнтацію державного фінансування на заходи, що сприяють розвиткові інноваційної активності [176, с.520].

Реалізація цих інструментів передбачає чітке розуміння особливостей державного впливу, оскільки результативність портфельної концепції залежить від узгодженості політик та інституційних засобів регулювання.

Вплив держави на економічну сферу здійснюється шляхом наявності трьох рівні політики: економічної, правової і законодавчої, кожна з яких має власну інструментальну базу і своє завдання. Так, економічна політика розробляє цілі розвитку, формує систему показників і визначає засоби для їх досягнення. Надалі це трансформується в правову політику і відповідно поставлені цілі і засоби досягнення завдань ми перетворюємо на мову нормативно-правового регулювання. На наступному рівні правова політика отримує своє втілення у законодавчій політиці, яка використовує інструменти законодавчої техніки, а саме формує зміст нормативно-правових актів, визначає напрями реформування, усуває прогалини і колізії, а також створює нові механізми, націлені на досягнення економічних і правових цілей.

У цьому контексті економіко-правова політика держави є складою загальної правової політики і забезпечує ефективну реалізацію цілей державної економічної політики шляхом прямого впливу на правозастосування [177, с. 385]

Так, окреслені рівні політики відрізняються за змістом, типом роботи і колом виконавців. В нашій практиці таке розмежування відсутнє, що знижує ефективність впливу держави на економічні відносини. Ігнорування трансформаційних механізмів переходу від одного рівня політики до іншого

зумовлює те, що визначені завдання не знаходять належного правового втілення і як результат державний вплив втрачає системність, а реалізація економічних цілей має фрагментарний характер.

У такому контексті необхідно сформувати чітку методологію розробки і реалізації кожної із рівнів політики. Лише послідовність і комплекстність перетворень економічних цілей у правову площину, а надалі у законодавчі механізми зможуть забезпечити ефективність державного регулювання.

Таким чином, правова інноваційна політика повинна переплітатися з законодавчою політикою, яка передбачає цілеспрямоване оновлення нормативної бази шляхом внесення змін до чинних законів, прийняття нових нормативно-правових актів, розробку спеціальних правових механізмів. Саме тому, основним напрямом держави є розробка комплексної правової інноваційної політики, що націлена на стимулювання інноваційного розвитку. Так, одним із механізмів реалізації політики є кодифікація нормативно-правових актів в інноваційній сфері [79, с. 47]. Такі дії дозволять забезпечити комплексну правову базу для розвитку інноваційної системи, підвищать її адаптивність до сучасних викликів та сформують середовище для інноваційного прориву.

Доречною є ідея поглиблення участі держави у фінансуванні інноваційних проєктів за допомогою ППП. Як зазначає В. Е. Вакім, публічно-приватне партнерство доцільно віднести до форм спеціального режиму інноваційної діяльності, враховуючи його потенціал у реалізації інноваційних проєктів із залученням державних коштів. У такому ключі обґрунтовано потребу у внесенні змін до Закону України «Про державно-приватне партнерство» шляхом врахування можливості застосування його норм в інноваційній сфері, а також необхідність розроблення окремого нормативно-правового акта — Закону України «Про державно-приватне партнерство в інноваційній сфері» [118, с. 11]. Зазначені пропозиції були розроблені за умов дії Закону України «Про державно-приватне

партнерство» та відображають стан правового регулювання на момент проведення відповідного дослідження.

3.2. Реформування системи суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави відповідно до систематики об'єктів інноваційної сфери господарювання

Проблема реалізації державної інноваційної політики та розробки дієвого правового механізму безпосередньо пов'язана з питанням інституційної структури суб'єктів організаційно-господарських повноважень інноваційної сфери господарювання. На підставі вищеокресленого аналізу вбачається, що чинна система суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави не є ефективною. Такі проблеми зумовлені неузгодженістю повноважень та недосконалою координацією між різними органами державної влади.

Сучасні виклики з якими стикнулася Україна, як всередині країни, так і за її межами, підштовхує нас до необхідності реформування суб'єктного складу з метою створення підґрунтя для розбудови життєздатної НІС. Такі зміни у суб'єктному складі мають базуватися на систематиці об'єктів інноваційної сфери господарювання, що дозволить забезпечити цілісність та ефективність державного впливу.

Так, дисертація стосується конструювання змісту і моделі організаційно-господарського забезпечення інноваційної сфери. Таке забезпечення охоплює об'єкти, що потребують державної підтримки; суб'єктів, на яких націлений державний вплив; державну політику, якою мають керуватися суб'єкти організаційно-господарських повноважень і засоби державного регулювання, які мають використовуватися в межах інноваційної політики. У роботі пропонуються концепція, що визначає, яким чином мають бути забезпечені організаційно-господарські відносини в інноваційній сфері. Окрема увага приділяється тому, що у сфері державного

управління інноваційною сферою є суттєвий недолік, а саме відсутність органу, який має повноваження координувати й спрямовувати розвиток усієї НІС. Таким чином, дане дисертаційне дослідження не має жорсткої прив'язки до чинного законодавства, адже досліджувана система функціонує, по суті, у певному вакуумі нормативно-правового регулювання. Саме тому робота має концептуальний характер і спрямована на розробку теоретичної моделі майбутньої ефективної системи організаційно-господарського забезпечення інноваційної діяльності.

Відповідно до об'єктної концепції, державне регулювання має охоплювати не лише окремі об'єкти, такі як інноваційний проєкт чи технології, а й контролювати суб'єктів інноваційної інфраструктури, які прямо чи опосередковано залучені до інноваційного процесу. Така концепція дозволить не лише чітко визначити об'єкт державного управління в інноваційній сфері, а й забезпечить баланс між галузевою спеціалізацією і міжгалузевою координацією задля функціонування НІС.

У першу чергу зазначимо, що у межах об'єктної концепції потрібно виділяти макрорівень і мікрорівень національної інноваційної системи. Так, макрорівень складає національна інноваційна система як цілісний об'єкт, що містить інститути, механізми державного регулювання. В межах макрорівня відбувається аналіз питань як функціонують ключові елементи системи, які механізми та інструменти забезпечують її роботу, яким чином працює ринок інноваційних продуктів. На цьому рівні увага зосереджується на науковому потенціалі держави, її технологічному рівні та ресурсному забезпеченні. Саме тому з метою створення ефективної управлінської моделі на макрорівні необхідним є створення окремого спеціалізованого органу, який буде координувати всю систему.

Також варто врахувати загальні засади державного управління, адже функціонування НІС залежить від послідовності та єдності механізмів державного регулювання. У цьому контексті доречно зазначити, що публічне управління повинно спиратися на послідовні та узгоджені методи

державного впливу на економічні блоки суспільних відносин, що, у свою чергу, підкреслює потребу у цілісності та гармонійності регуляторних підходів під час формування інноваційної політики держави [178,с.183]

Мікрорівень пов'язаний із реалізацією окремих проєктів і функціонуванням суб'єктів інноваційної інфраструктури. На цьому рівні вирішуються питання практичного характеру, а саме: впровадження технологій у виробництво, комерціалізації інноваційної продукції. На мікрорівні функціонують державні органи, які виконують завдання в межах наявної у них компетенції.

Поєднання макрорівня і мікрорівня є принципово важливим, адже воно дозволяє підтримувати життєздатність національної інноваційної системи, яка працює як цілісний механізм, а окремі проєкти і суб'єкти інноваційної інфраструктури діють як активні ланки останньої. Зокрема, у випадку діяльності технологічних парків важливо забезпечити їх реальне функціонування, а не лише існування на папері, що додатково підкреслює необхідність поєднання макрорівня і мікрорівня при розробці системи суб'єктів організаційно-господарських повноважень в інноваційній сфері.

Як зазначає Н.К. Гольєва, інституційні зміни в інноваційній сфері мають реалізовуватися шляхом побудови дворівневої системи організаційно-господарського управління. Перший рівень має бути представлений органом виконавчої влади загальної компетенції, який буде підзвітний і підпорядкований Кабінету Міністрів України та здійснюватиме координацію реалізації державної інноваційної політики на рівні НІС на всіх її ланках. Другий рівень має бути представлений структурними підрозділами у складі галузевих міністерств, що будуть відповідати за інноваційний розвиток у відповідній сфері. Так, ці підрозділи мають функціонувати на умовах подвійного підпорядкування – власному міністру та спеціальному органу виконавчої влади, який координуватиме їхню діяльність в інноваційній сфері.

Таким чином, подвійне підпорядкування має на меті усунення фрагментарності в управлінні та забезпеченні єдності в реалізації державної інноваційної політики на всіх рівнях її реалізації [78, с. 7-8].

Підтримуючі зазначені Н.К. Гольєвою положення, вважаємо за доцільне подальший розвиток цієї моделі на підставі об'єктної концепції, в основі якого здійснюємо розподіл повноважень органів державної влади за об'єктами НІС. Такий підхід забезпечить не лише координацію органів державної влади, а й чітке визначення компетенційного навантаження кожного органу виконавчої влади. Таким чином, поєднання об'єктної концепції та ідеї подвійного підпорядкування створює основу для побудови збалансованої структури органів державного управління.

У цьому контексті варто зупинитися на питанні допустимості багаторівневого управлінського впливу та його відмежування від принципу подвійного адміністрування. Подвійне адміністрування доцільно розуміти як наділення різних органів виконавчої влади однаковою компетенцією щодо управління тим самим об'єктом, що призводить до дублювання управлінських рішень, розмиття відповідальності та порушення єдності державного управління.

Запропонований у роботі підхіж до реформування системи органів організаційно-господарських повноважень не ґрунтується на ідеї подвійного адміністрування, оскільки не передбачає дублювання управлінських функцій і паралельного впливу органів державної влади на одні й ті самі об'єкти. Ця ідея базується на системному та багаторівневому підході до організації державного впливу, зумовленому специфікою інноваційних господарських правовідносин.

В першу чергу треба зазначити, що інноваційна діяльність реалізується на різних рівнях, що потребують диференційованих управлінських рішень. На інституційному рівні функціонування національної інноваційної системи зумовлює необхідність центрального органу виконавчої влади, відповідального за формування та реалізацію державної інноваційної

політики – запропоноване Міністерство інноваційної політики. Водночас на галузевому рівні організаційно-господарський вплив здійснюється галузевими міністерствами з урахуванням технологічної специфіки відповідних секторів економіки.

За таких умов має місце не конкуренція компетенцій, а поєднання рівнів державного впливу, засноване на механізмах координації та зворотного зв'язку. Запропонована модель узгоджується з принципом єдності виконавчої влади, що закріплений у Конституції України, оскільки кожен орган виконавчої влади зберігає власну сферу компетенції і реалізовує управлінські функції на відповідному рівні інноваційних правовідносин.

Отже, йдеться не про подвійне адміністрування, а про функціонально розмежовану та узгоджену систему спільного організаційно-господарського впливу, що відповідає багаторівневій природі інноваційної діяльності і спрямована на підвищення ефективності державної інноваційної політики.

Так, на цій основі пропонуємо власні наукові пропозиції щодо структури, функціонального навантаження і взаємодії органів державної влади в інноваційній сфері для забезпечення узгодженої і ефективної побудови НІС.

1. Національна інноваційна система та її ланки. НІС розглядається як макрооб'єкт управління, що охоплює сукупність взаємопов'язаних елементів, а саме: інститутів, механізмів державного регулювання, суб'єктів інноваційної інфраструктури та суб'єктів організаційно-господарських повноважень. У межах об'єктного підходу НІС розуміється як цілісна система, яка має свій внутрішній поділ на ланки та зв'язки між ними. В такому ключі управління таким макрооб'єктом здійснюється трьома основними органами: Кабінетом Міністрів України, МОН і Міністерством інноваційної політики. Кабінет Міністрів України є вищим органом в системі органів виконавчої влади, відповідальним за інноваційний розвиток держави [156]. Саме Кабінет Міністрів України приймає стратегічні документи, в яких визначає напрям державної

інноваційної політики держави. Таким чином, участь Кабінету Міністрів України в управлінні НІС є об'єктивною необхідністю не лише через його статус, а й компетенційне навантаження. Саме тому Кабінет Міністрів України відіграє роль координатора, який забезпечує взаємодію між органами державної влади і визначає напрями державної політики в інноваційній сфері.

МОН виконує функції управління основною ланкою в межах НІС, а саме освітньо-науковою. У зв'язку з історично сформованими повноваженнями, МОН відповідає за управління науковим потенціалом, організацію прикладних досліджень, створення інноваційних підприємств на базі вищих навчальних закладів [144]. Так, МОН не охоплює управління всією НІС, його повноваження обмежуються лише освітньо-науковою ланкою, які буде реалізовувати галузевий департамент в цій сфері. Тому, МОН повинен підпорядковуватися Міністерству інноваційної політики. Таке підпорядкування буде чітко розмежовувати зону відповідальності в межах НІС.

Міністерство інноваційної політики має бути спеціально створеним органом загальної компетенції в інноваційній сфері зі спеціальним статусом. Основною функцією такого міністерства має стати координація системи органів організаційно-господарських повноважень держави, незалежно від галузевої приналежності. Особливістю повноважень такого органу має стати право координувати реалізацію інноваційної політики в межах предметів відання інших міністерств, здійснювати моніторинг та оцінювання ефективності реалізації державної інноваційної політики галузевими міністерствами, організовувати міжвідомчу координацію на підставі принципу подвійного підпорядкування. Таким чином, Міністерство інноваційної політики наділяється особливим статусом для проникнення в предмети відання інших міністерств для здійснення контролю і забезпечення єдиного шляху формування і реалізації державної інноваційної політики.

Отже, такий об'єкт як НІС та її ланки охоплює три рівні управління: загальнодержавний стратегічний рівень (Кабінет Міністрів України), координуючий рівень (МІП), галузевий рівень (МОН). Такий розподіл забезпечить баланс в управлінні, поєднуючи політичне планування, міжгалузеву координацію і функціональну реалізацію інноваційної політики.

2. Інноваційні підприємства і стартапи. Окреслені об'єкти функціонують на мікрорівні інноваційної діяльності. Метою їхньої діяльності є генерація інноваційних ідей, розробка продуктів та їх комерціалізація. У зв'язку з цим, інноваційні підприємства і стартапи потребують державної підтримки і супроводу. Науковці визначають, що стартапи є провідним отримувачем інституційної підтримки та ключовим чинником зародження інноваційних процесів [179, с.116]. У межах об'єктного підходу доцільно визначити такі органи управління: спеціальні департаменти в межах Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України і Міністерства цифрової трансформації України. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України є центральним органом виконавчої влади у сферах економіки, торгівлі, підприємництва [143]. Враховуючи компетенцію Міністерства економіки, довкілля та сільського господарсьва України, доцільно створити галузевий департамент і визначити його відповідальним за діяльність інноваційних підприємств і стартапів. Для цього пропонується визначити такі повноваження для спеціального департаменту Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України: розробка інструментів публічно-приватного партнерства; координація діяльності інноваційних підприємств; нормативне забезпечення їх діяльності; управління програмами підтримки (гранти, дотації, кредити). В той самий час, Міністерство цифрової трансформації України відповідає за сферу цифрової економіки, цифрових інновацій, штучного інтелекту [145]. Це зумовлено тим, що цифровізація є одним із ключових напрямів інноваційного розвитку, а тому стартапи та інноваційні підприємства є рушійною силою економічного зростання. Таким чином, Міністерство

цифрової трансформації України не лише створює передумови для розвитку цифрових інновацій, а й здійснює управління цифровими складовими інноваційної економіки. Саме тому, надання повноважень Міністерству економіки України і Міністерству цифрової трансформації України є логічним рішенням, яке відповідає специфіці об'єктів управління. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України має ресурси для розвитку інновацій шляхом фінансових інструментів підтримки. Натомість Міністерство цифрової трансформації наділене ресурсами для цифрового супроводу інноваційних процесів. Таким чином, такий розподіл забезпечить комплексний підхід, який охоплює економічні та цифрові компоненти інноваційної діяльності. Так, як було зазначено раніше всі підрозділи в складі цих міністерств мають функціонувати за принципом подвійного підпорядкування – підконтрольність галузевому міністру в межах предметної компетенції так і органу загальної компетенції в інноваційній сфері – Міністерству інноваційної політики.

3. Інфраструктурні організації (венчурні фонди, компанії з управління інтелектуальними активами, лізингові компанії). Названі організації становлять окремий об'єкт державного управління в межах НІС, адже їхня діяльність пов'язана не з безпосередньою участю в інноваційних процесах, а пов'язана із виконанням допоміжних функцій для безпосередніх суб'єктів інноваційної діяльності. Діяльність цих суб'єктів має на меті усунення перешкод, акумулювання коштів та управління інноваційними процесами. У межах об'єктного підходу доцільно управлінські функції за інфраструктурними організаціями покласти на новостворений галузевий департамент в межах Міністерства фінансів України. Враховуючи компетенцію Міністерства фінансів України, а саме здатність контролювати діяльність фінансових установ та управляти бюджетними програмами підтримки, останнє може безпосередньо впливати на діяльність венчурних фондів, лізингових компаній та компаній з управління інтелектуальними активами [180]. Враховуючи фінансову природу, інфраструктурні організації

повинна контролюватися органом, який володіє профільними інструментами. Такий підхід надасть можливість сформувати комплексну модель управління, що поєднуватиме державну підтримку на рівні Міністерства фінансів України та координації і контроль з боку органу загальної компетенції – Міністерству інноваційної політики.

4. Інноваційні проєкти. Інноваційні проєкти є важливим об'єктом державного управління, однак на відміну від інших елементів національної інноваційної системи, останні не можуть бути закріплені виключно за одним органом виконавчої влади. Така особливість обумовлена їхнім різнопрофільним характером, оскільки інноваційні проєкти реалізовуються в різних сферах суспільного життя: медицині, промисловості, аграрному та оборонному секторах. У зв'язку з цим інноваційні проєкти залежно від напрямку мають підпорядковуватися відповідному галузевому міністерству. Так, у межах кожного галузевого міністерства має функціонувати департамент з питань інноваційного розвитку для здійснення експертизи, супроводу, моніторингу та оцінювання ефективності інноваційних проєктів. Водночас якщо мова йде про інноваційні проєкти загальнодержавного рівня – так звані «суперпроєкти» (створення вакцини або новітнього озброєння), то повноваження у цій сфері належать виключно Міністерству інноваційної політики. Це зумовлено тим, що такі проєкти мають стратегічне значення для держави, а тому виходять за межі повноважень галузевих міністерств. Так, незалежно від рівня значущості проєкту, контроль за реалізацією інноваційних проєктів здійснюється за принципом подвійного підпорядкування: з одного боку – галузевому міністру, а з іншого боку – спеціально створеному органу загальної компетенції – Міністерству інноваційної політики, яке буде здійснювати координацію і моніторинг реалізації державної інноваційної політики. Запровадження такої конструкції забезпечить баланс між галузевою автономією та централізованою управлінською політикою, створюючи умови для ефективного використання ресурсів з метою реалізації інноваційних проєктів.

5. Інноваційні кластери і технологічні парки. Визначені суб'єкти інноваційної інфраструктури є важливими елементами національної інноваційної системи, які сприяють створенню сприятливого середовища для реалізації проєктів та інтеграції представників освіти, держави й бізнесу. Незважаючи на схожість мети їх діяльності, зазначені суб'єкти інноваційної інфраструктури мають різну структуру, що потребує визначення для них різних органів управління.

Інноваційні кластери функціонують на макрорівні, а також виходять за межі однієї галузі і мають багатофункціональну структуру. Інноваційні кластери потрібно розглядати як динамічні утворення, що створюються внаслідок взаємодії представників різних галузей, які об'єднуючись створюють єдиний простір для генерації та виробництва інновацій. Інноваційні кластери не лише стимулюють продуктивність компаній, а також впливають на підходи у веденні бізнесу. Таким чином, останні виступають центрами взаємодії, які повинні координуватися централізовано, а саме Міністерством інноваційної політики, яке володіє загальною інноваційною компетенцією і здатне реалізовувати комплексну кластерну політику. У межах вказаного міністерства доцільно створити департамент з питань діяльності інноваційних кластерів, який буде відповідати за розробку і впровадження кластерної політики, моніторинг ефективності діяльності інноваційних кластерів, розробку інструментів державного регулювання.

Так, на відміну від інноваційних кластерів, технологічні парки функціонують на мезорівні і мають чітку галузеву і територіальну приналежність. Діяльність технологічних парків орієнтовано на реалізацію наукових досліджень і впровадження їх результатів у виробництво. Тому, враховуючи практичну орієнтацію, доцільно покласти повноваження з управління технологічними парками на департамент з питань інноваційного розвитку кожного галузевого міністерства залежно від напрямку їх діяльності. Водночас для забезпечення єдиної державної інноваційної політики та здійснення контролю за діяльністю, доцільно функціонувати за

принципом подвійного підпорядкування: галузевому міністру, який відповідає за діяльність технологічного парку в межах своєї сфери і Міністерству інноваційної політики, яке координує діяльність та забезпечує підтримку для діяльності технологічних парків. Такий розподіл повноважень дозволить чітко розподілити зони відповідальності, забезпечуючи узгодженість в управлінні інноваційною сферою.

Так, відповідно до статті 16 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» до центральних органів виконавчої влади окрім міністерств, ще належать агенства [181]. Тому, доречно надати Міністерству інноваційної політики як спеціальному органу загальної компетенції в інноваційній сфері повноваження зі створення функціональних агенств, які реалізовують державну інноваційну політику на практичному рівні і відповідають за виконання спеціальних завдань без прив'язки до галузі. Такі агенства повинні мати над галузевий характер, виконуючі спеціальні функції в інноваційній сфері, такі як: надання грантової підтримки, проведення конкурсів на державне замовлення, здійснення кредитно-страхового забезпечення інноваційної діяльності, створення лізингових механізмів підтримки виробників інноваційних продуктів та/або продукції, управління програмами державного рівня. Потреба у створенні таких агенств зумовлена міжгалузевою спрямованість інноваційних процесів. Як приклад: закупівля обладнання подвійного призначення, яке необхідне не лише для оборонної, але й для цивільної сфери. Така потреба не може бути закрита галузевими структурами, а тому зумовлює потребу у створенні над галузевого інституту без прив'язки до конкретної сфери господарювання. Повномасштабне вторгнення лише загострило цю потребу, акцентувавши увагу на загрозах не лише для національної, а й для глобальної безпеки. Введення воєнного стану зумовило зміни у державній політиці, які були зумовлені потребою оперативного нормативного врегулювання. Такі зміни були і залишаються продиктованими необхідністю забезпечення обороноздатності, економічної стійкості і підтримки виробництва [182, с. 17]. Узагальнюючи, зазначене

підтверджує, що ефективне управління інноваційними процесами в умовах підвищених безпекових ризиків потребує не лише оновлення правових механізмів, а й створення органів, здатних забезпечити міжгалузеву координацію, швидку адаптацію до зовнішніх викликів та системну підтримку стратегічно важливих напрямів розвитку.

Окрему увагу варто приділити створенню агенств, які будуть здійснювати координаційний і наглядовий вплив на суб'єкти інноваційної інфраструктури, які є комплексними за своєю організаційною і функціональною природою або створюються як об'єднання суб'єктів господарювання. До таких суб'єктів належать технологічні парки, інноваційні кластери. У цьому контексті пропонуємо створити Агенство з управління об'єктами спеціального режиму інноваційного розвитку як над галузевий інститут, який буде відповідати за ведення реєстрів таких суб'єктів інноваційної інфраструктури, здійснювати оцінку ефективності діяльності, моніторити дотримання умов спеціальних режимів інноваційної діяльності окресленими суб'єктами.

Таким чином, створення агенств у підпорядкуванні Міністерству інноваційної політики централізує фінансові потоки і важелі впливу з метою уникнення фрагментованості повноважень і створить «об'ємну» модель управління інноваційною сферою, яка буде поєднувати у собі централізовану координацію зі спеціалізованою компетенцією агенств.

Узагальнюючи вищенаведене, запропонована модель реформування моделі суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави на основі об'єктної концепції та ідеї подвійного підпорядкування формує узгоджену і функціонально дієву систему державного управління інноваційною сферою. Така система забезпечує комплексне охоплення НІС як макрооб'єкта та її структурних елементів відповідно до специфіки та галузевої приналежності. Так, запропонована модель створює передумови для впровадження інновацій у всі сфери життєдіяльності, сприяє підвищенню ефективності державної інноваційної політики.

Висновки до розділу 3:

1. Розкрито зміст інноваційної політики як складової державної економічної політики, спрямованої на формування нормативної бази, розвиток інноваційної інфраструктури, зміцнення зв'язків між наукою, бізнесом і державою та інтеграцію НІС у міжнародний простір.

На підставі аналізу стратегічних документів у сфері інноваційної діяльності зроблено висновок про те, що сучасна інноваційна політика України перебуває на етапі становлення й характеризується переважанням загальних декларативних цілей над чітко визначеними механізмами їх реалізації, неузгодженістю між прийнятими стратегіями та недостатньою участю представників науки й освіти.

Запропоновано перейти до комплексної моделі інноваційної політики, яка поєднує систему моніторингу, оцінювання ефективності впроваджуваних заходів і інституційні механізми залучення науково-освітнього середовища до формування та реалізації державної інноваційної політики.

2. Обґрунтовано, що чинна система суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави у сфері інновацій не забезпечує належної узгодженості й координації дій та потребує реформування на основі об'єктної концепції організаційно-господарського забезпечення.

Розроблено підхід, відповідно до якого розподіл повноважень органів державної влади має здійснюватися з урахуванням систематики об'єктів інноваційної сфери господарювання, що дозволяє забезпечити цілісність державного впливу, усунути фрагментарність управління та чітко визначити компетенційне навантаження кожного органу.

Поєднання об'єктної концепції з принципом подвійного підпорядкування обґрунтовано як основу для формування збалансованої, узгодженої та функціонально дієвої моделі державного управління інноваційною сферою.

Запропоновано концепцію інституційної реформи системи органів, що здійснюють організаційно-господарське забезпечення функціонування національної інноваційної системи, яка передбачає створення Міністерства інноваційної політики як центрального органу загальної компетенції в інноваційній сфері.

Обґрунтовано, що в підпорядкуванні Міністерства інноваційної політики доцільно сформувати надгалузеві агенції, відповідальні за реалізацію спеціалізованих завдань у різних сегментах інноваційної діяльності. Така модель дозволить централізувати управління, уніфікувати функції, узгодити фінансові потоки, забезпечити координацію між органами різних рівнів та підвищити ефективність реалізації державної інноваційної політики, створюючи інституційні передумови для комплексного розвитку національної інноваційної системи.

ВИСНОВКИ:

1. Обґрунтовано розуміння, що поняття «національна інноваційна система» та «національна інноваційна екосистема» доцільно розглядати як взаємозамінні, оскільки запровадження терміна «екосистема» відображає радше сучасні тенденції опису динаміки взаємодії, а не нову за змістом правову категорію. Національну інноваційну систему запропоновано визначати як сукупність взаємопов’язаних елементів, які здійснюють виробництво та комерційну реалізацію результатів наукових знань і технологій, забезпечують розробку, комерціалізацію та практичне застосування результатів інтелектуальної діяльності з метою створення інновацій.

При цьому підкреслено інтегрованість НІС у міжнародні інноваційні процеси, пріоритет науки, освіти та наукомісткого виробництва, а також провідну роль знань та інформації як основних ресурсів інноваційного розвитку.

Розвинуто концепцію розуміння організаційно-господарського забезпечення інноваційної сфери, у межах якого доведено гібридний характер категорії «об'єкти організаційно-господарського впливу». Показано, що один і той самий феномен (зокрема, інноваційне підприємство) залежно від цілей правового регулювання може виступати як суб'єкт господарських правовідносин і водночас як об'єкт правового впливу через надання спеціального режиму господарювання.

Зроблено висновок, що перелік об'єктів організаційно-господарського впливу не може обмежуватися однорідними категоріями та охоплює широку сукупність економіко-правових явищ, об'єднаних спільною функціональною природою.

2. Аргументовано, що інноваційний проєкт є самостійним об'єктом господарсько-правового регулювання, для якого характерні окреме правове визначення, спеціальна процедура реалізації та потреба в спрощенні процедур державної реєстрації й переході до цифрових форм подання.

Обґрунтовано необхідність уніфікації чинних легальних визначень інноваційного підприємства в законодавстві України шляхом закріплення єдиного підходу, який поєднує кількісний критерій (частка інноваційної продукції не менше 70 % з урахуванням робіт і послуг) та чітке відмежування інноваційних підприємств від елементів інноваційної інфраструктури.

Доведено, що технологія має дуальний правовий статус як результат інноваційної діяльності й одночасно предмет господарського обороту, що зумовлює потребу вдосконалення режиму її державної реєстрації, експертизи, комерціалізації та трансферу.

Окремо обґрунтовано, що інноваційні ланцюги й інноваційні траєкторії доцільно розглядати як окремі об'єкти господарсько-правового регулювання, які відображають логіку, послідовність і динаміку інноваційного процесу від ідеї до виходу продукту на ринок.

3. Запропоновано поділ суб'єктів інноваційної інфраструктури на дві групи залежно від їх функціональної ролі в інноваційному процесі:

1) суб’єкти інноваційного процесу – безпосередні виконавці інноваційних проєктів на всіх етапах інноваційного циклу (технологічні парки, індустріальні парки, інноваційні кластери, стартапи);

2) учасники інноваційного процесу – суб’єкти, діяльність яких спрямована на супровід, фінансування та організаційну підтримку інновацій (венчурні фонди, лізингові компанії, консультативні центри).

Показано, що таке розмежування дозволяє чітко визначити функціональне навантаження кожної групи та адаптувати інструменти державного регулювання до їх специфіки.

У цьому контексті технологічні парки запропоновано розглядати як особливу форму інноваційного партнерства зі змішаною публічно-приватною природою, інноваційні кластери – як суб’єкти інноваційної інфраструктури й одночасно об’єкти державного регулювання, для яких необхідне нормативне визначення й спеціальний правовий режим, індустріальні парки – як інструмент державної політики із поєднанням договірних засад і спеціального режиму функціонування, а венчурні фонди – як ключових фінансових посередників, що забезпечують ресурсну базу для високоризикових інноваційних проєктів.

4. Уточнено правову природу організаційно-господарських відносин як системи зв’язків, у межах яких здійснюється організаційний вплив на діяльність суб’єктів господарювання з боку носіїв організаційно-господарських повноважень.

Розмежовано організаційно-господарські відносини за участі представників держави та без їх участі, наголошено на особливому статусі держави як суб’єкта, що реалізує суверенні публічно-правові повноваження на конституційній основі через нормативне регулювання та заснування суб’єктів господарювання державної форми власності.

Виокремлено корпоративні організаційно-господарські відносини всередині господарських товариств, у межах яких засновники, учасники й акціонери, не будучи суб’єктами публічного права, здійснюють

організаційний вплив на господарську діяльність через реалізацію корпоративних прав, що ґрунтуються на праві власності або володінні часткою в статутному капіталі.

5. У межах підрозділу встановлено, що система органів державної влади, які здійснюють управління інноваційною сферою залишається фрагментарною, нестабільною та позбавленою належної координації. Постійні реорганізації, відсутність єдиного центру стратегічного керівництва створюють суттєві бар'єри для формування інноваційної моделі економіки. Важливим результатом дослідження стало теоретичне й практичне обґрунтування потреби у формуванні нової інституційної архітектури НІС, основаної на чіткому розмежуванні компетенцій та створенні координаційного органу міжгалузевого типу, який забезпечуватиме інтеграцію державної політики у сфері інновацій.

Систематизація суб'єктів на групи — прямого, непрямого, галузево-функціонального та регіонального впливу — дозволяє вперше представити модель інституційного забезпечення інноваційної діяльності, яка враховує різні рівні організаційно-господарського впливу держави.

Ключовим висновком є встановлення того, що без налагодженої координації між суб'єктами, без механізму планування та оцінки інноваційної політики неможливо забезпечити системний і передбачуваний розвиток інноваційної сфери. Відсутність такого механізму зумовлює невідповідність між потребами інноваційної економіки та інструментами державного управління, а також посилює залежність інноваційного сектору від випадкових рішень та фрагментарних ініціатив.

6. Встановлено, що повноваження органів державної влади в інноваційній сфері закріплені на рівні законів і підзаконних актів, однак їх практична реалізація залишається фрагментарною та несистемною. Кабінет Міністрів України та Верховна Рада України, будучи суб'єктами прямого організаційно-господарського впливу, визначають стратегічні напрями інноваційної політики, обсяги бюджетного фінансування та інституційні

механізми підтримки інноваційної діяльності. Разом із тим, відсутність конституційно закріпленої ролі Кабінету Міністрів України як центру інноваційної політики та відповідального координатора міжгалузевих інноваційних процесів знижує ефективність реалізації окреслених повноважень.

Доведено, що найбільш складною у структурному й компетенційному вимірах є група суб'єктів галузево-функціонального організаційно-господарського впливу. Їхні повноваження охоплюють широкий спектр функцій, однак детальний аналіз продемонстрував наявність суттєвого «функціонального перехрестя» у їх компетенціях.

Отже, модель суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави в інноваційній сфері не забезпечує належного рівня узгодженості, передбачуваності та результативності державної інноваційної політики. Це зумовлює потребу у побудові нової системи органів з розмежованим функціональним навантаженням і дієвим механізмом міжвідомчої координації.

7. Розкрито зміст інноваційної політики як складової державної економічної політики, спрямованої на формування нормативної бази, розвиток інноваційної інфраструктури, зміцнення зв'язків між наукою, бізнесом і державою та інтеграцію НІС у міжнародний простір.

На підставі аналізу стратегічних документів у сфері інноваційної діяльності зроблено висновок про те, що сучасна інноваційна політика України перебуває на етапі становлення й характеризується переважанням загальних декларативних цілей над чітко визначеними механізмами їх реалізації, неузгодженістю між прийнятими стратегіями та недостатньою участю представників науки й освіти.

Запропоновано перейти до комплексної моделі інноваційної політики, яка поєднує систему моніторингу, оцінювання ефективності впроваджуваних заходів і інституційні механізми залучення науково-освітнього середовища до формування та реалізації державної інноваційної політики.

8. Обґрунтовано, що чинна система суб'єктів організаційно-господарських повноважень держави у сфері інновацій не забезпечує належної узгодженості й координації дій та потребує реформування на основі об'єктної концепції організаційно-господарського забезпечення.

Розроблено підхід, відповідно до якого розподіл повноважень органів державної влади має здійснюватися з урахуванням систематики об'єктів інноваційної сфери господарювання, що дозволяє забезпечити цілісність державного впливу, усунути фрагментарність управління та чітко визначити компетенційне навантаження кожного органу.

Поєднання об'єктної концепції з принципом подвійного підпорядкування обґрунтовано як основу для формування збалансованої, узгодженої та функціонально дієвої моделі державного управління інноваційною сферою.

Запропоновано концепцію інституційної реформи системи органів, що здійснюють організаційно-господарське забезпечення функціонування національної інноваційної системи, яка передбачає створення Міністерства інноваційної політики як центрального органу загальної компетенції в інноваційній сфері.

Обґрунтовано, що в підпорядкуванні Міністерства інноваційної політики доцільно сформувати надгалузеві агенції, відповідальні за реалізацію спеціалізованих завдань у різних сегментах інноваційної діяльності. Така модель дозволить централізувати управління, уніфікувати функції, узгодити фінансові потоки, забезпечити координацію між органами різних рівнів та підвищити ефективність реалізації державної інноваційної політики, створюючи інституційні передумови для комплексного розвитку національної інноваційної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України Верховна Рада України від 04.07.2002, № 40-IV : станом на 31.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text (дата звернення: 13.02.2024).

2. Сімсон О. Е. Правова модель державно-приватного партнерства як інструмент гармонізації публічних і приватних інтересів в інноваційній стратегії України : автореф. дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.04 господарське право; господарсько-процесуальне право; 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 44 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/AFTOREF/Simson_2015.pdf (дата звернення: 01.07.2025).

3. Digitalization and legal regulation of public and private transactions in the digital environment: Concepts and development prospects / O. Harahonych та ін. *Amazonia Investiga*. 2022. Т. 11, вип. 60. С. 214–223. URL: https://doi.org/10.34069/AI/2022.60.12.23.

4. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації" : Постанова Верховної Ради України від 27.06.2007, № 1244-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1244-16#Text (дата звернення: 09.01.2024).

5. Про проведення парламентських слухань на тему: "Національна інноваційна система: стан та законодавче забезпечення розвитку" : Постанова Верховної Ради України від 08.02.2018, № 2291-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2291-19#Text (дата звернення: 02.11.2023).

6. Концепція розвитку національної інноваційної системи : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009, № 680-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/224444321 (дата звернення: 07.12.2023).

7. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від

10.07.2019, № 526-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text (дата звернення: 02.11.2023).

8. Europe's innovation ecosystem survey report / K. Kapfinger та ін. *Op.europa.eu*. *Publications Office*. URL: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/96c19d3a-5cc0-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-en (дата звернення: 11.07.2025).

9. A New European Innovation Agenda : European Commission Communication від 05.07.2022, № COM(2022) 332 final. *EUR-Lex*. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0332 (дата звернення: 11.07.2025).

10. Jariego P. Ecosystems, you keep using that word. *Indieresearch*. *Mind the Post*. 19.02.2017. URL: https://indieresearch.net/2017/02/19/ecosystems-you-keep-using-that-word/#:~:text=Their%20answer%20is%20clear%3A (дата звернення: 10.07.2025).

11. Innovation ecosystems: A critical examination / D.-S. Oh та ін. *Technovation*. 2016. вип. 54. С. 1–6. URL: https://doi.org/10.1016/j.technovation.2016.02.004.

12. Freeman C., Clark J., Soete L. Unemployment and Technical Innovation. Study of Long Waves and Economic Development. London : Frances Pinter, 1982. 252 с. URL: https://doi.org/10.1016/0016-3287(83)90135-0.

13. Nelson R. R. National Innovation Systems. A Comparative Analysis / ред. R. R. Nelson. New York : Oxford University Press, 1993. 554 с. URL: https://www.scribd.com/document/341420312/Nelson-NIS-A-Comparative-Analysis?doc_id=341420312&language_settings_changed=English&order=67050 4233 (дата звернення: 18.10.2023).

14. Lundvall B.- Åke. Product Innovation and User-Producer Interaction. *Industrial Development Research Series*. 1985. вип. 31. С. 3–38. URL: https://vbn.aau.dk/ws/portalfiles/portal/7556474/user-producer.pdf (дата звернення: 09.01.2024).

15. Віноградова О. Р. Аналіз світового досвіду інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств. *Економіка промисловості*. 2011. вип. 4. С. 199–203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2011_4_33 (дата звернення: 07.12.2023).

16. OECD (1997a), Diffusing Technology to Industry: Government Policies and Programmes, Paris. URL: https://www.oecd.org/mena/47563588.pdf

17. Білозубенко В. С. Складові міжнародних науково-технічних зв'язків. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. вип. 32. С. 76–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2010_32_16. (дата звернення: 07.12.2023).

18. Яремко Л. А. Національна інноваційна система та її формування в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. вип. 1. С. 54–57. URL: https://lukyanenko.at.ua/_ld/6/696____.pdf (дата звернення: 07.12.2023).

19. Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови / за наук. ред. І.П. Макаренка. Київ: Інститут проблем національної безпеки. 2007. 520 с.

20. Кузьменко О. М. Особливості національної інноваційної системи України. *Аналітично-інформаційний журнал «Схід»*. 2006. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=11144.&print (дата звернення: 07.12.2023).

21. Гурова В. Методологія та ключові детермінанти побудови ефективної національної інноваційної системи. *Міжнародна економічна політика*. 2015. вип. 2. С. 149–169. ISSN 1811-9824. URL: http://iepjournal.com/journals/23/2015_7_Gurova.pdf (дата звернення: 07.12.2023).

22. Федулова Л., Пашута М. Розвиток національної інноваційної системи. *Економіка України*. 2005. вип. 4. С. 35–47.

23. Гречко А. В. Світовий досвід фіскального стимулювання інноваційної діяльності для забезпечення сталого розвитку регіонів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. вип. 24.

С. 116–119. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25439/1/%d0%93%d1%80%d0%b5%d1%87%d0%ba%d0%be%20%d0%90.%20%d0%92. pdf (дата звернення: 17.07.2024).

24. Захарін С. В., Іщенко І. С. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в умовах існуючих викликів. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2023. вип. 7. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-04-02.

25. Правові засоби стимулювання інноваційного розвитку України в умовах євроінтеграції : монографія / О. Подцерковний та ін. ; ред.: С. Ківалов, О. Подцерковний. Одеса : Фенікс, 2015. 270 с. ISBN 978-966-438-985-0. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9c0f7f83-b2db-4495-a5a4-a7ff865ddd7f/content (дата звернення: 04.07.2025).

26. Uzunidis D., Bonomi A. Technology Innovation: Models, Dynamics, and Processes. *Journal of Innovation Economics & Management*. 2023. вип. 3. С. 247–251. URL: https://doi.org/10.3917/jie.042.0247

27. Бунчук М. М. Інституційно-правові засади формування й реалізації антитерористичної політики в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2016. вип. 1. С. 86–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2016_1_16 (дата звернення: 02.04.2024).

28. Конституція України : Верховна Рада України від 28.06.1996, № 254к/96-ВР : станом на 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 18.01.2024).

29. Про наукову та науково-технічну діяльність : Закон України Верховна Рада України від 26.11.2015, № 848-VIII : станом на 15.11.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19/ed20241115#Text (дата звернення: 04.12.2024).

30. Про інвестиційну діяльність : Закон України Верховна Рада України від 18.09.1991, № 1560-XII : станом на 10.10.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text (дата звернення: 04.12.2024).

31. Про наукову та науково-технічну експертизу : Закон України Верховна Рада України від 10.02.1995, № 51/95-ВР : станом на 15.11.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 04.12.2024).

32. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності : Закон України Верховна Рада України від 08.09.2011, № 3715-VI : станом на 13.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text (дата звернення: 04.12.2024).

33. Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії, з іншої сторони, про участь України у Рамковій програмі з досліджень та інновацій "Горизонт Європа" та Програмі з досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії (2021-2025), комплементарній до Рамкової програми з досліджень та інновацій "Горизонт Європа" : Закон України Верховна Рада України від 03.05.2022, № 2233-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2233-20#Text (дата звернення: 04.12.2024).

34. Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.2003, № 1474 : станом на 02.04.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1474-2003-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.12.2024).

35. Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб’єктам господарювання на проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційну діяльність : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018, № 118. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2018-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.12.2024).

36. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України : Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999, № 916-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-14#Text (дата звернення: 04.12.2024).

37. Horizon Europe strategic plan 2021-2024.Directorate-General For Research And Innovation.. *Op.europa.eu*. *Publications Office of the European Union*. URL: https://op.europa.eu/en/web/eu-law-and-publications/publication-detail/-/publication/3c6ffd74-8ac3-11eb-b85c-01aa75ed71a1 (дата звернення: 11.07.2025).

38. Regulation (EU) 2021/695 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination, and repealing Regulations (EU) No 1290/2013 and (EU) No 1291/2013: European Parliament від 28.04.2021, № 2021/695 : станом на 01.03.2024. *EUR-Lex*. 2021. 12 трав. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/695/oj/eng (дата звернення: 30.06.2025).

39. European Innovation Council. *Wikipedia*. *From Wikipedia, the free encyclopedia*. 22.09.2024. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Innovation_Council#:~:text=March%202021%20under%20Horizon%20Europe,ups%20and%20SMEs.%5B%203 (дата звернення: 30.06.2025).

40. Members' Research Service. European Institute of Innovation and Technology (EIT): Regulation and new strategic innovation agenda [EU Legislation in Progress]. *Epthinktank*. 18.12.2019. URL: https://epthinktank.eu/2019/12/18/european-institute-of-innovation-and-technology-eit-regulation-and-new-strategic-innovation-agenda-eu-legislation-in-progress/#:~:text=European%20Institute%20of%20Innovation%20and,Interinstitutional%20negotiations%20on%20both%20files (дата звернення: 30.06.2025).

41. Mundell I. The Ecosystem: the EU Startup Nations Standard stirs into life. *Sciencebusiness*. 07.02.2023. URL: https://sciencebusiness.net/news/Start-

ups/ecosystem-eu-startup-nations-standard-stirs-life#:~:text=The%20EU%20Startup%20Nations%20Standard,ups.%20These%20cover (дата звернення: 30.06.2025).

42. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України Верховна Рада України від 18.03.2004, № 2581-VIII : станом на 04.11.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text (дата звернення: 27.11.2025).

43. Концептуальні питання євроінтеграції у транспортному праві / В. В. Рєзнікова та ін. *Економіка. Фінанси. Право*. 2025. вип. 7. С. 47–52. URL: https://doi.org/10.37634/efp.2025.7.10.

44. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / ред.: В. М. Геєць та ін. Київ, 2015. 336 с. ISBN 978-966-02-7615-4. URL: https://www.researchgate.net/publication/285593330_Innovacijna_Ukraina_2020_nacionalna_dopovid_Innovative_Ukraine_2020_national_report#fullTextFileContent (дата звернення: 02.01.2024).

45. Поєдинок В. В. Спеціальні режими господарювання як інструмент повоєнного відновлення. *Право України*. 2023. вип. 8. С. 44–55. URL: https://doi.org/10.33498/louu-2023-08-044.

46. Куркова К. М. Адміністративно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні : дис. … д-ра юрид. наук : міністративно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ України. Київ, 2021. 528 с. URL: https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/new_d0872702/37_1/d.pdf (дата звернення: 02.07.2025).

47. Про ратифікацію Угоди (у формі обміну нотами) між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про продовження дії Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про співробітництво у сфері науки та технологій : Закон України Верховна Рада

України від 03.06.2021, № 1522-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1522-20#Text (дата звернення: 02.01.2024).

48. Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України і Міністерством науки і техніки Китайської Народної Республіки щодо надання підтримки у створенні українсько-китайського Інституту зварювання ім. Є.О.Патона : від 20.06.2011, № 156_082. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_082#Text (дата звернення: 05.12.2024).

49. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Болгарія про співробітництво у сфері охорони авторського права і суміжних прав : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003, № 1076. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_091#Text (дата звернення: 05.12.2023).

50. Угода про науково-технічне співробітництво між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Австрія : Закон України Верховна Рада України від 06.06.2003, № 040_020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/040_020#Text (дата звернення: 01.12.2023).

51. Угода між Кабінетом Міністрів та Урядом Естонської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво : від 03.09.2008, № 233_032. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/233_032#Text (дата звернення: 01.12.2023).

52. Устименко В., Джабраілов Р., Гудіма Т. Пріоритетні напрями формування правового поля повоєнного відновлення економіки України. *Юридичний журнал «Право України»*. 2023. вип. 9. С. 9–23. URL: https://doi.org/10.33498/louu-2023-09-009.

53. Гарагонич О. В., Поєдинок В. В., Покотілов П. А. Суб'єкти ринку криптоактивів Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. вип. 90. С. 272–283. (Право). URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.39.

54. Атаманова Ю. Є. Національна інноваційна система: проблеми та шляхи удосконалення правового забезпечення функціонування. *Актуальні*

питання господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави : монографія / Д. В. Задихайло та ін. ; ред. Д. В. Задиахайло. Харків : СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. С. 255.

55. Подцерковний О. П. Щодо трансформації договірних та організаційних засобів державної економічної політики воєнного часу. *Право України*. 2023. вип. 10. С. 9–23. URL: https://doi.org/10.33498/louu-2023-10-009.

56. Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.2024, № 787-2024-п. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2024-%D0%BF#Text (дата звернення: 01.12.2023).

57. Іванова В. С. Національна інноваційна система як об'єкт законодавчого регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. вип. 1. С. 182–186. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/39

58. Атаманова Ю. Є. Концептуальні підходи до систематизації інноваційного законодавства та розроблення проєкту Інноваційного кодексу України. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. вип. 2. С. 123–131. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7433/1/Atamanova_123.pdf (дата звернення: 02.01.2024).

59. Задихайло Д. В. Кодифікація інноваційного законодавства: окремі концептуально-правові підходи. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. вип. 4. С. 177–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_4_18 (дата звернення: 11.07.2025).

60. Шаповалова О. В. Державна підтримка інноваційної діяльності у проекті Інноваційного кодексу. *Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері*, Харків, Україна, 14 черв. 2011 / ред.: С. М. Прилипко, Ю. В. Атаманова, Д. В. Задихайло. Харків : Фінн, 2011. С. 355. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2012/03/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%

B8%D0%BA-
%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD
%D1%86%D1%96%D1%97%C2%AC-
2011.pdf?nameToSave=%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B
8%D0%BA%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0
%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97 (дата звернення: 24.11.2023).

61. Остапенко Ю. І. Розвиток господарського законодавства України: систематизація та вимога змістовної модернізації : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.04Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2021. 441 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19799/1/Ostapenko_dis.pdf (дата звернення: 17.08.2025).

62. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України Верховна Рада України від 18.10.2018, № 2597-VIII : станом на 01.02.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text (дата звернення: 05.02.2025).

63. Іванова В. С. Кодифікація законодавства як складова розвитку національної інноваційної системи України. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*, Тернопіль, Ополе, Україна, Польща, 13–14 лют. 2025 / ред.: О. М. Яремко та ін. ; ГО "Наукова спільнота". Тернопіль, 2025. С. 54–57. ISBN 2617-2364. URL: https://www.lex-line.com.ua/data/downloads/file_1740667023.pdf (дата звернення: 21.02.2025).

64. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації : Закон України Верховна Рада України від 11.12.2024, № 3985-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#Text (дата звернення: 02.01.2025).

65. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» : Проект Закону від 12.10.2023, № 10143. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2025003 (дата звернення: 01.12.2023).

66. Про банки і банківську діяльність : Закон України Верховна Рада України від 07.12.2000, № 2121-III : станом на 10.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text (дата звернення: 01.04.2025).

67. Про затвердження Змін до Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : Постанова Правління Національного банку України від 05.09.2023, № 110. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0110500-23#Text (дата звернення: 01.04.2025).

68. Рєзнікова В., Устименко В., Щербина В. Проблеми удосконалення законодавства України про іноземні інвестиції в контексті адаптації до права ЄС. *Економіка та право*. 2025. Т. 76, вип. 1. С. 3–11. URL: https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.01.003.

69. Щербина В. С. Кодифікація чи декодифікація господарського законодавства України: який шлях обрати?. *Право та інновації*. 2016. вип. 2. С. 108–109. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=apir_2016_2_18 (дата звернення: 02.04.2025).

70. Щербина В. С. Проблеми формування законодавства щодо регулювання комерційної діяльності в Україні. URL: https://drive.google.com/file/d/16wIlcWdRGbEu40seiyg3rUe0hS2_1QDc/view (дата звернення: 02.04.2025).

71. Резнікова В. В., Щербина В. С. Сучасний стан правового регулювання господарської діяльності. *Coordynata*. *Модернізація господарського законодавства*. 24.02.2020. URL: https://coordynata.com.ua/sucasnij-stan-pravovogo-reguluvanna-gospodarskoi-dialnosti (дата звернення: 02.04.2025).

72. РЕГЛАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) № 1303/2013 від 17 грудня 2013 року про встановлення спільних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду гуртування, Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій та Європейського фонду морського та рибного господарства та про встановлення загальних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду гуртування та Європейського фонду морського і рибного господарства та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1083/2006 : Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 17.12.2013, № 1303/2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_034-13#Text (дата звернення: 08.02.2025).

73. Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері : матеріали науково-практичної конференції / ред.: С. М. Прилипко, Ю. Є. Атаманова, Д. В. Задихайло. Харків : ФІНН, 2011. 355 с. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2012/03/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%C2%AC-2011.pdf?nameToSave=%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97 (дата звернення: 08.02.2025).

74. Іванова К. Ю. Господарсько-правове регулювання договірних зобов'язань інноваційного характеру : дис. … канд. юрид. наук / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2012. 202 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0412U006589 (дата звернення: 17.07.2025).

75. Подцерковний О. П., Зятіна Д. В. Правове стимулювання інвестицій та інновацій у воєнний час. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. вип. 7. С. 177–181. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/39.

76. Податковий кодекс України : Закон України Верховна Рада України від 02.12.2010, № 2755-VI : станом на 01.10.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 24.11.2024).

77. Іванова В. С. Національна інноваційна система: підходи до структури та правового регулювання. *Юридична наука та освіта: минуле, сучасне і майбутнє* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 1 трав. 2025. Київ : Видавництво Людмила, 2025. С. 124-125. ISBN 978-617-555-295-7. URL: https://doi.org/10.32751/LegalScience2025.

78. Гольєва Н. К. Удосконалення законодавства України про інноваційну діяльність: напрями, засоби та систематизація : дис. … д-ра філософії у галузі 08 Право / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2023. 241 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19930/1/Golieva_dys.pdf (дата звернення: 13.03.2025).

79. Швидка Т. І. Господарсько-правове забезпечення зростання конкурентоздатності національної економіки : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.04 господарське право; господарсько - процесуальне право / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 209 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0414U005432 (дата звернення: 21.07.2025).

80. Корват О. Державне регулювання функціонування екосистем індустрії. *Правове регулювання господарської діяльності в умовах розбудови економіки індустрії 4.0* : колективна монографія / О. Дмитрик та ін. ; ред.: С. Глібко, О. Корват. Харків : Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, 2023. С. 350. ISBN 978-617-7806-45-4. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/monografiya-2023-industriya-4.0.pdf (дата звернення: 03.07.2025).

81. Давидюк О. М. Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання : дис. … канд. юрид. наук / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. 12.00.04 - Господарське право; господарсько-процесуальне право, 2010. 167 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0410U001761 (дата звернення: 05.03.2025).

82. Денисов А. І. Господарсько-правове забезпечення технологічної безпеки держави : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 203 с. ISBN 978-9662740–82–0. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFII_2017/Denisov_2017_mon.pdf (дата звернення: 05.03.2025).

83. Питання Державної інноваційної фінансово-кредитної установи : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2000, № 979 : станом на 28.11.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-2000-%D0%BF#Text (дата звернення: 05.03.2025).

84. Про Національний фонд досліджень України : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.07.2018, № 528 : станом на 26.11.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2018-%D0%BF#Text.

85. Про публічно-приватне партнерство : Закон України Верховна Рада України від 19.06.2025, № 4510-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-20#n69 (дата звернення: 17.12.2025).

86. Про державно-приватне партнерство : Закон України Верховна Рада України від 01.07.2010, № 2404-VI : станом на 26.12.2024. *Відомості*

Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text (дата звернення: 05.03.2025).

87. Юринець З. В. Інноваційний потенціал і державна інноваційна політика в системі підвищення конкурентоспроможності національної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. вип. 4. С. 35–37. (Економічна наука). URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2016/9.pdf (дата звернення: 05.03.2025).

88. Статівка Н. В., Гараз І. В. Основні напрями державного регулювання національної інноваційної системи України. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. вип. 5. С. 577–588. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/13401/13464 (дата звернення: 06.03.2025).

89. Мазалова А. О. Публічно-приватне партнерство в сучасних економічних умовах (господарсько-правовий аспект) : дис. … д-ра філософії у галузі 08 Право : 081 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2021. 185 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0821U102460 (дата звернення: 06.03.2025).

90. Kirsch D., Goldfarb B., Gera A. Form or Substance: The Role of Business Plans in Venture Capital Decision Making. *Strategic Management Journal*. 2009. вип. 30. С. 487–515. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1533384 (дата звернення: 06.03.2025).

91. Latifi G., Grilli L., Herrmann A. Does writing a business plan still matter for searching and obtaining external equity finance?. *Venture Capital*. 2023. вип. 26. С. 47–73. URL: https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13691066.2022.2161969?needAccess=true (дата звернення: 06.03.2025).

92. Іванова В. С. Процедура реєстрації інноваційних проєктів в Україні: необхідність змін та міжнародні практики. *Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти* : збірник

наукових праць з матеріалами IV Міжнародної наукової конференції, Дніпро, Україна, 28 лют. 2025 / ГО " Міжнародний центр наукових досліджень". Вінниця : ТОВ "УКРЛОГОС Груп", 2025. С. 146–149. URL: https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/28.02.2025/35 (дата звернення: 01.05.2025).

93. Павловський С. А., Мельник Н. О., Косяк О. Є. Теоретичні аспекти інноваційного проекту: сутність та enапи розробки. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. вип. 2. С. 34–42. URL: https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-5.

94. Improvement of international technology transfer rules in the european union through the prism of sustainable development policy / Y. Pohorielova та ін. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2025. Т. 2, вип. 13. С. 6–14. URL: https://doi.org/10.15587/1729-4061.2025.325250.

95. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України Верховна Рада України від 14.09.2006, № 143-V : станом на 16.10.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text (дата звернення: 01.05.2025).

96. Бочкова І. І. Господарсько-правове забезпечення впровадження та розвитку біотехнологій в промисловості України / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 23 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/8095 (дата звернення: 06.03.2025).

97. Про затвердження Порядку реєстрації технологій та їх складових, що створені чи придбані за бюджетні кошти або створені чи придбані підприємствами державної форми власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.2013, № 472 : станом на 06.03.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/472-2013-%D0%BF#Text (дата звернення: 01.04.2025).

98. Defining directions for the unified transfer of technology in Ukraine within the process of its European integration / O. Davydiuk та ін. *Eastern-*

European Journal of Enterprise Technologies. 2025. вип. 13 : 4. С. 92–99. URL: https://doi.org/10.15587/1729-4061.2025.336668.

99. EY Ukraine. Господарський кодекс скасовано: що це означає для бізнесу та держави. *Ey*. 02.07.2025. URL: https://www.ey.com/uk_ua/it-tax-law-digest/the-commercial-code-repealed-what-it-means-for-business-and-the-state#:~:text=%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%E2%84%96%204196%20%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%94%20%D0%93%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9,%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%83%20%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0 (дата звернення: 31.07.2025).

100. Lazonick W. The Innovative Enterprise and the Developmental State: Toward an Economics of “Organizational Success”. *Institute for New Economic Thinking Annual 2011 conference Crisis and Renewal: International Political Economy*, Bretton Woods, USA, 8–11 квіт. 2011. 2011. С. 50. URL: https://www.ineteconomics.org/uploads/papers/BWpaper_LAZONICK_040811.pdf?utm_source (дата звернення: 01.05.2025).

101. Growing and sustaining innovative enterprises: a lesson for the next generation of innovators / F. A. Bawuro та ін. *British Journal of Management and Marketing Studies*. 2020. вип. 3. С. 85–92. URL: https://www.researchgate.net/publication/361099186_GROWING_AND_SUSTAINING_INNOVATIVE_ENTERPRISES_A_LESSON_FOR_THE_NEXT_GENERATION_OF_INNOVATORS#fullTextFileContent (дата звернення: 01.05.2025).

102. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України Верховна Рада України від

22.03.2012, № 4618-VI : станом на 18.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text (дата звернення: 01.05.2025).

103. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків : Закон України Верховна Рада України від 16.07.1999, № 991-XIV : станом на 05.12.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text (дата звернення: 01.05.2025).

104. Цивільний кодекс України : Верховна Рада України від 16.01.2003, № 435-IV : станом на 03.09.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 08.10.2024).

105. Бойко О. М. Тенденції функціонування технологічних парків в світі та можливості імплементації в Україні в воєнний та повоєнний період. *Науковий вісник міжнародної асоціації науковців*. 2022. Т. 1, вип. 2. С. 10. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d63047d2-d99e-4f1d-be95-0e846f118410/content (дата звернення: 29.05.2025).

106. *Міністерство юстиції України*. *Безкоштовний запит Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань*. URL: https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search/person-result (дата звернення: 23.07.2025).

107. YouControl. ТОВ "ТЕХНОПАРК КОРПОРЕЙШН". *YouControl*. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/33595858/ (дата звернення: 26.07.2025).

108. YouControl. ТОВ "ТЕХНОПАРК ГРІН". *YouControl*. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/00913344/ (дата звернення: 26.07.2025).

109. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України Верховна Рада України від 07.06.1996, № 236/96-ВР : станом на 16.10.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 26.07.2025)

110. Про особливості найменування окремих видів юридичних осіб : Лист Державної реєстраційної служби України від 22.06.2011, № 58-7-25-11.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0058835-11#Text (дата звернення: 26.07.2025).

111. Гарагонич О. В., Матвійчук А. Р. Горизонтальна концентрація суб'єктів господарювання в Україні та Європейському Союзі: теоретико-правовий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 1, вип. 5. С. 354–363. URL: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.1.59.

112. Porter M. E. Clusters and the New Economics of Competition. *Hbr. Government policy and regulation*. URL: https://hbr.org/1998/11/clusters-and-the-new-economics-of-competition (дата звернення: 09.04.2025).

113. Christian H.M. Ketels Clusters, Cluster Policy, and Swedish Competitiveness in the Global Economy. *Sweden's Globalisation Council*, Stockholm, Sweden. 2009. С. 66. URL: https://www.researchgate.net/publication/252292997_Clusters_Cluster_Policy_and_Swedish_Competitiveness_in_the_Global_Economy (дата звернення: 23.04.2025).

114. Regulation (EU) 2021/690 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing a programme for the internal market, competitiveness of enterprises, including small and medium-sized enterprises, the area of plants, animals, food and feed, and European statistics (Single Market Programme) and repealing Regulations (EU) No 99/2013, (EU) No 1287/2013, (EU) No 254/2014 and (EU) No 652/2014 : European Parliament and Council від 28.04.2021, № 2021/690 : станом на 28.04.2021. *EUR-Lex*. 2021. 03 трав. URL: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/690/oj (дата звернення: 30.06.2025).

115. Кластерний Альянс. Історія Українського кластерного Альянсу, перші здобутки. *Clusters.org.ua*. 24.09.2020. URL: https://www.clusters.org.ua/no-categories/history/ (дата звернення: 12.04.2025).

116. Кластерний Альянс. Незламність та інновації: історія успіху спільної роботи АППАУ, Харківського та Запорізького ІАМ кластерів у воєнний час. *Clusters.org.ua*. *ClustersFUNDRAISE*. 09.01.2024. URL:

https://www.clusters.org.ua/success-stories/invincstory-success-appau-aim/ (дата звернення: 12.04.2025).

117. Кластерний Альянс. Фінальний звіт проєкту Cluster FUNDRAISE. *Clusters.org.ua*. *ClustersFUNDRAISE*. 06.02.2024. URL: https://www.clusters.org.ua/news/final-report-cluster-fundraise/ (дата звернення: 12.04.2025).

118. Вакім В. Е. Спеціальні режими інноваційної діяльності : дис. … канд. юрид. наук / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2020. 210 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0420U101959 (дата звернення: 17.07.2025).

119. Косінова К. С. Господарсько-правове забезпечення аутсорсингових відносин у національній економіці : дис. … д-ра філософії у галузі 08 Право / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2020. 237 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0820U100127 (дата звернення: 12.04.2025).

120. Про індустріальні парки : Закон України Верховна Рада України від 21.06.2012, № № 5018-VI : станом на 17.09.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text (дата звернення: 06.08.2024).

121. Про внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки» та деяких інших законодавчих актів України щодо залучення інвестицій у промисловий сектор економіки шляхом стимулювання створення індустріальних парків : Закон України Верховна Рада України від 07.09.2021, № 1710-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-20#Text (дата звернення: 06.08.2024).

122. «Зроблено в Україні»: у 2024 році 15 індустріальним паркам виділено 1,1 млрд грн державного стимулювання. *Міністерство економіки України*. *Новини*. 27.12.2024. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/d13006f7-1826-460d-aa8f-d36b7fcc430d?lang=uk-UA&title=ZroblenoVUkraini-U2024-Rotsi15-IndustrialnimParkamVidileno1-1-MlrdGrnDerzhavnogoStimuliuvannia (дата звернення: 09.02.2025).

123. Про інститути спільного інвестування : Закон України Верховна Рада України від 05.07.2012, № 5080-VI : станом на 01.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text (дата звернення: 10.02.2025).

124. Поєдинок В. В. Теоретичні проблеми регулювання інвестиційної діяльності в Україні (господарсько-правовий аспект) : дис. … д-ра юрид. наук / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2013. 475 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0513U001156 (дата звернення: 10.02.2025).

125. Врублевська-Місюна К. М. Правові форми інноваційного інвестування : дис. … канд. юрид. наук / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 138 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0418U001805 (дата звернення: 10.02.2025).

126. Сітченко Г. М. Венчурне інвестування інноваційної діяльності: цивільно-правовий аспект : дис. … д-ра філософії / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2024. 226 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/50df9af4-29a4-4d37-a55d-1ee4f7a7514c/content (дата звернення: 02.07.2025).

127. Кібенко О. Р. Венчурні фонди як особливий учасник інноваційних відносин. *Правове регулювання інноваційних відносин* : колективна монографія / С. М. Прилипко та ін. Юрайт, 2013. С. 428–447. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12771/1/Kibenko_428-447.pdf (дата звернення: 16.08.2025).

128. Про венчурну діяльність в інноваційній сфері : Проект Закону від 30.11.2007, № 1082. URL: https://ips.ligazakon.net/document/JF0U200A (дата звернення: 10.02.2025).

129. Руденко М. П. Правове регулювання внутрішньогосподарських відносин : дис. … канд. юрид. наук / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 224 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0418U001100 (дата звернення: 20.04.2025).

130. Віхров О. П. Організаційно-господарські правовідносини : автореф. дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.04 / Ін-т екон.-прав. дослідж. НАН України. Донецьк, 2009. 30 с. URL: http://search.nbuv.gov.ua/aref/20100324001510 (дата звернення: 23.06.2025).

131. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України Верховна Рада України від 09.01.2025, № 4196-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text (дата звернення: 19.04.2025).

132. Гольєва Н. К. Окремі проблеми недостатньої ефективності інноваційного законодавства України. *Другі наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова*, Київ, Україна, 3 лип. 2020 / ред. В. А. Устименко. Київ : ДУ «ІЕПД імені В.К. Мамутова НАН України», 2020. С. 336. ISBN 978-966-02-9330-4. URL: https://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/07/Mamutov-2_Zbirka-03-07-2020.pdf (дата звернення: 31.07.2025).

133. Питання утворення Експортно-кредитного агентства : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018, № 65 : станом на 01.05.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2018-%D0%BF#Text (дата звернення: 14.08.2025).

134. Кравець І. М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень : дис. … канд. юрид. наук / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2008. 221 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0409U000017 (дата звернення: 19.04.2025).

135. Господарський кодекс України : Верховна Рада України від 16.01.2003, № 436-IV : станом на 28.02.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 19.04.2025).

136. Задихайло Д. В. Господарсько-правова парадигма регулювання економічних відносин: безальтернативність феномену. *Теорія і практика*

правознавства. 2021. Т. 20, вип. 2. С. 135–146. ISSN 2225-6555. URL: https://doi.org/10.21564/2225-6555.2021.2.243732.

137. Подцерковний О. П. Щодо проблем різкого погіршення стану правового регулювання підприємництва в Україні. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час* : міжнародна науково-практична конференція, Одеса, Україна, 16 трав. 2025 / ред. С. В. Ківалов. Одеса : Фенікс, 2025. С. 245–248. ISBN 978-617-8430-61-0. URL: https://hdl.handle.net/11300/30604 (дата звернення: 11.11.2025).

138. Задихайло Д. В. Правові засади формування та реалізації економічної політики держави : автореф. дис. … д-ра юрид. наук / Національний університет "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Харків, 2013. 50 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0513U000839#! (дата звернення: 15.08.2024).

139. Атаманова Ю. До питання про розподіл компетенцій щодо здійснення інноваційної політики в системі органів державної виконавчої влади. *Право та інновації*. 2006. вип. 4. С. 10–17. URL: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/IV_0406.pdf (дата звернення: 16.07.2025).

140. Завдання юридичної науки в контексті вибору Україною інноваційного шляху розвитку суспільства : Приватне право і підприємництво. Збірка наукових праць / Н. М. Мироненко та ін. ; ред.: О. Д. Крупчан та ін. Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва Академії правових наук України, 2005. 190 с.

141. Про утворення Ради з розвитку інновацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017, № 895 : станом на 04.04.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2017-%D0%BF#Text (дата звернення: 05.03.2025).

142. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014, № 671 : станом на

24.07.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF#top (дата звернення: 28.10.2025).

143. Положення про Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2025, № 903 : станом на 02.10.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2025-%D0%BF#Text (дата звернення: 07.11.2025).

144. Положення про Міністерство освіти і науки України : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014, № 630 : станом на 26.11.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF#Text (дата звернення: 03.02.2025).

145. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019, № 856 : станом на 08.04.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#n12 (дата звернення: 16.04.2025).

146. Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2022, № 1400. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1400-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 02.05.2025).

147. Іванова В. С. Державний вплив на систему інноваційних відносин як необхідний елемент економічної політики держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. вип. 7. С. 197–200. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/46.

148. Бабай Д. О. Формування системи організаційно-господарського забезпечення інноваційних відносин в Україні. *Проблеми законності*. 2018. вип. 142. С. 127–135. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pz_2018_142_13 (дата звернення: 16.04.2024).

149. Корват О. В. Актуальні питання державного управління інноваційною діяльністю. *Актуальні ідеї наукової спадщини Михайла Туган-*

Барановського : збірник наукових праць, Київ, Україна, ред. В. В. Небрат. Київ : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2024. С. 154–157. URL: https://www.researchgate.net/publication/380760522_AKTUALNI_PITANNA_DERZAVNOGO_UPRAVLINNA_INNOVACIJNOU_DIALNISTU#fullTextFileContent (дата звернення: 23.04.2025).

150. Іванова В. С. Реформування системи органів державної влади, що реалізують політику у сфері інноваційної діяльності. *Нове українське право*. 2025. вип. 1. С. 163–167. URL: https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.21.

151. Георгієвський Ю. В. Передумови створення міністерства інноваційного розвитку України. *Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах* : зб. наук. пр. за матеріалами ІІ Круглого столу, Харків, Україна, 17 трав. 2019 / ред.: С. В. Глібко, А. М. Любчич, О. Ю. Палант. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 149–156. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/17.05.19/17_05_2019-149-156.pdf (дата звернення: 09.07.2024).

152. Hlibko S. Legal issues of the formation and functioning of the national innovation system in Ukraine. *Acta Innovations*. 2019. вип. 33. С. 73–82. URL: https://doi.org/10.32933/ActaInnovations.33.7.

153. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів Київ, жовтень 2011 р. с. 76 URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0008542

154. Смоляр Л. Г., Дудченко О. В., Ломакіна Т. О. Національна інноваційна система: загрози та перепони на макрорівні. *Підприємництво та інновації*. 2017. вип. 3. С. 6–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pidinnov_2017_3_3 (дата звернення: 03.06.2025).

155. Інноваційні проєкти: фінансова і консультаційна підтримка. Керівництво для суб'єктів інноваційної діяльності / С. В. Глібко та ін. ; ред.:

С. В. Глібко, С. О. Шкураков. Харків : НДІ правового забезпечення інноваційногорозвитку НАПрН України, 2023. 23 с. ISBN 978-617-7806-41-6. URL: https://www.researchgate.net/publication/373877988_INNOVACIJNI_PROEKTI_FINANSOVA_I_KONSULTACIJNA_PIDTRIMKA#fullTextFileContent (дата звернення: 03.06.2025).

156. Про Кабінет Міністрів України : Закон України Верховна Рада України від 27.02.2014, № 3484-IX : станом на 24.12.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text (дата звернення: 04.05.2025).

157. Задихайло Д. Д. Кабінет Міністрів України як суб'єкт економічної системи: конституційно-правові засади : дис. … канд. юрид. наук / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2013. 220 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0413U004667 (дата звернення: 19.04.2025).

158. Пахомова А. О. Правові засади інноваційного розвитку АПК. *Удосконалення інформаційно-правового забезпечення сфери АПК та захисту прав суб'єктів агробізнесу* : колективна монографія / О. І. Настіна та ін. Біла Церква : Білоцерківський національний аграрний університет, 2023. С. 98–132. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/11790/1/Pravovi_zasady.pdf (дата звернення: 30.05.2025).

159. Губар О. У Німеччині створять агенції з інновацій і з кібербезпеки. *Dw. Політика*. 29.08.2018. URL: https://www.dw.com/uk/%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4-%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B8%D0%B2-%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8-%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%B7-%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9-%D1%96-%D0%B7-

%D0%BA%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8/a-45272142 (дата звернення: 16.04.2025).

160. Саліхова О. Досвід Франції та Німеччини щодо створення умов для піднесення рівня національних високотехнологічних виробництв. *Економіст*. 2011. вип. 11. С. 67–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2011_11_19 (дата звернення: 09.01.2024).

161. Stratégie nationale de recherche et d'innovation / MINISTÈRE DE L'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR ET DE LA RECHERCHE. Paris, 2009. 39 c. URL: https://media.enseignementsup-recherche.gouv.fr/file/SNRI/69/8/Rapport_general_de_la_SNRI_-_version_finale_65698.pdf (дата звернення: 29.07.2025).

162. Кравченко М. О., Глущенко Г. Ю. Регулювання інноваційної діяльності: досвід провідних країн світу для України. *Держава та регіони*. 2019. вип. 4. С. 58–63. URL: https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-4-10.

163. Задихайло Д. В., Швидка Т. І., Рєзнікова В. В. Політико-правовий зв'язок інститутів забезпечення економічної конкуренції та банкрутства в системі господарювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. вип. 75. С. 227–233. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.37.

164. Яцкевич І. В. Інноваційна політика України у післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. вип. 39. С. 8. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-53.

165. Coenen L., Hansen T., Rekers J. V. Innovation policy for grand challenges, an economic geography perspective. *Geography Compass*. 2015. вип. 9. С. 483–496. URL: https://doi.org/10.1111/gec3.12231.

166. Asheim B. T. Smart specialisation, innovation policy and regional innovation systems: what about new path development in less innovative regions?. *The European Journal of Social Science Research*. 2019. вип. 32. С. 1–18. URL: https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1491001.

167. Legitimizing transformative government Aligning essential government tasks from transition literature with normative arguments about legitimacy from Public Administration traditions / R. B. Braams та ін. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. 2021. вип. 39. С. 191–205. URL: https://www.researchgate.net/publication/351457598_Legitimizing_transformative_government_Aligning_essential_government_tasks_from_transition_literature_with_normative_arguments_about_legitimacy_from_Public_Administration_traditions#fullTextFileContent (дата звернення: 08.01.2025).

168. Гладка О. В. Комерційна концесія як форма інноваційного інвестування : дис. … канд. юрид. наук / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 188 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0416U001339 (дата звернення: 16.07.2025).

169. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024, № 1351-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text (дата звернення: 04.02.2025).

170. Розвиваємо цифрову державу: долучайтеся до обговорення Стратегії розвитку екосистеми інновацій в Україні. *Урядовий Портал. Новини*. 04.04.2023. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/rozvyvaiemo-tsyfrovu-derzhavu-doluchaitesia-do-obhovorennia-stratehii-rozvytku-ekosystemy-innovatsii-v-ukraini (дата звернення: 01.04.2025)

171. Завальнюк І. Стратегія розвитку інновацій до 2030 року: українські топ-менеджери та візіонери про перспективи документу. *Ua.news. Бізнес*. 24.01.2025. URL: https://ua.news/ua/money/strategiya-rozvytku-innovatsij-do-2030-roku-ukrayinski-top-menedzhery-ta-vizionery-pro-perspektyvy-dokumentu (дата звернення: 01.04.2025).

172. Іванова В. С. Правові аспекти інтеграції штучного інтелекту в національну інноваційну систему. *Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук* : Збірник наукових праць з матеріалами VI міжнародної наукової конференції, Львів, Україна, 7 берез. 2025 / ГО «Міжнародний центр наукових досліджень». Львів : ТОВ "УКРЛОГОС Груп", 2025. С. 133–135. URL: https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/07.03.2025/36 (дата звернення: 01.04.2025).

173. Рєзнікова В., Пацурія Н., Головачова А. Правове забезпечення національної системи кібербезпеки і обороноздатності в сучасних економіко-правових умовах. *Право України*. 2024. вип. 4. С. 89–106. URL: https://doi.org/10.33498/louu-2024-04-089.

174. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021, № 179 : станом на 04.05.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text (дата звернення: 01.04.2025).

175. Іванова В. С. Правове регулювання інноваційної сфери в умовах воєнного та післявоєнного періоду. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.*. 2025. вип. 1. С. 44–49. URL: https://doi.org/10.32782/2408-9257-2025-1-8

176. Подцерковний О. П., Кубрак Г. О. До питання про класифікацію засобів державної підтримки малого та середнього бізнесу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. С. 516–521. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-8/123.

177. / O. M. Vinnyk та ін. *International Journal of Criminology and Sociology*. 2021. вип. 10. С. 383–392. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/9cf4/02db020e412072260659f1b8bfa8cbdecd76.pdf (дата звернення: 28.10.2025).

178. Podtserkovnyi O. P., Bondarchuk A. M. Foreign Experience in the Legal Regulation of Agricultural Commodity Exchange and its Possible Practice in

Ukraine. *AESSRA*. 2023. Т. 68, вип. 1. С. 181–190. URL: https://doi.org/10.46852/0424-2513.1s.2023.21.

179. Directions for improving the status of startups in the technology transfer system / O. Davydiuk та ін. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2023. Т. 3, вип. 13. С. 111–120. URL: https://doi.org/10.15587/1729-4061.2023.282762.

180. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014, № 375 : станом на 14.10.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text (дата звернення: 01.04.2025).

181. Про центральні органи виконавчої влад : Закон України Верховна Рада України від 17.03.2011, № 4017-IX : станом на 15.11.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text (дата звернення: 01.04.2025).

182. Сучасний стан правового регулювання публічних і оборонних закупівель та напрями його удосконалення в період повоєнного економічного відновлення України / В. Рєзнікова та ін. *Право України*. 2024. вип. 9. С. 14–27. URL: https://doi.org/10.33498/louu-2024-09-014.

ДОДАТОК А

Проєкт

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 2026 р. №

Київ

Про внесення змін до Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Внести до постанови Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів зміни, які додаються.

Прем'єр-міністр України Ю. Свириденко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постановою Кабінету Міністрів України
від 2025 р. №

ЗМІНИ,
що вносяться до постанови Кабінету Міністрів України

1. Пункт 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 р. № 1474 «Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів» викласти у такій редакції:

«Суб'єкт інноваційної діяльності, який заявляє інноваційний проєкт на державну реєстрацію, подає до МОН такі документи:

1) заяву про розгляд інноваційного проєкту за формою, затвердженою МОН;

2) інноваційний проєкт, поданий в електронній формі та підписаний кваліфікованим електронним підписом;

3) презентацію інноваційного проєкту;

4) для фізичної особи, крім того, – копію документа, що посвідчує особу, та копію довідки про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків.

Відповідальність за достовірність інформації, що міститься в поданих документах, покладається на заявника».

ДОДАТОК Б

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких відображені основні результати дослідження:

1. Іванова В. С. Національна інноваційна система як об’єкт законодавчого регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. вип. 1. С. 182–186. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/39.

2. Іванова В. С. Реформування системи органів державної влади, що реалізують політику у сфері інноваційної діяльності. *Нове українське право*. 2025. вип. 1. С. 163–167. URL: https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.21.

3. Іванова В. С. Правове регулювання інноваційної сфери в умовах воєнного та післявоєнного періоду. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.*. 2025. вип. 1. С. 44–49. URL: https://doi.org/10.32782/2408-9257-2025-1-8.

4. Іванова В. С. Державний вплив на систему інноваційних відносин як необхідний елемент економічної політики держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. вип. 7. С. 197–200. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/46.

Наукові праці, в яких засвідчено апробацію матеріалів дослідження:

5. Іванова В. С. Кодифікація законодавства як складова розвитку національної інноваційної системи України. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*, Тернопіль, Ополе, Україна, Польща, 13–14 лют. 2025 / ред.: О. М. Яремко та ін. ; ГО "Наукова спільнота". Тернопіль, 2025. С. 54–57. ISBN 2617-2364. URL: https://www.lex-line.com.ua/data/downloads/file_1740667023.pdf (дата звернення: 21.02.2025).

6. Іванова В. С. Правові аспекти інтеграції штучного інтелекту в національну інноваційну систему. *Інноваційні тенденції сьогодення в сфері*

природничих, гуманітарних та точних наук : Збірник наукових праць з матеріалами VI міжнародної наукової конференції, Львів, Україна, 7 берез. 2025 / ГО «Міжнародний центр наукових досліджень». Львів : ТОВ "УКРЛОГОС Груп", 2025. С. 133–135. URL: https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/07.03.2025/36 (дата звернення: 01.04.2025).

7. Іванова В. С. Процедура реєстрації інноваційних проєктів в Україні: необхідність змін та міжнародні практики. *Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти* : збірник наукових праць з матеріалами IV Міжнародної наукової конференції, Дніпро, Україна, 28 лют. 2025 / ГО " Міжнародний центр наукових досліджень". Вінниця : ТОВ "УКРЛОГОС Груп", 2025. С. 146–149. URL: https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/28.02.2025/35 (дата звернення: 01.05.2025).

8. Іванова В. С. Національна інноваційна система: підходи до структури та правового регулювання. *Юридична наука та освіта: минуле, сучасне і майбутнє* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 1 трав. 2025. Київ : Видавництво Людмила, 2025. С. 124-125. ISBN 978-617-555-295-7. URL: https://doi.org/10.32751/LegalScience2025.